

2016

Sprievodca

Ľudskoprávnymi témami
súvisiacimi s členstvom
Slovenskej republiky v
Európskej únii

SPRIEVODCA
ĽUDSKOPRÁVNÝMI TĚMAMI
SŮVISIACIMI S ČLENSTVOM
SLOVENSKEJ REPUBLIKY
V EURÓPSKEJ ŮNII

Mgr. Zuzana Pavlíčková, LL.M.

Mgr. Nina Pániková, E.MA.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Bratislava, 2016

ISBN 978-80-89016-84-6

Zoznam skratiek

Agentúra Európskej únie pre základné práva	FRA/Agentúra
Charta základných práv Európskej únie	Charta
Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd	EDĽP
Európska sieť národných inštitúcií pre ľudské práva	ENNHRI
Európska sieť národných orgánov pre rovné zaobchádzanie	Equinet
Európska skupina národných inštitúcií pre ľudské práva	Európska skupina
Európska komisia	Komisia
Európska únia	EÚ, Únia
Európske hospodárske spoločenstvo*	EHS
Európske obranné spoločenstvo	EOS
Európske politické spoločenstvo	EPS
Európske spoločenstvo pre atómovú energiu*	EURATOM
Európske spoločenstvo uhlia a ocele*	ESUO
Európsky parlament	Parlament
Európsky súd pre ľudské práva	ESĽP
Platforma základných práv/Fundamental Rights Platform	FRP
Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe	OBSE
Organizácia spojených národov	OSN
Slovenské národné stredisko pre ľudské práva	Stredisko
Súdny dvor Európskej únie	SDEÚ/Súd
Zmluva o Európskej únii	Zmluva o EÚ

**Pre jednoduchšiu orientáciu v texte označované súhrnne ako Spoločenstvo*

Obsah

Úvod	8
1 Vývoj ľudskoprávnej problematiky v práve Európskej únie.....	12
1.1 Od neúspešnej politickej k ekonomickej integrácii a Rímskym zmluvám.....	14
1.2 Od Rímskych zmlúv po Maastrichtskú zmluvu - vplyv judikatúry Súdneho dvora Európskej únie.....	17
1.3 Od Maastrichtskej zmluvy po Lisabonskú zmluvu: Ústavný rámec ochrany ľudských práv EÚ	26
2 Charta základných práv EÚ a jej miesto v systéme ochrany základných práv v Európe	33
2.1 Post-Lisabonské obdobie vývoja ľudskoprávnej problematiky v EÚ.....	34
2.2 Charta základných práv Európskej únie - od deklaratórnej listiny po právne záväzný dokument.....	35
2.2.1 Štruktúra Charty	40
2.2.2 Status Charty vo vzťahu k EÚ a jej inštitúciám.....	44
2.2.3 Status Charty vo vzťahu k Slovenskej Republike ako členskému štátu EÚ.....	48
2.3 Charta v činnosti národných inštitúcií na ochranu ľudských práv	54
2.3.1 Charta v činnosti Strediska.....	57
3 Predpoklady spolupráce národných inštitúcií pre ľudské práva s EÚ. 59	
3.1 Konkrétne príklady spolupráce Strediska s inštitúciami EÚ	65
3.2 Agentúra EÚ pre základné práva.....	71
3.3 Príklady spolupráce Strediska s FRA	76
3.4 Projekt CLARITY	79
4 Aktuálne témy podpory a ochrany ľudských práv v EÚ	84
4.1 Pristúpenie EÚ k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.....	85
4.2 Ratifikácia Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím EÚ	94
4.3 Pristúpenie EÚ k Istanbulskému dohovoru.....	97
4.4 Nový rámec EÚ na posilnenie právneho štátu.....	103

BIBLIOGRAFIA	109
Knižné zdroje, články, správy a iné	109
Zmluvy, legislatíva a materiály orgánov Európskej únie	116
Judikatúra SDEÚ a iných súdnych orgánov	119
Prílohy	121
Príloha 1: Vývoj článku 6 Zmluvy o EÚ.....	121
Príloha 2: Vývoj článku 7 Zmluvy o EÚ.....	123
Príloha 3: Charta základných práv Európskej únie.....	125
Príloha 4: Nový rámec EÚ na posilnenie právneho štátu	140

Úvod

„Únia je založená na hodnotách úcty k ľudskej dôstojnosti, slobody, demokracie, rovnosti, právneho štátu a rešpektovania ľudských práv vrátane práv osôb patriacich k menšinám. Tieto hodnoty sú spoločné členským štátom v spoločnosti, v ktorej prevláda pluralizmus, nediskriminácia, tolerancia, spravodlivosť, solidarita a rovnosť medzi ženami a mužmi.“

(Článok 2, Lisabonská zmluva)

Z médií, ale aj úst našich politikov v súčasnosti počúvame, že Európska únia (EÚ/Únia), jej politiky alebo jej hodnoty sú v kríze. Je tomu naozaj tak? A akú súvislosť majú tieto tvrdenia s horeuvedeným článkom Lisabonskej zmluvy? EÚ sa vehementne zaviazala byť spoločenstvom postaveným práve na tých hodnotách, ktoré sa pred viac než polstoročím etablovali v medzinárodných dohodách a ústavách jednotlivých štátov ako reakcia na hrôzy druhej svetovej vojny. Úlohou predkladanej publikácie nie je dané otázky analyzovať, či na ne odpovedať. Autorky si ich kladú rétoricky, pretože uvedené koncepty naozaj dominujú súčasným diškurzom a formujú verejnú mienku v krajinách EÚ v súčasnosti.

Motiváciou pre publikovanie predkladanej publikácie bol fakt, že EÚ je robustným ochrancom ľudských práv v jej vnútri a vo svete. V dobe, keď dominuje negatívny kontext a kritika EÚ, je užitočné a nevyhnutné pripomenúť si a oboznámiť sa s vývojom ľudskoprávnej problematiky EÚ a jej právnym a politickým dopadom na Úniu ako takú. Veríme preto, že predtým ako akademici, politici ale aj ľudskoprávni aktivisti prídu s kritikou nefunkčných politík EÚ, je nevyhnutná sebareflexia, poznanie vývoja EÚ a najmä reality, v ktorej sa horeuvedené hodnoty v článku 2 Lisabonskej zmluvy nerodili ľahko.

Niekoľkokrát v predkladanej publikácii obraciame pozornosť na fakt,

že EÚ po druhej svetovej vojne vznikla ako organizácia založená na báze ekonomickej spolupráce a prostriedok povojnovej rekonštrukcie Európy. Až citovaný článok zakotvený v Lisabonskej zmluve naštartoval smerovanie EÚ ako plnohodnotného ľudskoprávneho aktéra vnútorne, ale aj na globálnej úrovni. Lisabonská zmluva zmluvne upravila trojicu konceptov ľudské práva, demokraciu a právny štát. Tieto hodnoty boli následne pretavené do zahraničnej politiky Únie a zmaterializovali sa prostredníctvom ľudskoprávnych klauzúl v zmluvách EÚ s tretími krajinami o rozvoji a ekonomickej spolupráci. Ekonomická a rozvojová pomoc bola teda podmienená dodržiavaním ľudských práv, demokracie a nastolením právneho štátu. Vo vnútri Únie sme boli svedkami toho, ako sa Charta základných práv Európskej Únie (Charta) zaradila medzi pramene primárneho práva EÚ a Únia začala pristupovať k vybraným medzinárodným ľudskoprávnym dohodám.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (Stredisko) pôsobí ako národná inštitúcia na ochranu ľudských práv na Slovensku a zároveň je národným antidiskriminačným orgánom zriadeným na základe smerníc EÚ. Zvyšovanie povedomia o ľudských právach a diskriminácii na Slovensku je úlohou Strediska, pričom túto napĺňa aj prostredníctvom svojej publikačnej činnosti. Stredisko tiež monitoruje ľudskoprávnu situáciu a poskytuje právne služby v oblasti rovného zaobchádzania. V tejto súvislosti je Charta tiež pre Stredisko dôležitým nástrojom a považujeme za potrebné poukazovať aj na otázky jej vzniku a súčasného postavenia v systéme ochrany základných práv nielen na európskej, ale aj na národnej úrovni.

Motiváciou publikácie nášho Sprievodcu je aj fakt, že Slovenská republika v druhom polroku roku 2016 historicky prvýkrát predsedá Rade Európskej únie. Verejná mienka na Slovensku a názory na EÚ sa rôznia a v niektorých prípadoch prevláda aj negatívny postoj. Toto sa bohužiaľ potvrdilo aj na extrémne nízkej účasti na eurovoľbách v roku 2014. Prostredníctvom publikácie sa teda snažíme o zvýšenie pozitívneho obrazu

o EÚ prostredníctvom jej prezentácie ako ochrancu práv všetkých občanov a ľudí, vrátane zraniteľných skupín a osôb patriacim k menšinám.

V štyroch kapitolách predkladanej publikácie sa pohybujeme na časovej osi od ekonomických počiatkov EÚ až k politickým a právnym výzvam, ktorým čelí v súčasnosti. Zároveň sa usilujeme vsadiť právnú analýzu vývoja základných práv EÚ do politického a sociálneho kontextu nielen spoločnosti, ale jednotlivých historických momentov v Európe.

Prvá kapitola sa bližšie pozerá na vplyv judikatúry Súdneho dvora Európskej únie (SDEÚ) v procese vytvárania tzv. „nepísanej listiny práv EÚ“, ktorá zahŕňala všeobecné právne zásady ochraňujúce ľudské práva inšpirované ústavnými tradíciami členských štátov a princípy obsiahnuté v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd (EDĽP).

V druhej kapitole sa zameriame na zmeny zavedené Lisabonskou zmluvou a najmä na predstavenie Charty základných práv EÚ, ktorá formálne zavŕšila vývoj agendy ľudských práv na pôde Únie. Formálnym zavŕšením charakterizujeme Chartu preto, lebo jej vyhlásenie v decembri 2000 a nadobudnutie právnej sily o deväť rokov neskôr v 2009 znamenalo pre EÚ predstavenie tzv. „písanej listiny základných práv“.

Tretia časť Sprievodcu sa venuje existujúcim a možným kanálom spolupráce medzi Európskou komisiou (Komisia), Agentúra Európskej únie pre základné práva (FRA/Agentúra), inými orgánmi EÚ a národnými inštitúciami pre ľudské práva. Špeciálna pozornosť je venovaná práve FRA, ktorá je hlavným kontaktným bodom pre národné inštitúcie pre ľudské práva v rámci EÚ. Všetky uvedené teoretické poznatky budú doplnené konkrétnymi praktickými skúsenosťami Strediska.

A napokon, v poslednej kapitole predkladanej publikácie analyzujeme vybrané aktuálne otázky a témy podpory a ochrany ľudských práv v EÚ. Konkrétne si bližšie priblížime problematiku prístúpenia Únie k EDĽP a v kontexte preberania medzinárodných ľudskoprávnych záväzkov Úniou tiež

pristúpenie k Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácemu násiliu a boji proti nemu a Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím. Vzhľadom na to, že ochrana ľudských práv je jedným z prvkov právneho štátu, predstavíme si aj nový nástroj EÚ na ochranu právneho štátu v členských štátoch. Hoci sa tieto témy priamo dotýkajú EÚ, sú aktuálne aj z pohľadu Slovenskej republiky ako členského štátu, nakoľko vývoj stavu ochrany a podpory ľudských práv v supranacionálnom zoskupení akým je Únia má automaticky vplyv na každodenný život jednotlivcov v jej členských štátoch. Pristúpenie k uvedeným dohovorom, ich implementácia na európskej úrovni spolu s dôraznou aplikáciou nového mechanizmu na ochranu právneho štátu nepochybne prispievajú k posilneniu ochrany základných práv jednotlivcov nielen voči EÚ ale aj na národnej úrovni.

Publikácia je súčasťou série príručiek Strediska, ktoré sa čitateľom a čitateľkám resp. profesionálom a profesionálkam, právnikom a právničkám v oblasti ľudských práv na Slovensku snažia priblížiť spleť mechanizmov, ktoré existujú na nadnárodnej úrovni v tejto oblasti. Sprievodcu je teda možné považovať za voľné pokračovanie Sprievodcu ľudskoprávnymi záväzkami Slovenskej republiky voči OSN publikovaného Strediskom v roku 2014.

Domnievame sa, že oprávnené považujeme predkladanú publikáciu za učebnicu, ktorá môže prispieť k lepšiemu pochopeniu problematiky inštitucionálneho zabezpečenia ľudských práv v rámci OSN. Publikácia sa zároveň môže stať užitočnou pomôckou pre študentov právnických fakúlt, ale aj študentov fakúlt s politologických zameraním alebo zameraním na medzinárodné právo, medzinárodné organizácie, humanitárne právo alebo medzinárodné vzťahy komplexne.

1 Vývoj ľudskoprávnej problematiky v práve Európskej únie

Faktom je, že ešte pred fenoménom tzv. internacionalizácie ľudských práv, kedy sa ľudské práva stali neoddeliteľnou súčasťou medzinárodného práva, postupne si nachádzali cestu do ústav moderných štátov.¹ V liberálnych a demokratických ústavách, akou bola aj ústava Spojených štátov amerických, ľudské práva predstavovali nevyhnutné obmedzenia pre vládu demokracie a demokratické fungovanie spoločnosti.² Postupný rozmach ústavnej ochrany ľudských práv aj v iných častiach sveta je možné prepojiť s teóriou Samuela Huntingtona o vlnách demokratizácie³ a s internacionalizáciou ľudských práv podmienenou založením Organizácie spojených národov (OSN). Je samozrejmé, že konštitucionálna ochrana ľudských práv bola pred koncom 2. svetovej vojny vo svete viac výnimkou ako pravidlom. Situácia sa za ostatných sedemdesiat rokov výrazne zmenila a v súčasnosti väčšina štátov poskytuje pre ľudské práva najvyššiu ochranu prostredníctvom ustanovenia v základom zákone.⁴

60 percent ústav na svete v súčasnosti disponuje aspoň jednou zmienkou o ľudských právach, čo znamená 6 zmienení tohto pojmu na jednu ústavu. Najviac pojmu ľudské práva obsahujú ústavy štátov východnej Európy⁵ a post-sovietskeho priestoru, čo vyplýva z ich historickej skúsenosti,

¹ Hovoríme najskôr o tzv. deklaráciách ľudských práv na národnej úrovni akou bola Virginská deklarácia práv (Spojené štáty americké) alebo známa Deklarácia práv človeka a občana z obdobia Veľkej francúzskej revolúcie. Aj keď pôvodne prijímané vo forme nezáväzných dokumentov, postupne sa tieto listiny stali inšpiráciou alebo dokonca súčasťou moderných ústav Spojených štátov amerických a Francúzska.

² R. SCHÜTZE. *European Constitutional Law*, s. 410.

³ Autorky odkazujú k teórii Samuela Huntingtona rozpracovanej v diele *Tretia vlna* pričom nárast ústavnej ochrany ľudských práv v ústavách moderných štátov je možné pozorovať počas Huntingtonovej druhej vlny trvajúcej od roku 1943 to roku 1962 a napokon počas tretej vlny demokratizácie, ktoré je typická pre obdobie rokov 1974 a zahŕňa aj revolučný rok 1989.

⁴ Tu je však potrebné povedať, že naša analýza sa zameriava výsostne na ľudské práva, ktoré disponujú *de iure* ústavnou ochranou, nehodnotíme *de facto* dodržiavanie týchto zásad v jednotlivých štátoch sveta.

⁵ Ústava Slovenskej republiky v priemere obsahuje 4 pojmy „práva“ na jednu stranu ústavy.

no rovnako dôležitou otázkou je reálna ochrana týchto práv.⁶

Doposiaľ sme si veľmi v krátkosti priblížili niektoré okolnosti, ktoré ovplyvňovali ústavný vývoj ochrany ľudských práv na úrovni jednotlivých štátov. Z nich vyplýva, že v jednotlivých moderných štátoch sa prvotne prijímali právne nezáväzné dokumenty ľudskoprávnej ochrany (deklarácie), pre ktoré sa postupne po čase a pod vplyvom interných a externých okolností našlo miesto v ústavách.

Tak ako bude možné pozorovať v nasledujúcich častiach Sprievodcu, ústavná ochrana základných práv na úrovni EÚ absolvovala obdobný vývoj, pokiaľ sa pre ľudské práva (resp. základné práva EÚ) našlo právoplatné miesto v zmluvách EÚ.

V období internacionalizácie ľudských práv a multiplikácie medzinárodných ľudskoprávnych dohovorov sa postupne formovali aj zoskupenia štátov, ktoré svoje priority stavali na iných ako ľudskoprávnych hodnotách. Medzi takéto organizácie patrili aj Európske spoločenstvo uhlia a ocele (ESUO), Európske spoločenstvo pre atómovú energiu (EURATOM) a Európske hospodárske spoločenstvo (EHS).⁷

Zámerom Sprievodcu v jeho prvej časti je ozrejmiť, analyzovať a priblížiť vývoj ľudskoprávnej problematiky na pôde Spoločenstva, kde spočiatku dominovali ekonomické záujmy. Prvá kapitola sa bližšie pozerá na vplyv judikatúry Súdneho dvoru Európskej únie (SDEÚ/Súd)⁸ v procese vytvárania tzv. „nepísanej listiny práv EÚ“, ktorá zahŕňala všeobecné právne zásady ochraňujúce ľudské práva inšpirované ústavnými tradíciami členských

⁶ C.J. BECK, G.S. DRORI, J.W. MEYER. World Influences on Human Rights Language in Constitutions: A Cross-National Study, s. 15.

⁷ Pre jednoduchšiu orientáciu v Sprievodcovi označované súhrne ako „Spoločenstvo“ až do obdobia Maastrichtskej zmluvy, ktorá v roku 1993 formálne založila EÚ pod jej súčasným názvom.

⁸ V Sprievodcovi používame názov Súdny dvor Európskej únie a skráteno SDEÚ alebo súd, aj keď je potrebné zdôrazniť, že súd bol v roku 1952 založený ako Súdny dvor Európskeho spoločenstva uhlia a ocele ďalej premenovaný v roku 1958 na Súdny dvor Európskych spoločenstiev a zmena názvu na SDEÚ formálne nastala až po novembri 2009.

štátov a princípy obsiahnuté v EDĽP.⁹

EÚ je dnes bezpochyby významným globálnym hráčom v oblasti ochrany, rešpektovania a presadzovania ľudských práv. Svoju ľudskoprávnu agendu starostlivo rozlišuje na základné práva, ktoré sú súčasťou primárneho práva EÚ a sú tak relevantné pre členské štáty a inštitúcie EÚ. Hodnoty, na ktorých je EÚ postavená (ľudské práva nevynímajúc), je EÚ povinná presadzovať prostredníctvom aktivít svojej zahraničnej politiky voči tretím krajinám.¹⁰ Konkrétne tak prispieva k presadzovaniu ľudských práv¹¹ v štátoch a regiónoch za hranicami samotnej EÚ. Predkladaná publikácia však analyzuje záväzky Slovenskej republiky vyplývajúce z členstva v EÚ v oblasti základných práv. Z dôvodu rozsahu sa tak nebude zaoberať presadzovaním ľudských práv v zahraničnej politike EÚ.

1.1 Od neúspešnej politickej k ekonomickej integrácii a Rímskym zmluvám

Pôvodné zakladajúce zmluvy ESUO, EHS a EURATOM neobsahovali žiadnu zmienku o ľudských právach.¹² Uvedené dokumenty, ktoré založili to, čo je dnes známe ako EÚ, menovite Parížska zmluva o založení ESUO a Rímske zmluvy, akcentovali najmä ekonomický záujem, ekonomickú integráciu a úlohou príslušných zoskupení bolo zdieľať „ľudský ideál bratstva“ medzi šiestimi¹³ zakladajúcimi krajinami.¹⁴

⁹ SCHÜTZE, ref. 2, s. 410.

¹⁰ Zmluva o Európskej únii, Ú. v. C 202/1, 2016, čl.3.

¹¹ Základnými právami sa označujú práva, ktoré sú súčasťou národného ústavného rámca, pričom ľudské práva korelujú s medzinárodným právom, konkrétne s medzinárodným právom ľudských práv. Tieto pojmy sú si blízke svojou substanciou, avšak odlišujú sa rámcom aplikácie.

¹² J. C. PIRIS. The Lisbon Treaty. A Legal and Political Analysis, s. 146.

¹³ Belgicko, Holandsko, Luxembursko, Nemecko, Taliansko a Francúzsko.

¹⁴ G. DeBÚRCA. The Road Not Taken: The European Union as a Global Humanrights Actor, s.664.

Ľudskoprávne predpisy v Rímskych zmluvách

Niektorí akademici a odborníci prichádzajú s názorom, že Rímske zmluvy predsa len obsahovali predpisy, ktoré je do istej miery možné považovať za predpisy ľudskoprávnej povahy. Ako príklad sa uvádza najmä princíp nediskriminácie na báze národnosti. Iné ustanovenia zabezpečovali voľný pohyb a pobyt pracovníkov.¹⁵ Osobitná pozornosť sa venuje práve predpisu o rovnakej mzde za rovnakú prácu bez ohľadu na rod¹⁶, ktorý tak priamo obsahuje ochranu ľudských práv zraniteľnej skupiny, v tomto prípade ženy. Postupne sa však ukázalo, že toto opatrenie bolo viac ekonomickej ako ľudskoprávnej povahy, keďže zákony niektorých štátov takýto predpis vyžadovali a jeho neexistencia by ich dostala do nevýhodnej ekonomickej situácie.¹⁷

Prečo sa šesť zakladajúcich štátov rozhodlo v Parížskej zmluve a Rímskych zmluvách opomenúť problematiku ochrany ľudských práv a vybrali sa cestou pragmatickej ekonomickej integrácie? Odpoveď na položenú otázku je možné hľadať v povojnovom vývoji a v udalostiach, ktoré predchádzali podpisu Parížskej a Rímskych zmlúv, ktorých analýze sa venujeme v nasledujúcej časti Sprievodcu.

Európske politické spoločenstvo (EPS) a Európske obranné spoločenstvo (EOS)

Tieto integračné iniciatívy vychádzali z pera nemeckého kancelára Konráda Adenauera a mali byť základom európskej federácie s dvojkomorovým parlamentom. Vytvorenie EPS malo byť viazané na založenie EOS. Napriek tomu, že zmluvy o EPS a EOS boli nakoniec

¹⁵ Zmluva o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva, čl. 48.

¹⁶ Zmluva o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva, čl. 119.

¹⁷ E.F. DEFEIS. Human Rights: The European Union, and the Treaty Route: From Maastricht to Lisbon, s.1214.

z rôznych politických dôvodov neúspešné, štáty, ktoré participovali na prípravách týchto zmlúv boli spočiatku naklonené k vytvoreniu spoločenstva založeného na rešpektovaní ľudských práv, ktoré vychádzali z EDĽP. Zmluvy takisto zakotvovali významnú úlohu Európskeho súdu pre ľudské práva (ESĽP) v procese kontroly a vynútenia si dodržiavania ľudských práv na úrovni spoločenstva, ale aj v jeho členských štátoch.¹⁸

Práve neúspech zmlúv o EPS a EOS viedol delegácie šiestich štátov k založeniu organizácie postavenej na ideáloch ekonomickej integrácie. Avšak niektoré štáty sa ideálu o organizácii založenej na rešpektovaní ľudských práv vzdávali ťažko. Najmä nemecká delegácia sa v procese navrhovania Rímskych zmlúv pokúšala niekoľkokrát presadiť zaradenie tzv. rezervačnej klauzuly (*Verfassungsvorbehalt*)¹⁹ do Zmluvy o EHS.

Táto klauzula mala jednoduchú funkciu, a to zabezpečiť princíp prísnej subsidiarity a tak zabrániť Spoločenstvu v prijímaní opatrení, ktoré by porušovali základné práva v členských štátoch.²⁰ Návrh nemeckej delegácie bol napokon zamietnutý z dôvodu, že prispieval k obmedzovaniu cieľov EHS. Ďalším z dôvodov bol fakt, že nebolo možné prispôsobiť EHS ústavnej ochrane základných práv všetkých členských štátov bez toho, aby ciele a zákony Spoločenstva podriadili týmto požiadavkám.²¹ Spoločenstvo bolo teda napokon zadefinované na základe spoločných trhových ideálov.

Napriek úsiliu niektorých štátov bolo napokon v Ríme v roku 1957 prijaté pragmatické rozhodnutie s odôvodnením, že medzinárodná ľudskoprávna agenda bude v plnej miere prenechaná Rade Európy a ňou nastaveným mechanizmom EDĽP a ESĽP. Inými slovami, veľkolepý projekt politického a obranného spoločenstva stavajúci na ideáloch európskych federalistov bol na istý čas nahradený menším a pragmatickejším projektom

¹⁸ DeBÚRCA, ref. 14, s. 664.

¹⁹ Klauzula bola inšpirovaná článkom 3 Zmluvy o EOS.

²⁰ European Defense Community Treaty. 1952, čl.3.

²¹ DeBÚRCA, ref. 14, s. 665

ekonomickej integrácie.²² Základné práva sa tak na krátke obdobie vytratilí zo sféry záujmu Spoločenstva.

1.2 Od Rímskych zmlúv po Maastrichtskú zmluvu - vplyv judikatúry Súdneho dvora Európskej únie

Napriek tomu, že v zmluvách o ESUO, EHS a EURATOM neexistovali žiadne záruky ochrany základných práv, Spoločenstvo začalo postupne vydávať rozhodnutia, nariadenia a smernice, ktorých právna sila bola nadradená zákonom členských štátov, čím došla aj do stretu s ich ústavne zakotvenými základnými právami.²³ Prirodzene tak dochádzalo k situáciám, kedy sa vnútroštátne právo (najmä základné práva a ekonomické slobody) dostávalo do konfliktu s právom Spoločenstva. Bol to práve SDEÚ, ktorý prostredníctvom tzv. súdneho aktivizmu začal postupne vydávať rozhodnutia, formovať judikatúru a vytvárať tak prvopočiatky základných práv Spoločenstva.

Avšak aj judikatúra SDEÚ v tejto oblasti sa neprijímala jednoducho. SDEÚ sa spočiatku v období 60. rokov zaoberal najmä prípadmi prekážok v oblasti medzinárodného obchodu medzi štátmi a odmietal prijať svoju úlohu aj v rozhodovaní v prípadoch týkajúcich sa základných práv v práve Spoločenstva.

Otázka konfliktu základných práv zakotvených v ústavách členských štátov a nariadení, smerníc a rozhodnutí Spoločenstva sa prvýkrát pred SDEÚ ocitla už v roku 1958. SDEÚ mal za úlohu preskúmať ústavnosť komunitárneho práva vo svetle základných práv.

V nasledujúcich odsekoch si bližšie priblížime niekoľko významných judikátov SDEÚ, ktoré posunuli ochranu ľudských práv v EÚ na novú úroveň.

²² SCHÜTZE, ref. 2, s. 412.

²³ V. REDING. Observations on the EU Charter of Fundamental Rights and the Future of European Union. 2012.

➤ Prípád *Stork* 1/58

Nemecký veľkoobchodník s uhlím namietal a požadoval zrušenie Rozhodnutia ESUO z 27. novembra 1957 z dôvodu, že toto rozhodnutie nerešpektuje základné práva zakotvené v takmer všetkých ústavách členských štátov Spoločenstva. Navrhovateľ ďalej trval na tom, že rozhodnutie porušuje princípy zmluvy ESUO tým, že dovoľuje aktivity, ktoré vedú k diskriminácii voči jednotlivým veľkoobchodníkom, obmedzujú ekonomickú súťaž a kompletne vylučujú niektoré záujmové strany.²⁴ Súd tieto argumenty zamietol, a takisto odmietol svoju kompetenciu v preverovaní podnetov zameraných na základné práva.

Počas neexistencie písanej listiny práv, bol argument navrhovateľa v prípade *Stork* založený na tzv. *mortgage theory* (voľne preložené ako „teória hypotéky“), ktorá zastávala názor, že právomoci Spoločenstva boli spojené s tzv. ľudskoprávnou hypotékou. V praxi by to znamenalo, že základné práva na národných úrovniach by zaväzovali samotné Spoločenstvo, keďže v záujme členských štátov prirodzene nebolo vytvoriť organizáciu, ktorá by mala väčšie právomoci ako štáty samotné.²⁵ Tieto argumenty navrhovateľa boli SDEÚ zamietnuté, pretože úlohou inštitúcií Spoločenstva bolo aplikovať európske právo a to „bez ohľadu na jeho platnosť na národnej úrovni.“²⁶ Základné práva zakotvené v ústavách členských štátov tak nemohli byť priamym zdrojom základných práv Spoločenstva. Len krátko po rozhodnutí v prípade *Stork* túto argumentáciu Súd potvrdil aj v prípadoch *Geitling* (1960) a *Sgarlata* (1965).

➤ Prípád *Geitling* 36-38/59 & 40/59

Nemeckí veľkoobchodníci opäť namietali proti rozhodnutiu Vysokého

²⁴ Rozsudok *Stork*, C-1/58, EU:C:1959:4.

²⁵ SCHÜTZE, ref. 2, s. 412.

²⁶ Rozsudok *Stork*, ref. 24.

úradu ESÚO, ktoré im priamo zabráňovalo v predaji uhlia. Súd v tomto prípade odmietol akúkoľvek relevantnosť nemeckých základných práv zakotvených v ústave, no odmietol aj argument, že Spoločenstvo má povinnosť nejakým spôsobom ochraňovať takéto práva.²⁷

➤ Prípád Sgarlata 40/64

V tomto prípade navrhovateľ namietal nariadenie Spoločenstva, ktoré stanovovalo fixné referenčné ceny citrusových plodov. SDEÚ rozhodol, že rešpektovanie základných práv sa musí odvíjať z princípov zakotvených v zmluvách Spoločenstva.²⁸

Ako ilustrujú uvedené prípady, SDEÚ vlastne odmietal fakt, že by základné práva, ktoré sú spoločné právnym systémom všetkých členských štátov, boli obmedzeniami právomocí Spoločenstva. Ďalej takisto vylúčil existenciu akýchkoľvek ľudských práv, ktoré formujú interpretáciu zmluvy Spoločenstva v jeho všeobecných právnych zásadách.²⁹ Z uvedeného jasne vyplýva, že SDEÚ sa spočiatku vo svojej judikatúre bránil problematike základných práv na úrovni Spoločenstva. V súčasnosti si už len veľmi ťažko predstavíme, že SDEÚ, ktorý sa dnes považuje za ochrancu základných práv na úrovni EÚ, vo svojich začiatkoch rozhodoval spôsobom, ktorý opomína základné práva.

Avšak ešte pred prípadom *Sgarlata* SDEÚ rozhodoval v zaujímavom prípade medzi pánom Costom a talianskou energetickou spoločnosťou ENEL. Práve tento prípad rozpútal búrlivú diskusiu, ktorá zasiahla všetky úrovne Spoločenstva novou doktrínou prednosti a jej dôsledkoch v oblasti základných práv. SDEÚ zakotvil v tomto prípade tzv. *doctrine of supremacy*, t. j. doktrínu prednosti komunitárneho práva pred právom členských štátov. Už aj tak silnejúce obavy o oslabenom postavení základných práv voči komunitárnemu

²⁷ Rozsudok Geitling, Spojené prípady C-36–38/59 a 40/59, EU:C:1960:36.

²⁸ Rozsudok Marcello Sgarlata, C-40/64, EU:C:1965:36.

²⁹ DeBÚRCA, s. 667.

právu sa teda potvrdili a pridala sa čoraz väčšia kritika uvedenej doktríny hlavne v oblasti úplného podriadenia základných práv právu komunitárnemu.³⁰

➤ **Prípád Costa a doktrína prednosti komunitárneho práva**

Pán Costa bol taliansky právnik, ktorý odmietol platiť účty za elektriku talianskej spoločnosti ENEL, ktorej bol zároveň čiastočným akcionárom. Na základe jeho argumentu, nemusel platiť účty, keďže talianske zákony sú podriadené komunitárnemu právu. SDEÚ potvrdil jeho tvrdenie a uviedol, že „*zákon respektíve právo, ktoré vychádza zo zmlúv nemôže byť v nijakom prípade podriadené národnému zákonu členského štátu.*“³¹

Neutíchajúca diskusia o podriadení základných práv zakotvených v ústavách členských štátov komunitárnemu právu spojená s neprestávajúcim úsilím nemeckých právnych odborníkov skúmajúcich túto problematiku priniesla nakoniec svoje ovocie. Obrat postoja SDEÚ bol prvýkrát odpozorovaný v prípade *Stauder* (1969), problematika bola ďalej rozvinutá v prípadoch *Internationale Handelsgesellschaft* (1970) a *Nold* (1973).

➤ **Prípád Stauder 29/69**

Verwaltungsgericht Stuttgart sa na SDEÚ obrátil so žiadosťou o zrušenie 4. článku Rozhodnutia č. 69/71/EHS týkajúceho sa znížených cien predaja masla v súlade s komunitárnym právom. Problémom bol práve článok daného rozhodnutia, ktorý nariadil povinnosť zverejňovať mená poberateľov pre samotných výrobcov.

SDEÚ napokon rozhodol, že rozhodnutie nevyžaduje identifikáciu mena poberateľov a vyzdvihol, že „*v takomto znení dané rozhodnutie neobsahuje nič, čo by mohlo odporovať ľudským základným právam, ktoré sú obsiahnuté vo všeobecných právnych zásadách komunitárneho práva a pod*

³⁰ M. STIERNSTROM. The Relationship Between Community Law and National Law, s.4

³¹ Rozsudok Costa, C-6/64, EU:C:1964:66.

ochranou SDEÚ.³²

Ako uvádzame vyššie prípad *Stauder* bol obratom v myslení SDEÚ a prvýkrát zmieňuje základné práva ako integrálnu súčasť všeobecných právnych zásad komunitárneho práva. Nové smerovanie SDEÚ v oblasti ochrany základných práv bolo rozvinuté v prípade *Internationale Handelsgesellschaft*, kde SDEÚ síce opäť zamietol možnosť priamej aplikácie národných základných práv na úrovni Spoločenstva, no jeho rozhodnutie definitívne potvrdilo existenciu paralelného systému ochrany týchto práv na úrovni komunitárneho práva.

➤ Prípad *Internationale Handelsgesellschaft* 11/70 (*Solange I.*)

Spoločnosti *International Handelsgesellschaft mbH* bola podľa nariadenia Rady č.120/67 udelená vývozná licencia na 20 tisíc ton kukuričnej múky za kauciu takmer 17 tisíc mariek. Po čase táto nevyčerpaná licencia vypršala. Nemecký úrad pre dovoz a zásoby obilia vyhlásil kauciu za prepadnutú. Spoločnosť sa tak rozhodla obrátiť na súd, ktorý položil predbežné otázky SDEÚ. Podľa nemeckého správneho súdu tak komunitárne právo v tomto nariadení nerešpektovalo základné práva (Sloboda podnikania, ochrana vlastníctva, dispozičná sloboda), pretože rozhodnutie Rady 120/67/EHS umožňuje prepadnutie kaucie.³³

SDEÚ svojim rozhodnutím odpovedal a potvrdil skutočnosť, že základné práva sú integrálnou súčasťou všeobecných právnych zásad komunitárneho práva, ktorých ochranu zabezpečuje samotný SDEÚ. Tieto základné práva, respektíve tzv. nepísaná listina základných práv, sa podľa rozhodnutia SDEÚ odvíjajú od spoločných ústavných tradícií jednotlivých členských štátov.³⁴

Na základe tejto logiky, bolo teda v prípade potrebné skúmať či

³² Rozsudok *Stauder*, C-29/69, EU:C:1969:57.

³³ Rozsudok *Internationale Handelsgesellschaft*, C- 11/70, EU:C:1970:114.

³⁴ Rozsudok *Internationale Handelsgesellschaft*, ref. 33.

systém kaucí neporušil základné práva, ktorých rešpektovanie je v komunitárnom práve potrebné zaručiť.³⁵

Nemecký ústavný súd³⁶ v tomto prípade uviedol, že *pokiaľ* nie je integrácia Spoločenstva natoľko prehĺbená, že komunitárne právo je prijímané regulárne zvoleným parlamentom a zároveň nedisponuje listinou základných práv, nemecký ústavný súd bude posudzovať súlad komunitárneho práva so základnými právami zakotvenými v nemeckej ústave.³⁷ Toto vyjadrenie známe ako *Solange I.* („pokiaľ“) bolo takisto v súlade s rozhodnutiami talianskych ústavných súdov, ktoré so svojimi nemeckými partnermi už dávnejšie upozorňovali na tento problém.

Výsledkom prípadu *Internationale Handelsgesellschaft* tiež bolo tvrdenie, že základné práva zakotvené v ústavách členských štátov sa stali nepriamym zdrojom základných práv Spoločenstva. Problematickou však ostala povaha nepriameho vzťahu medzi základnými právami na národnej úrovni a základnými právami v systéme všeobecných právnych princípov komunitárneho práva. Akým spôsobom sa ovplyvňovali? SDEÚ svoje stanovisko v danej problematike poskytol v prípade *Nold*.

➤ Prípád Nold 4/73

Nemecký ústavný súd v tomto prípade opäť potvrdil svoju pozíciu, podľa ktorej sa akékoľvek rozhodnutie v rámci komunitárneho práva, ktoré bude v rozpore so základnými právami, anuluje (*Solange I.*).³⁸

Definitívne rozhodnutie SDEÚ opäť potvrdilo, že základné práva integrálne patria medzi všeobecné právne zásady komunitárneho práva a SDEÚ im poskytuje svoju ochranu. Tieto princípy sú teda inšpirované

³⁵ M.SIMAN, M.SLAŠŤAN: Primárne právo Európskej únie, s.12.

³⁶ Boli to práve nemecké a talianske ústavné súdy, ktoré v 70. rokoch začali napádať doktrínu prednosti komunitárneho práva a jej vzťah k základným právam členských štátov. Tento aktivizmus pramenil najmä zo špecifickej povahy nemeckého a talianskeho ústavného systému.

³⁷ Rozsudok *Solange I.*, rozhodnutie Nemeckého ústavného súdu, BVerfGE 37, s. 271.

³⁸ Rozsudok *Nold*, C-4/73, EU:C:1974:51.

katalógmi základných práv členských štátov. Novinkou bolo rozhodnutie, že aj medzinárodné ľudskoprávne zmluvy, ktorými sú členské štáty viazané, budú slúžiť ako spoločné zásady pre základné práva v rámci komunitárneho práva.

V prípade *Nold* tak SDEÚ uznal odporúčanie nemeckého ústavného súdu a zaradil medzinárodné dohovory, ktoré podpísali členské štáty, medzi pramene inšpirácie základných práv Spoločenstva. SDEÚ takisto identifikoval tieto dohovory ako zjednocovací prvok pre jednotlivé základné práva, ktorých ochrana sa v jednotlivých členských štátoch mohla líšiť.³⁹

EDĽP ako externá listina práv EÚ

Jedným z takýchto dohovorov bol EDĽP, ktorý ratifikovali všetky členské štáty⁴⁰ Spoločenstva.⁴¹ Práve pre svoj čisto ľudskoprávny charakter sa Dohovor stal tzv. externou listinou práv EÚ a získal tak špeciálne postavenie v oblasti ochrany základných práv EÚ. Počas 60. a 70. rokov sa tým zároveň iniciovala diskusia o prístupe EÚ k EDĽP. Aj samotný SDEÚ odkazoval v čoraz väčšej miere k judikatúre ESLP. Najnovšiemu vývoju problematiky v oblasti prístupu EÚ k EDĽP sa venujeme v 4. kapitole Sprievodcu.

Vyššie spomínané prípady definitívne ukončili obdobie nezáujmu Spoločenstva a SDEÚ o problematiku základných práv.⁴² Po tom, ako sa definitívne vyriešila otázka či sa základné práva považujú za integrálnu súčasť komunitárneho práva, aj nemecké sudy poľavili vo svojom postoji.

³⁹ SCHÜTZE, ref. 2, s. 414.

⁴⁰ Rešpektovanie hodnôt EÚ, ktoré boli neskôr zadefinované v Maastrichtskej zmluve a po Lisabonskej zmluve sa tak stali obsahom čl. 2 Zmluvy o EÚ, je podmienkou vstupu do EÚ. Medzi tieto hodnoty patrí aj rešpektovanie ľudských práv. Hlavnou garanciou je práve členstvo v Rade Európy, ktoré implikuje uznanie jurisdikcie ESLP. Štát musí byť teda členom Rady Európy a až tak sa môže stať členom EÚ.

⁴¹ V prípade piatich zo šiestich členských štátov bol Dohovor ratifikovaný do roku 1955. Výnimkou bolo Francúzsko, ktoré ratifikovalo Dohovor až v roku 1974.

⁴² Toto obdobie započal neúspech integračných snažení EPS a EOS.

➤ **Prípád Wünsche Handelsgesellschaft (Solange II.)**

Nemecký súd v roku 1986 rozhodol, že nevidí potrebu pokračovať v preverovaní súladu komunitárneho práva so základnými právami v nemeckej ústave, a to práve v prípade *pokiaľ* bude SDEÚ pokračovať v efektívnej ochrane týchto práv. Inými slovami, nemecké súdy sa rozhodli dôverovať SDEÚ vo veci ochrany základných práv na úrovni Spoločenstva.⁴³

SDEÚ si postupne obhájil svoju pozíciu architekta režimu základných práv Spoločenstva. Tento režim bol založený na troch základných prameňoch, na báze ktorých SDEÚ vo veciach týkajúcich sa základných práv rozhodoval, resp. sa nimi vo veľkej miere inšpiroval. Týmito prameňmi sú:

a. Všeobecné právne zásady komunitárneho práva

Považujeme ich za najdôležitejší prameň základných práv v komunitárnom práve. Už od nepamäti patria medzi tradičný nástroj medzinárodných a štátnych súdov, ktorého úlohou je vypĺňať neexistujúcu legislatívu. V komunitárnom práve boli tieto princípy postavené najmä na judikatúre SDEÚ, no do značnej miery inšpirované judikatúrou ESLP.

b. Medzinárodné dokumenty na ochranu ľudských práv

Do tejto kategórie radíme tradičné dokumenty ľudskoprávnej povahy ratifikované členskými štátmi Spoločenstva (EDĽP, Európska sociálna charta alebo Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach). Špeciálne postavenie SDEÚ priznal v prípade *Rutili* práve EDĽP.

c. Ústavné tradície spoločne pre členské štáty

Po čase sa ukázalo, že tradície členských štátov, ktoré sú zakotvené v ich ústavách, sa do istej miery v základných otázkach líšia. Práve z tohto dôvodu sa SDEÚ vyhýbal konkrétnemu rozhodnutiu, v ktorom sa odkazuje výsostne k tomuto prameňu základných práv.

⁴³ Rozsudok *Solange II*, rozhodnutie Nemeckého ústavného súdu, BVerfGE 73, 339 2 BvR 197/83, s. 271.

Po tom, ako bolo jasne zadefinované, aké sú pramene základných práv Spoločenstva a z čoho ich SDEÚ derivuje, sa do pozornosti Spoločenstva postupne dostal problém ochrany týchto práv.

Obdobie začiatku 70. rokov bolo okrem iného poznačené prvým ropným šokom. Globálna ekonomika spomalila a EÚ si začala hľadať svoje zahraničnopolitické smerovanie. Vznikali dokumenty ako **Deklarácia európskej identity**, ktorá upravila proces prístupu nových krajín do Spoločenstva a odkazovala na ľudské práva. V 70. rokoch sa tak začalo obdobie tzv. symbolickej ochrany základných práv, keďže Spoločenstvo vyprodukovalo niekoľko dokumentov, ktorých úlohou bolo politicky deklarovať ochranu základných práv, no chýbala im právna záväznosť.

Spoločná deklarácia Európskeho parlamentu, Rady Európskeho spoločenstva a Európskej komisie základných práv z roku 1977 symbolicky a právne nezáväzne potvrdila judikatúru SDEÚ. Inštitúcie sa ďalej uzniesli, že zakladajúce zmluvy Spoločenstva sú postavené na rešpektovaní všeobecných právnych zásad komunitárneho práva. Základné práva vychádzajúce z ústavných tradícií členských štátov a EDLP sú podľa deklarácie prirodzenou súčasťou týchto právnych zásad.⁴⁴ Právne nezáväzná deklarácia však nadobudla dôležitý politický význam. Hlavné inštitúcie Spoločenstva sa voči sebe ale aj voči členským štátom symbolicky zaviazali, že všetky ich činnosti, aktivity a rozhodnutia budú v súlade so základnými právami Spoločenstva.⁴⁵ Inak to nebolo ani v prípade SDEÚ, ktorého počet rozhodnutí v oblasti základných práv sa exponenciálne zvýšil. Úsilie inštitúcií Spoločenstva deklarovať lojalitu voči základným právam bolo neskôr doplnené o deklarácie, ktoré produkovali samotné členské štáty.

Jednotný európsky akt (1986) na odstránenie všetkých prekážok, ktoré bránia realizácii štyroch základných slobôd trhu, odkazuje vo svojej

⁴⁴ Joint Declaration by the European Parliament, the Council and the Commission. Ú. v. ES C 103. 1977, s. 1.

⁴⁵ DeBÚRCA, s. 22.

preambule na ochranu ľudských práv.⁴⁶

Následne bola v roku 1989 prijatá členskými štátmi EÚ, s výnimkou Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska, **Charta Spoločenstva o základných sociálnych právach pracovníkov**. Členské štáty Spoločenstva sa zhodli, že po zjednotení spoločného trhu je potrebné venovať rovnakú pozornosť ako sociálnym tak aj hospodárskym aspektom.⁴⁷

V roku 1989 Európsky parlament (Parlament) prijal v oblasti ľudských práv tiež **Deklaráciu základných práv a slobôd Európskeho parlamentu**. Deklarácia vo svojom znení odkazuje k základným právam spomenutým v preambule Jednotného spoločného aktu a k základným právam, ktoré sú súčasťou všeobecných právnych zásad komunitárneho práva. Deklarácia už obsahuje jednotlivé články, ktoré ochraňujú konkrétne ľudské práva.⁴⁸

Napriek tomu, že prijaté deklarácie nedisponovali právnou záväznosťou, vyslali jasný signál. Spoločenstvo potrebovalo právne záväzný dokument na ochranu základných práv alebo aspoň zmienku o nich v jeho základných zmluvách. Avšak, nestalo sa tomu tak až do prijatia Maastrichtskej zmluvy. Tá zahájila novú etapu v oblasti ústavnej ochrany ľudských práv v EÚ. Analýzou tohto obdobia sa zaoberáme v nasledujúcej podkapitole Sprievodcu.

1.3 Od Maastrichtskej zmluvy po Lisabonskú zmluvu: Ústavný rámec ochrany ľudských práv EÚ

Pád železnej opony a zmena globálnej politickej a geopolitickej klímy, bola bezpochyby najviac cítiť práve v Európe. Spoločenstvo muselo nejakým spôsobom reagovať na novú situáciu a zadefinovať svoje nové postavenie, ktoré by tieto výzvy reflektovalo.

Zmena na seba nenechala dlho čakať. Dňa 7. februára 1992 bola

⁴⁶Jednotný európsky akt, Ú. v. ES L 169/1, 1987, s. 1-28.

⁴⁷Community Charter of the Fundamental Social Rights of Workers. 1989, s. 1.

⁴⁸Resolution adopting the Declaration of Fundamental Rights and Freedoms, OJ C 120, 1989, s. 2.

v Maastrichte podpísaná **Maastrichtská zmluva**, ktorá vstúpila do platnosti 1. novembra 1993. Bola výsledkom vnútorného vývoja Spoločenstva a zároveň prirodzene reagovala na rad vonkajších okolností podmienených najmä pádom komunizmu a zjednotením Nemecka. Vnútorne sa snažila reflektovať progres dosiahnutý po prijatí Jednotného európskeho aktu. Priniesla aj niektoré nové prvky, akými boli počiatky monetárnej únie, počiatky hlbšej politickej integrácie so spoločnou zahraničnou politikou alebo fenomén európskeho občianstva.⁴⁹ Táto zmluva bola neskôr doplnená Amsterdamskou zmluvou z roku 1997 a Zmluvou z Nice z roku 2000, ktorým sa budeme v tejto podkapitole venovať.

Maastrichtská zmluva v kocke

Maastrichtská zmluva podpísaná 7. februára 1992 dvanástimi členskými štátmi Spoločenstva⁵⁰ dala základ vzniku EÚ a okrem ústavného rámca ochrany ľudských práv zaviedla trojpilierové členenie EÚ.

1. pilier tvorili ESUO, Európske spoločenstvo a EURATOM spolu s európskym inštitucionálnym systémom; 2. pilier zahŕňal spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku; 3. pilier sa dotýkal spolupráce v oblasti justície a vnútorných vecí, kde patrilo boj s medzinárodným terorizmom a kriminalitou.

Vo svetle Jednotného európskeho aktu Maastrichtská zmluva posilnila úlohu Parlamentu v oblasti legislatívy EÚ. Zmluva ďalej uznala dôležitosť regionálnej dimenzie v EÚ a vytvorila Výbor regiónov EÚ. Vo vzťahu k úprave vnútorného trhu EÚ ponúkla napokon len kozmetické úpravy. Dôležitým medzníkom bolo samozrejme vytvorenie európskej monetárnej únie a spoločnej meny Euro. Jednou z najväčších inovácií zmluvy bolo vytvorenie európskeho občianstva. Každý, kto disponoval občianstvom členského štátu EÚ, tak automaticky získal občianstvo európske.

⁴⁹ A. BOGDANY et al. Reverse Solange- Protecting the Essence of Fundamental Rights against EU Member States. 2012, s. 502.

⁵⁰ Belgicko, Dánsko, Nemecko, Grécko, Španielsko, Francúzsko, Írsko, Taliansko, Luxembursko, Holandsko, Portugalsko, a Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska.

Princíp subsidiarity bol zaradený medzi všeobecné zásady práva EÚ. V oblastiach, ktoré nie sú v exkluzívnej kompetencii EÚ, konajú inštitúcie na nižších úrovniach, ktoré tak môžu úlohu efektívnejšie splniť.⁵¹ Maastrichtská zmluva bezpochyby obsahovala niekoľko významných zmien, ktoré sa dotýkali dennodenného fungovania EÚ. Pre lepšie vytvorenie celkového obrazu o Zmluve o Európskej únii (Zmluva o EÚ), sme si dovoľili uviesť aj zmeny, ktoré sa ľudskoprávnej problematiky bezprostredne nedotýkajú.

Objektom našej analýzy ostáva obrat, ktorý nastal v oblasti ochrany základných práv. Maastrichtská zmluva potvrdila znenie preambuly Jednotného európskeho aktu⁵² a jej najväčším prínosom bolo vloženie čl. F ods. 2:

Čl. F (2) „Únia rešpektuje základné ľudské práva, ktoré zaručuje Európsky dohovor na ochranu ľudských práv a základných slobôd podpísaný v Ríme 4. novembra 1950 a ktoré vyplývajú z ústavných tradícií členských štátov, ako základných princípov práva spoločenstva.“⁵³

Vývoj znenia čl. F od Maastrichtskej zmluvy cez čl. 6 Amsterdamskej zmluvy po čl. 6 Lisabonskej zmluvy je dostupný v Prílohe 1 Sprievodcu. Článok F ods. 2 Maastrichtskej zmluvy definitívne znamenal počiatok etapy ústavného rámca ochrany základných práv v EÚ. Kodifikoval judikatúru SDEÚ, všeobecné právne zásady komunitárneho práva a potvrdil výsostné postavenie EDĽP v EÚ. Únia, členské štáty a inštitúcie sa však neuspokojili s ústavným rámcem ochrany ľudských práv zakotveným v Maastrichtskej zmluve. Zmena čl. F na čl. 6 na seba nenechala dlho čakať. **Amsterdamská**

⁵¹ Zmluva o Európskej únii, OJ C 191, 1992.

⁵² „Zaväzujúc sa pracovať spoločne v presadzovaní demokracie založenej na základných právach, ktoré sú zakotvené v ústavách a zákonoch členských štátov, v EDĽP a Európskej sociálnej charte, predovšetkým sloboda, rovnosť a sociálna spravodlivosť.“ (Jednotný európsky akt, ref. 42)

⁵³ Zmluva o Európskej únii, ref. 51, čl. F (2).

zmluva podpísaná 2. októbra 1997, ktorá vstúpila do platnosti v máji 1999, potvrdila a posilnila oddanosť EÚ rešpektovať základné práva.

Amsterdamská zmluva v kocke

Podpísaná v Amsterdame pätnástimi členskými štátmi EÚ⁵⁴ obsahovala hlavne zmeny zamerané na zvýšenie demokratickej legitimity EÚ, čo znamenalo rozšírenie právomocí Parlamentu. Ďalšou významnou zmenou bolo uvedenie spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ, zjednotenie troch pilierov EÚ a príprava podmienok pre následné rozširovanie EÚ.⁵⁵

Pokiaľ ide o ochranu základných práv EÚ a princíp rovnakého zaobchádzania, je možné Amsterdamskú zmluvu považovať za významný medzník v ochrane týchto práv. Okrem iného obsahovala nasledujúci článok, ktorý zadefinoval zásady, na báze ktorých stojí EÚ. Medzi tieto zásady patrí aj dodržiavanie ľudských práv. Identita EÚ, ktorá stojí na rešpektovaní týchto práv, bola spečatená práve v tomto dokumente.

Čl. 6 (1) „Únia je založená na zásadách slobody, demokracie, dodržiavania ľudských práv a základných slobôd, a právneho štátu, ktoré sú spoločné členským štátom.“⁵⁶

Okrem tohto článku sa Amsterdamská zmluva vyznačovala ďalšími doložkami, ktoré posúvali ústavný rámec ochrany ľudských práv na inú úroveň. Známe **Kodanské kritéria**⁵⁷ sa dostali do ústavného rámca EÚ práve

⁵⁴ Belgicko, Dánsko, Nemecko, Grécko, Španielsko, Francúzsko, Írsko, Taliansko, Luxembursko, Holandsko, Rakúsko, Portugalsko, Fínsko, Švédsko a Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska.

⁵⁵ Amsterdamská zmluva, OJ C 340, 1997.

⁵⁶ Amsterdamská zmluva, ref. 55, čl. 6 ods.1.

⁵⁷ Kodanské kritériá predstavujú rad politických a ekonomických podmienok, ktoré musia krajiny usilujúce sa o vstup do EÚ splniť. Boli stanovené na stretnutí Európskej rady v Kodani 21. a 22. júna 1993, keďže pred vstupom krajín strednej a východnej Európy neexistovali jasne stanovené kritériá pre získanie členstva v EÚ. Krajina, ktorá sa o členstvo v EÚ uchádzala musela byť podľa Zmluvy o EÚ európskou krajinou a musela rešpektovať zásady, na ktorých je EÚ založená. Práve

v Amsterdamskej zmluve a to prostredníctvom článku 49, ktorý v Amsterdamskej zmluve odkazuje práve k spomínanému článku 6 ods. 1 a uvádza, že „o členstvo v únii môže požiadať každý európsky štát, ktorý rešpektuje zásady uvedené v článku 6 ods. 1.“⁵⁸ Tak ako sme uviedli v predchádzajúcej podkapitole, práve táto doložka nepriamo odkazuje ku kritériu členstva v Rade Európy, ktoré implikuje uznanie jurisdikcie ESLP a je teda podmienkou členstva v EÚ.

Dodržiavanie zásad z článku 6 ods. 1 sa však nestalo záväzným len pre kandidátske krajiny. Z Amsterdamskej zmluvy vyplynula povinnosť členských štátov dodržiavať tieto zásady. Nebol to už len morálny záväzok, ale právne zakotvená povinnosť v čl. 7 Amsterdamskej zmluvy. Porovnanie celého znenia čl. 7 Amsterdamskej zmluvy a toho istého článku v Lisabonskej zmluve je dostupné v Prílohe 2 Sprievodcu.

Čl. 7 (1) „Na návrh jednej tretiny členských štátov alebo Komisie a na základe súhlasu Európskeho parlamentu môže Rada zložená z hláv štátov alebo vlád jednomyseľne rozhodnúť, že zo strany členského štátu došlo k závažnému a pretrvávajúcemu porušeniu zásad uvedených v článku 6 (1), a to po výzve vláde daného členského štátu, aby k tomu predložila svoje stanovisko.“

Zaujímavosťou je práve fakt, že čl. 7 uviedol, akým spôsobom je možné sankcionovať závažné a pretrvávajúce porušenie zásad zo strany členského štátu. Takýto postoj bol v EÚ úplne nový. Pripomeňme si, ako sa práve členské štáty a ich ústavné sudy (menovite nemecké a talianske sudy v rozhodnutí *Solange I.*) zaviazali kontrolovať rozhodnutia inštitúcií

rozšírenie o postkomunistické krajiny strednej a východnej Európy vyvolalo nevyhnutnosť formulácie podmienok na vstup do EÚ. Schematicky sa dajú Kodanské kritériá rozdeliť na tri hlavné okruhy: Politické, ekonomické a *acquis communautaire*.

⁵⁸ Amsterdamská zmluva, ref. 55, čl.49.

Spoločenstva, či neporušujú základné práva zakotvené v ústavách členských štátov. Po Amsterdamskej zmluve sa táto situácia otočila. Inštitúcie EÚ si vytvorili mechanizmus, na základe ktorého mohli kontrolovať jednotlivé štáty. Bolo samozrejmou, že samotné inštitúcie EÚ sa tiež nevyhli kontrole súladu ich aktivít so zásadami EÚ stanovenými v čl. 6 ods. 1. Bol to práve SDEÚ, ktorý aplikoval tieto hodnoty a kontroloval tak aktivity jednotlivých inštitúcií EÚ v rámci svojej jurisdikcie.⁵⁹ Rozhodnutia, smernice, nariadenia a predpisy EÚ boli zákonne platné len v prípade, že boli v súlade so základnými právami.⁶⁰

Amsterdamská zmluva a princíp rovného zaobchádzania

Princíp rovného zaobchádzania sa stal integrálnou súčasťou primárneho práva EÚ prostredníctvom Amsterdamskej zmluvy. Princíp rovného zaobchádzania medzi mužmi a ženami bol už predtým obsahom niektorých smerníc,⁶¹ no až Amsterdamská zmluva nariadila eliminovať rodové nerovnosti a zaviesť dočasné vyrovnávacie opatrenia na pracovisku.⁶² Okrem iného pootvorila dvere k rozšíreniu chránených dôvodov diskriminácie a Rada EÚ tak mohla uskutočňovať konkrétne aktivity pre zamedzenie diskriminácie z dôvodu pohlavia, rasy, etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie. Výsledkom bolo niekoľko nariadení a neskôr smerníc EÚ s cieľom eliminovať tieto typy diskriminácie.⁶³

Zmluvy z Maastrichtu a Amsterdamu znamenali významný obrat vo

⁵⁹ DEFEIS, ref. 17, s. 1208.

⁶⁰ Táto požiadavka bola pôvodne formulovaná v prípadoch Stauder (ref. 32), Internationale Handelsgesellschaft (ref. 33), a Nold (ref. 38).

⁶¹ Ako príklad uvidíme: Smernicu Rady č. 75/117/EHS z roku 1975 o aproximácii práva členských štátov týkajúceho sa aplikácie princípu rovnakého odmeňovania mužov a žien, Ú. v. L 045/19, a Smernicu Rady č. 76/207/EHS z roku 1976 o postupnom vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami, pokiaľ ide o prístup k zamestnaniu, odbornej príprave a postupu v zamestnaní a o pracovné podmienky, Ú. v. L 039/40.

⁶² DEFEIS, ref. 17, s. 1012.

⁶³ Predkladaná publikácia sa zameriava najmä na problematiku základných práv a jej vývoj v práve EÚ. Dovoľme si tak problematiku rovného zaobchádzania v práve EÚ spomenúť len okrajovo. Autorky sú si však plne vedomé prieniku a neoddeliteľnosti oboch problematik.

vývoji ľudskoprávnej problematiky v EÚ. Vytvorili prvý ústavný rámec ochrany základných práv v EÚ a priniesli niekoľko nových mechanizmov, ktoré sú súčasťou Zmluvy o EÚ dodnes. Čo však tieto zmluvy neobsahovali bol ucelený katalóg základných práv podobný Všeobecnej deklarácii ľudských práv či EDLP. Písaná listina, ktorá určovala rozsah ochrany základných práv a obsahovala jednoduchý a širokej verejnosti dostupný zoznam základných práv sa stala realitou až v nasledujúcom období, hoci idey o jej existencii siahali do obdobia 70. rokov Spoločenstva.

2 Charta základných práv EÚ a jej miesto v systéme ochrany základných práv v Európe

V 1. kapitole Sprievodcu sme si priblížili vývoj ľudských práv v EÚ po prijatie Amsterdamskej zmluvy. Teraz sa zameriame na zmeny zavedené **Lisabonskou zmluvou** a najmä na predstavenie Charty, ktorá formálne zavŕšila vývoj agendy ľudských práv na pôde Únie. Formálnym zavŕšením charakterizujeme Chartu preto, lebo jej vyhlásenie v decembri 2000 a nadobudnutie právnej sily o deväť rokov neskôr v 2009 znamenalo pre EÚ predstavenie tzv. písomnej listiny základných práv. Na účely Sprievodcu je teda najvýznamnejším prínosom Lisabonskej zmluvy priznanie právnej sily Charte, ostatným zmenám vo fungovaní EÚ sa bližšie venovať nebudeme.

Lisabonská zmluva v kocke

Lisabonská zmluva bola podpísaná 13. decembra 2007 členskými štátmi EÚ⁶⁴ a vstúpila do platnosti po ratifikačnom procese v členských štátoch 1. decembra 2009. Priniesla so sebou niekoľko základných zmien vo vzťahu k fungovaniu Únie. Z tých najvýznamnejších stručne spomíname napr.:

- premenovanie zakladajúcich zmlúv na Zmluvu o Európskej únii (pôvodná Zmluva o Európskej únii, t. j. Maastrichtská zmluva) a Zmluvu o fungovaní Európskej únie (pôvodne Zmluva o založení Európskeho Spoločenstva);
- zjednotenie rozhodovacích procesov EÚ;
- posilnenie politickej únie o. i. uvedením časti o demokratických zásadách (Hlava II Zmluvy o EÚ), vrátane odkazu na zastupiteľskú demokraciu;
- posilnenie právomocí Parlamentu tým, že spolurozhodovací proces sa stal riadnym legislatívnym postupom a posilnili sa výkonné, vonkajšie a rozpočtové právomoci Parlamentu;
- zrušenie trojpilierovej štruktúry EÚ a priznanie právnej subjektivity EÚ.

⁶⁴ T. j. všetkými súčasnými členskými štátmi okrem Chorvátska, ktoré k EÚ pristúpilo 1. júla 2013.

2.1 Post-Lisabonské obdobie vývoja ľudskoprávnej problematiky v EÚ

V kontexte ochrany ľudských práv je jedným z najvýznamnejších prínosov Lisabonskej zmluvy práve uznanie Charty ako dokumentu s rovnakou právnou silou ako majú zakladajúce zmluvy. Charta, ako aj rešpekt k ľudským právam a slobodám v nej obsiahnutý, sa tak stala integrálnou súčasťou samotného jadra práva EÚ. Právne záväzný charakter Charty dodáva základným právam, ktoré sú v nej kodifikované, postavenie konkrétnejších oprávnení a Charte status základného písomného prameňa ľudských práv v systéme práva EÚ.⁶⁵

Nové znenie článku 6 Zmluvy o EÚ reflektuje tri základné pramene ľudských práv v EÚ, ktoré zároveň odzrkadľujú vývoj tejto problematiky do prijatia Lisabonskej zmluvy a relevantnú rozhodovaciu činnosť Súdu. Týmito prameňmi sú Charta (tzv. písaný prameň), EDĽP (tzv. externý prameň) a základné práva vyplývajúce z ústavných tradícií spoločných pre členské štáty EÚ (tzv. nepísaný prameň).⁶⁶ V duchu ustálenej jurisdikcie SDEÚ, ktorú sme bližšie predstavili v 1. kapitole Sprievodcu, článok 6 ods. 3 podčiarkuje, že základné práva, tak ako sú zaručené EDĽP, a ako vyplývajú z ústavných tradícií spoločných pre členské štáty, predstavujú všeobecné zásady práva EÚ.

Vďaka Lisabonskej zmluve sa do textu zakladajúcich zmlúv, konkrétne do článku 6 ods. 2 Zmluvy o EÚ, dostal záväzok EÚ pristúpiť k EDĽP. Napriek jasnému mandátu EÚ pristúpiť k tomuto významnému európskemu mechanizmu na ochranu ľudských práv a základných slobôd je otázka pristúpenia, ktorá je na pôde EÚ otvorená už dlhú dobu, naďalej tvrdým orieškom. Osobitne sa jej, ako aj iným aktuálnym otázkam ochrany ľudských práv v EÚ, venujeme v 4. kapitole tohto sprievodcu. V nasledujúcich častiach

⁶⁵ D. LECZYKIEWICZ. Effective judicial protection of human rights after Lisbon: should national courts be empowered to review EU secondary law?, s. 329-331.

⁶⁶ SCHÜTZE, ref.2, s. 410.

sa zameriame podrobne na samotnú Chartu, jej vznik, status a význam pre inštitúcie EÚ a členské štáty, ako aj na miesto Charty v činnosti národných inštitúcií pre ľudské práva.

2.2 Charta základných práv Európskej únie - od deklaratórnej listiny po právne záväzný dokument

Počiatky diskusie smerujúcej k prijatiu listiny alebo charty práv EÚ siahajú do obdobia nemeckého predsedníctva v prvej polovici roku 1999. Prvé zámery navrhnuť prijatie európskej charty boli oficiálne prezentované v apríli 1999 počas konferencie na tému „Smerovanie k novej charte základných práv?“ (*Towards a new Charter of Fundamental Rights?*), ktorú spoluorganizovali nemecké ministerstvo spravodlivosti a Zastúpenie Európskej komisie v Nemecku.⁶⁷

Následne sa tento zámer formálne zakotvil v Záveroch predsedníctva zo zasadania Európskej rady 3. až 4. júna 1999 v Kolíne v časti IV. Európska rada s odkazom na aktuálny vývoj EÚ deklarovala, že základné práva, ktoré sa uplatňujú v EÚ, by mali byť konsolidované v charte za účelom ich zviditeľnenia.⁶⁸ Prílohu č. IV k Záverom tvorí **Rozhodnutie Európskej rady o vypracovaní charty základných práv Európskej únie**. V predmetnom rozhodnutí Európska rada vyjadruje presvedčenie, že Charta by mala obsahovať základné práva a slobody ako aj základné procesné práva garantované EDLP a vyplývajúce z ústavných tradícií spoločných členským štátom ako všeobecné princípy práva EÚ. Zároveň by Charta mala zahŕňať základné práva, ktoré patria výlučne občanom EÚ. Napokon by sa pri príprave Charty mali brať do úvahy ekonomické a sociálne práva obsiahnuté v Európskej sociálnej charte a Charte základných sociálnych práv

⁶⁷ G. DeBÚRCA. The drafting of the European Union Charter of Fundamental Rights, s. 28-130.

⁶⁸ Závery predsedníctva zo zasadania Európskej rady 3. až 4. júna 1999 v Kolíne, body 44-45.

pracovníkov.⁶⁹

Rozhodnutie upravuje aj praktickú otázku prípravy textu charty. Túto úlohu navrhuje zveriť orgánu zloženému zo zástupcov hláv štátov a vlád členských štátov, predsedu Komisie a členov Parlamentu a národných parlamentov. Zástupcovia Súdu by mali mať právo spolupracovať na tvorbe s pozorovateľským statusom. Predstavitelia Hospodárskeho a sociálneho výboru, Výboru regiónov, sociálne skupiny a experti by mali mať právo byť prizvaní za účelom prezentovania ich názorov. Tento orgán by mal mať sekretariát, ktorého funkciu by plnil Generálny sekretariát Rady. Rozhodnutie napokon ukladá orgánu predložiť pripravenú verziu textu Charty pred zasadnutím Európskej rady v decembri 2000. Otázka začlenenia Charty do zakladajúcich zmlúv, t. j. do primárneho práva EÚ, sa ponechala na neskoršie zváženie.⁷⁰

Na rozhodnutie nadviazali **Závery predsedníctva zo zasadania Európskej rady 15. až 16. októbra 1999 v Tampere**, ktoré bolo primárne zamerané na oblasť slobody, bezpečnosti a spravodlivosti v EÚ. Európska rada sa na tomto zasadnutí dohodla na zložení a metódach práce orgánu, ktorého úlohou mala byť príprava textu Charty.⁷¹ Finálne zloženie orgánu na prípravu Charty sa napokon určilo nasledovne. Jeho členmi bolo 15 zástupcov hláv štátov alebo vlád členských štátov, 1 zástupca predsedu Komisie, 16 členov Parlamentu, 30 členov národných parlamentov (2 za každý členský štát).

Okrem vymenovaných členov dostali oprávnenie v orgáne participovať ako pozorovatelia 2 zástupcovia SDEÚ a 2 zástupcovia Rady Európy. Vo vzťahu k EDLP bolo významným krokom, aby jedným zo zástupcov Rady Európy bol zástupca ESLP. Zástupcom Hospodárskeho

⁶⁹ Závery predsedníctva zo zasadania Európskej rady 3. až 4. júna 1999 v Kolíne, ref. 68, Príloha IV – Rozhodnutie Európskej rady o vypracovaní charty základných práv Európskej únie.

⁷⁰ Závery predsedníctva zo zasadania Európskej rady 3. až 4. júna 1999 v Kolíne, ref. 68, Príloha IV – Rozhodnutie Európskej rady o vypracovaní charty základných práv Európskej únie.

⁷¹ Závery predsedníctva zo zasadania Európskej rady 15. až 16. októbra 1999 v Tampere.

a sociálneho výboru, Výboru regiónov a Európskeho ombudsmana sa priznalo oprávnenie byť prizvaní k predkladaniu názorov k pripravovanému textu. Ostatné orgány, sociálne skupiny a experti mohli byť prizvaní na predloženie ich názorov.⁷²

Metódy práce orgánu určené v Tampere odkazujú na transparentnosť prípravného procesu, jeho otvorenosť a inkluzívnosť. Všetky zasadania orgánu a na nich predkladané dokumenty boli verejné. Členmi *ad hoc* vytváraných pracovných skupín mohli byť ktorýkoľvek členovia orgánu a zároveň pri príprave Charty sa mali brať do úvahy všetky návrhy predkladané ktorýmkoľvek členom orgánu.⁷³

Krátko po zasadnutí v Tampere sa orgán premenoval na zhromaždenie (*Convention*) a skupina poverená prípravou textu na predsedníctvo (*Preasidium*). Na základe dohody boli vytvorené pracovné skupiny poverené zameriavať sa na konkrétne témy a kategórie práv. Čo však ostávalo počas príprav otvorenou a pomerne spornou otázkou bola práve právna záväznosť Charty, a teda či má byť Charta inkorporovaná do textu zakladajúcich zmlúv alebo či bude mať formu právne nezáväznej deklarácie. Celý proces tvorby Charty možno označiť za dovtedy nevídaný, experimentálny, najmä z pohľadu otvorenosti a inkluzívnej povahy ústavnoprávnej diskusie vedúcej k vytvoreniu akejsi listiny základných práv na európskom poli, ktorý bol v kontraste s tradičným procesom tvorby medzinárodných ľudskoprávných dohovorov.⁷⁴

Charta bola slávnostne spoločne vyhlásená Radou, Parlamentom a Komisiou 7. decembra 2000 v Nice, avšak napokon len ako dokument s právne nezáväznou povahou. Európska rada v **Záveroch predsedníctva zo**

⁷² Závety predsedníctva zo zasadania Európskej rady 15. až 16. októbra 1999 v Tampere, ref. 71, Príloha – Zloženie, metódy práce a praktické opatrenia orgánu povereného prípravou a vypracovaním Charty základných práv na základe Kolínskych záverov.

⁷³ Závety predsedníctva zo zasadania Európskej rady 15. až 16. októbra 1999 v Tampere, ref. 71, Príloha – Zloženie, metódy práce a praktické opatrenia orgánu povereného prípravou a vypracovaním Charty základných práv na základe Kolínskych záverov.

⁷⁴ DeBÚRCA, ref. 67, s. 133-138.

zasadania Európskej rady 7. až 10. decembra 2000 v Nice privítala vyhlásenie Charty kombinujúcej v jednom dokumente občianske, politické, hospodárske, sociálne a spoločenské práva garantované v početnom množstve medzinárodných, európskych a národných zdrojoch. Zároveň Európska rada potvrdila, že v súlade so závermi zo zasadnutia v Kolíne, má byť otázka právnej sily Charty ponechaná na neskoršie zváženie.⁷⁵

Postavenie Charty **v systéme práva EÚ** tak bolo možné po jej vyhlásení v Nice prirovnávať k postaveniu EDLP v systéme práva EÚ, nakoľko neukladala žiadne záväzky európskym inštitúciám ani nové povinnosti členským štátom EÚ. Charta teda po jej vyhlásení slúžila ako neformálny zdroj poznania ľudských práv a slobôd na úrovni Únie.⁷⁶

Vzhľadom na nezáväznosť Charty bolo jej postupné uvádzanie do praxe vlažné. Súd (vtedy konkrétne Európsky súdny dvor) prvýkrát odkázal na Chartu v októbri 2002⁷⁷ a to tiež len v uznesení a nie v rozsudku. Súd prvého stupňa a generálni advokáti boli s používaním Charty odvážnejší, avšak spočiatku na ňu tiež odkazovali len stroho, často len v poznámkach pod čiarou, a hlavný dôraz kládli na EDLP. Postupne sa odkazy na Chartu stali čoraz častejšie a dokonca na ňu v svojej judikatúre začal odkazovať aj ESĽP⁷⁸, čo len podčiarklo význam Charty na európskom poli boja za ochranu ľudských práv.⁷⁹ Charta si tak postupne obhájila svoje postavenie kľúčového nástroja na identifikáciu základných práv v EÚ a najmä základných práv ako všeobecných princípov práva EÚ.⁸⁰

⁷⁵ Závery predsedníctva zo zasadania Európskej rady 7. až 10. decembra 2000 v Nice.

⁷⁶ SCHÜTZ, ref.2, s. 423.

⁷⁷ Rozsudok Komisia proti Technischke Glaswerke Ilmenau GmbH, C-232/02, EU:C:2002:601, body 41,85 a 115.

⁷⁸ Pozri napr. Christine Goodwin proti Veľkej Británii, Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 11. júla 2002, číslo sťažnosti 28957/95, body 58 a 100.

⁷⁹ S. DOUGLAS-SCOTT. The Charter of Fundamental Rights as a constitutional document. s. 43.

⁸⁰ F. FONTANELLI. The European Union's Charter of Fundamental Rights two years later, s. 27-28.

Právnu záväznosť Charty však neprinesla Lisabonská zmluva ako blesk z jasného neba. Ako bolo uvedené vyššie, generálni advokáti postupne vytvorili uviedli Chartu do praxe a práve Všeobecný súd ako prvý súdny orgán EÚ spomenul Chartu vo svojom rozhodnutí. Súd pre verejnú službu EÚ odkázal na Chartu už vo svojom prvom rozhodnutí a podčiarkol význam jej inštitucionálneho vyhlásenia. Európsky súdny dvor, ako už bolo uvedené, bol tým, kto sa spočiatku aplikácii Charty najviac bránil, a to z obáv z kritiky prílišného súdneho aktivizmu. Zaujímavé je, že pri rozhodovaní o otázke súladu národného práva s právom EÚ sa Európsky súdny dvor⁸¹ odvolal na rozhodnutie ESĽP citujúce Chartu, avšak Chartu samotnú nepoužil. Zmena v jeho postoji nastala po odmietnutí ústavnej zmluvy. Európsky súdny dvor začal na Chartu odkazovať v prípadoch, keď odkazoval na sekundárne právo EÚ, ktoré na ňu samotné odkazovalo v ustanoveniach alebo v preambule.⁸² Aj toto sú dôkazy nasvedčujúce, že Charta sa prirodzeným spôsobom postupne udomácnila v argumentačnej praxi súdnych inštitúcií EÚ ešte pred nadobudnutím právnej záväznosti.

Charte teda trvalo takmer jednu dekádu kým prešla z právne nezáväzného dokumentu cez dokument požívajúci autoritu v súdnych rozhodnutiach na európskej úrovni až po dokument s právnou silou rovnou tej, akú užívajú zakladajúce zmluvy. Po neúspešnom pokuse prijať **Zmluvu zakladajúcu Ústavu pre Európu**⁸³ bola myšlienka reformovať zakladajúce zmluvy a prispôsobiť fungovanie EÚ, v reakcii o. i. na veľké rozšírenie EÚ o desať nových štátov v roku 2004, opätovne nastolená počas nemeckého predsedníctva v roku 2007. V lete 2007 bolo rozhodnuté o zvolaní medzivládnej konferencie, ktorej úlohou bolo pripraviť návrh reformnej zmluvy

⁸¹ Pozri Rozsudok K.B., C-117/01, EU:C:2004:7, body 33 a 35 (referencia na prípad Christine Goodwin proti Veľkej Británii, ref. 78).

⁸² S. IGLESIAS SÁNCHEZ. The Court and the Charter: The impact of the entry into force of the Lisbon Treaty on the ECJ's approach to fundamental rights, s.1569-1573.

⁸³ Zmluva zakladajúca Ústavu pre Európu bola schválená hlavami vlád/štátov 25 členských štátov a podpísaná 29. októbra 2004 v Ríme. Následne jej vstup do platnosti zastavili v rámci ratifikácií v členských štátoch občania referendumami vo Francúzsku a v Holandsku.

do konca roku 2007 tak, aby jej ratifikácia mohla byť dokončená pred voľbami do Parlamentu v júni 2009. Predmetom zmien mala byť aj otázka právnej povahy Charty a bolo rozhodnuté, že článok zakladajúcich zmlúv upravujúcich základné práva v EÚ bude mať odkaz na Chartu a potvrdzovať jej právnu záväznosť.⁸⁴ Výsledkom celého procesu, ktorému sa nebudeme z dôvodu zamerania Sprievodcu bližšie venovať, bolo podpísanie reformnej Lisabonskej zmluvy⁸⁵ dňa 13. decembra 2007 v Lisabone.

V súvislosti s celým reformným procesom bola ešte pred podpísaním Lisabonskej zmluvy Charta opätovne vyhlásená Parlamentom, Radou a Komisiou 12. decembra 2007 počas portugalského predsedníctva. Pokiaľ ide o postavenie Charty, rozdielom v porovnaní s neprijatou ústavnou zmluvou je, že jej text nebol priamo integrovaný ako súčasť zakladajúcich zmlúv, ale tieto obsahujú len ustanovenie o jej právnej záväznosti s odkazom na Chartu ako na samostatný dokument. Článok 6 Zmluvy o EÚ priznal Charte rovnocenné právne postavenie ako zakladajúcim zmluvám a Charta získala pevné miesto v primárnom práve EÚ.

Čl. 6 ods. 1 „Únia uznáva práva, slobody a zásady uvedené v Charte základných práv Európskej únie zo 7. decembra 2000 upravenej 12. decembra 2007 v Štrasburgu, ktorá má rovnakú právnu silu ako zmluvy...“

2.2.1 Štruktúra Charty

Charta sa skladá z Preambuly a siedmych hláv rozdelených do 54 článkov. Hlavy I. až VI. jednotlivu upravujú okruhy práv patriacich do kategórie občianskych a politických práv, hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv, ako aj práv vyplývajúcich z občianstva EÚ. Prehľad práv zaradených v rámci

⁸⁴ Závery predsedníctva zo zasadania Európskej rady 21. až 22. júna 2007 v Bruseli, body 8-14, Príloha I – Mandát medzivládnej konferencie (IGC Mandate).

⁸⁵ Lisabonská zmluva, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva, Ú. v. C 306/1.

jednotlivých hláv uvádzame v nasledovných tabuľkách. Posledná VII. hlava obsahuje ustanovenia upravujúce výklad a uplatňovanie Charty.

I. Dôstojnosť

- ľudská dôstojnosť; právo na život; právo na nedotknuteľnosť osoby; zákaz mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestu; zákaz otroctva a nútených prác

II. Slobody

- právo na slobodu a bezpečnosť; rešpektovanie súkromného a rodinného života; ochrana osobných údajov; právo uzavrieť manželstvo a právo založiť rodinu; sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania; sloboda prejavu a právo na informácie; sloboda zhromažďovania a združovania, sloboda umenia a vedeckého bádania; právo na vzdelanie; slobodná voľba povolania a právo na prácu; sloboda podnikania; vlastnícke právo

III. Rovnosť

- rovnosť pred zákonom; nediskriminácia; kultúrna, náboženská a jazyková rozmanitosť; rovnosť medzi ženami a mužmi; práva dieťaťa; práva starších osôb; integrácia osôb so zdravotným postihnutím

IV. Solidarita

- právo pracovníkov na informácie a konzultácie v rámci podniku; právo na kolektívne vyjednávanie a kolektívne akcie; právo na prístup k službám zamestnanosti; ochrana v prípade bezdôvodného prepustenia; spravodlivé a primerané pracovné podmienky; zákaz detskej práce a ochrana mladistvých pri práci; rodina a pracovný život; sociálne zabezpečenie a sociálna pomoc; zdravotná starostlivosť; prístup k službám všeobecného hospodárskeho záujmu; ochrana životného prostredia; ochrana spotrebiteľa

V. Občianstvo

- právo voliť a byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu; právo voliť a byť volený vo voľbách do orgánov samosprávy obcí; právo na dobrú správu vecí verejných; právo na prístup k dokumentom; Európsky ombudsman; petičné právo; sloboda pohybu a pobytu; diplomatická a konzulárna ochrana

VI. Spravodlivosť

- právo na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces; prezumpcia nevinoty a právo na obhajobu; zásady zákonnosti a primeranosti trestných činov a trestov; právo ne byť stíhaný alebo potrestaný v trestnom konaní dvakrát za ten istý trestný čin

Interpretačné a aplikačné ustanovenia obsiahnuté v VII. hlave Charty zakladajú štyri základné princípy:

- Charta je adresovaná EÚ a iba v ustanovených prípadoch sa aplikuje na členské štáty;
- nie všetky ustanovenia majú status „práva“ (t. j. priamo vykonateľných oprávnení jednotlivcov), nakoľko Charta obsahuje práva a zásady;
- výkon práv obsiahnutých v Charte môže byť obmedzený, v rámci ustanovených podmienok, legislatívou EÚ;
- cieľom Charty je zabezpečiť harmonický vzťah medzi zakladajúcimi zmluvami, EDĽP a ústavnými tradíciami členských štátov.

Z vyššie uvedených princípov vyplýva, že Charta rozlišuje medzi právami a zásadami. Odkaz na pojem „zásady“ je obsiahnutý v článku 52 ods. 5, v zmysle ktorého, ustanovenia Charty obsahujúce zásady môžu byť vykonávané legislatívnymi a exekutívnymi aktmi prijatými inštitúciami, orgánmi, úradmi a agentúrami EÚ, ako aj aktmi členských štátov, ak

vykonávajú právo EÚ, pri výkone príslušných právomocí. Na rozdiel od práv sa ich možno dovolávať pred súdom len na účely výkladu a preskúmania zákonnosti týchto aktov. Charta neustanovuje zoznam článkov z I. až VI. hlavy obsahujúcich zásady resp. práva. Všeobecne platí, že subjektívne práva sú rešpektované a zásady sú dodržiavané, avšak zásady nezakladajú priamy nárok na pozitívne konanie zo strany inštitúcií EÚ alebo orgánov členských štátov. Zásady sú obsiahnuté napr. v článkoch 25 (práva starších osôb), 26 (integrácia osôb so zdravotným postihnutím) a 37 (ochrana životného prostredia) Charty. Niektoré ustanovenia Charty v sebe obsahujú prvky práva aj zásady. Takýmto ustanovením je napr. článok 23 (rovnosť medzi mužmi a ženami).⁸⁶

Charta má aj svoj vlastný oficiálny „komentár“, ktorý bol publikovaný pod názvom **Vysvetlivky k Charte základných práv** v Úradnom vestníku EÚ⁸⁷. Vysvetlivky nemajú právne záväzný charakter, ale ako je zdôraznené priamo v ich texte, predstavujú cenný nástroj výkladu, ktorý je určený na objasnenie významu jednotlivých ustanovení Charty. Vysvetlivky slúžia teda ako nástroj na výklad Charty.

Z pohľadu štruktúry Charty je okrem Vysvetliviek dôležité poukázať aj na **Protokol k zakladajúcim zmluvám (č. 30) o uplatňovaní Charty základných práv Európskej únie na Poľsko a Spojené kráľovstvo**. Tento protokol spresňuje všeobecné pravidlá upravujúce status Charty voči členským štátom EÚ osobitne vo vzťahu k Poľsku a Spojenému kráľovstvu⁸⁸. Účelom prijatia tohto protokolu bolo o. i. zdôrazniť, že Chartou sa opätovne potvrdzujú a zviditeľňujú práva, slobody a zásady uznávané EÚ, ale na druhej strane sa ňou nevytvárajú žiadne nové práva či zásady.

⁸⁶ Vysvetlivky k Charte základných práv, OJ C 303/17, vysvetlivky k článku 52 ods. 5.

⁸⁷ Vysvetlivky k Charte základných práv, ref. 86.

⁸⁸ V záveroch predsedníctva zo zasadania Európskej rady 29. až 30. októbra 2009 v Bruseli sa Európska rada zhodla, že pri najbližšej modifikácii zmlúv sa Protokol č. 30 rozšíri vo vzťahu k Českej republike.

2.2.2 Status Charty vo vzťahu k EÚ a jej inštitúciám

Ako vyplýva z čl. 51 Charty, Charta je adresovaná v prvom rade a najmä inštitúciám, orgánom, úradom a agentúram EÚ. Účelom ustanovenia čl. 51 ods. 1 Charty je jasne vymedziť, že Charta sa vzťahuje primárne a najmä na inštitúcie a orgány EÚ, tak ako vyplýva zo zásady subsidiarity⁸⁹. Zároveň je toto ustanovenie formulované v nadväznosti na čl. 6 ods. 2 Zmluvy o EÚ, ktorý už pred prijatím Charty ukladal EÚ povinnosť rešpektovať základné práva.⁹⁰

Čl. 51 ods. 1 a 2 „Ustanovenia tejto Charty sú pri dodržiavaní zásady subsidiarity určené pre inštitúcie, orgány, úrady a agentúry Únie... V dôsledku toho rešpektujú práva, dodržiavajú zásady a podporujú ich uplatňovanie v súlade so svojimi príslušnými právomocami a pri zachovaní obmedzení právomoci Únie, ktoré na ňu boli prenesené zmluvami. Táto Charta nerozširuje rozsah pôsobnosti práva Únie nad rámec právomocí Únie, ani nezakladá žiadnu novú právomoc ani úlohu pre Úniu, ani nemení právomoci a úlohy vymedzené v zmluvách.“

Z pohľadu vymedzenia pojmov, inštitúciami EÚ sú Parlament, Európska rada, Rada, Komisia, SDEÚ, Európska centrálna banka a Dvor audítorov.⁹¹ Pojem „orgány a úrady“ rovnako ako pojem „agentúry“ je používaný v zakladajúcich zmluvách a odkazuje na všetky subjekty, ktoré boli zriadené zmluvami alebo právnymi aktmi prijatými na základe zmlúv.⁹²

Inštitúcie a orgány EÚ sú teda jednoznačne viazané uplatňovať Chartu pri všetkej svojej činnosti. V praxi sa to týka tak legislatívneho procesu

⁸⁹ Zmluva o EÚ, ref. 10, čl. 5 ods. 3.

⁹⁰ Vysvetlivky k Charte základných práv, ref. 86, vysvetlivky k článku 51 ods. 1.

⁹¹ Zmluva o EÚ, ref. 10, čl. 13 ods. 1.

⁹² Vysvetlivky k Charte základných práv, ref. 86, vysvetlivky k článku 51 ods. 1.

Pozri tiež zoznam agentúr a iných orgánov EÚ dostupný na: http://europa.eu/about-eu/agencies/index_sk.htm.

na úrovni EÚ, ako aj manažovania fondov EÚ, vonkajšej činnosti⁹³ a ostatnej činnosti v súlade s kompetenciami EÚ stanovenými v zakladajúcich zmluvách.

Vo vzťahu k legislatívnej činnosti je osobitne nevyhnutné, aby v rámci celého legislatívneho procesu, od tvorby právneho aktu až po jeho uplatňovanie členskými štátmi na národnej úrovni, bolo v súlade s Chartou zabezpečené dodržiavanie základných práv v nej stanovených. Inštitúcie EÚ zapojené do legislatívneho a rozhodovacieho procesu (t. j. Komisia, Parlament a Rada) vykonávajú *ex ante* kontrolu pripravovanej legislatívy s ľudskoprávnymi záväzkami vyplývajúcimi z Charty. SDEÚ je oprávnený vykonávať *ex post* kontrolu prijatej európskej legislatívy vo vzťahu k Charte, ako aj kontrolu súladu s Chartou na národnej úrovni v prípadoch, keď členské štáty EÚ vykonávajú právo EÚ (t. j. v rámci konaní vo veciach porušenia práva EÚ alebo v prejudiciálnom konaní).⁹⁴

Za účelom vykonávania *ex ante* kontroly vypracovala Komisia **Stratégiu účinného uplatňovania Charty základných práv Európskou úniou**⁹⁵ z dôvodu zabezpečenia efektívneho uplatňovania základných práv, nakoľko sama Komisia uznáva, že v tejto oblasti by mala byť príkladom pre členské štáty. Stratégia podčiarkuje, že pri zabezpečovaní dodržiavania základných práv v EÚ má Charta slúžiť ako kompas pre politiky Únie a ich implementáciu členskými štátmi na národnej úrovni.⁹⁶ Na kontrolu súladu pripravovaných opatrení so základnými právami ešte pred prijatím opatrenia (*ex ante* kontrola) slúžia tzv. posúdenia vplyvov (*impact assessments*). Posúdenie vplyvov je zároveň nástrojom na preukázanie, že pri príprave legislatívnych opatrení Komisia plne zobrala do úvahy základné práva garantované Chartou. Stratégia obsahuje tzv. kontrolný zoznam súladu so

⁹³ Zmluva o EÚ, ref. 10, čl. 8 a 21.

⁹⁴ F. FERRARO, J. CARMONA. Fundamental Rights in the European Union- The role of the Charter after the Lisbon Treaty, s.21-23.

⁹⁵ European Commission. Communication from the Commission: Strategy for the effective implementation of the Charter of Fundamental Rights by the European Union, COM(2010) 573 final.

⁹⁶ Commission Strategy, ref. 95, s. 3-4.

základnými právami (*fundamental rights check-list*), ktorého cieľom je zjednodušiť chápanie metodológie na určovanie vplyvu pripravovaných opatrení na základné práva. Na základe posúdenia vplyvu je následne Komisia povinná zhrnúť posúdenie vplyvu na základné práva v zdôvodnení návrhu ku každému legislatívnemu návrhu, ktorý má vplyv na základné práva. Zároveň je Komisia povinná zahrnúť analýzu súladu návrhu s Chartou do preambuly daného návrhu.⁹⁷

Kontrola súladu so základnými právami: 5 bodový CHECK-LIST⁹⁸

- ✓ Ktoré ľudské práva sú dotknuté?
- ✓ Ide o absolútne práva (t. j. tie, ktoré nemôžu byť obmedzené, napr. právo na ľudskú dôstojnosť)?
- ✓ Aký vplyv majú jednotlivé zvažované politické možnosti na základné práva? Je tento vplyv pozitívny (podpora základných práv) alebo negatívny (ich obmedzenie)?
- ✓ Majú predmetné možnosti vo vzťahu k dotknutým základným právam pozitívne a zároveň negatívne vplyvy (napr. negatívny vplyv na slobodu prejavu a pozitívny vplyv na ochranu duševného vlastníctva)?
- ✓ Sú prípadné obmedzenia formulované presne a predvídateľne?
- ✓ Sú prípadné obmedzenia základných práv: a) nevyhnutné na realizáciu cieľa vo všeobecnom záujme alebo na ochranu práv a slobôd iných (akých); b) primerané sledovanému cieľu; c) rešpektujúce podstatu dotknutých základných práv?

V nadväznosti na Stratégiu účinného uplatňovania Charty základných práv Európskou úniou pripravila Komisia v roku 2011 **Prevádzkové usmernenie o zohľadňovaní základných práv v posúdeniach vplyvu**⁹⁹

⁹⁷ Commission Strategy, ref. 95, bod 1.2.

⁹⁸ Commission Strategy, ref. 95, bod 1.1.

⁹⁹ Európska komisia. Prevádzkové usmernenie o zohľadňovaní základných práv v komisijných posúdeniach vplyvu, SEK(2011) 567 v konečnom znení.

určené pracovníkom Komisie pripravujúcim posúdenia vplyvu a oddeleniam posudzovania vplyvu. Podobne ako Komisia, aj Rada pripravila v roku 2011 **Usmernenia k metodike kontroly zlučiteľnosti so základnými právami v prípravných orgánoch Rady**¹⁰⁰. Tieto boli následne aktualizované v roku 2014 v nadväznosti na rozhodnutie v nižšie uvedenom prípade *Digital Rights Ireland*¹⁰¹.

Na vykonávanie následnej (*ex post*) kontroly súladu legislatívy EÚ so základnými právami obsiahnutými v Charte je oprávneným subjektom SDEÚ¹⁰². Súdna kontrola súladu s Chartou je významnou zárukou dodržiavania a ochrany základných práv na úrovni EÚ. Vyslovenie nesúladu legislatívneho opatrenia s Chartou má za následok neplatnosť takéhoto opatrenia. Takéto rozhodnutie prijal SDEÚ napr. v prípade Smernice o uchovávaní údajov¹⁰³ v prípade *Digital Rights Ireland*. SDEÚ v roku 2014 rozhodol o neplatnosti Smernice o uchovávaní údajov z dôvodu jej nesúladu so základnými právami na ochranu súkromia a ochranu osobných údajov garantovanými v článkoch 7 a 8 Charty. Napriek tomu, že tieto práva nie sú absolútnymi právami, SDEÚ rozhodol, že ich obmedzenie založené Smernicou presahuje mieru nevyhnutnosti na dosiahnutie legitímneho cieľa vo verejnom záujme (boja proti závažnej organizovanej trestnej činnosti). Toto rozhodnutie má veľký význam pre všetky inštitúcie EÚ zapojené do legislatívneho procesu.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Rada Európskej únie. Závery Rady o opatreniach a iniciatívach Rady zameraných na vykonávanie Charty základných práv Európskej únie, 23.5.2011.

¹⁰¹ Rozsudok *Digital Rights Ireland*, Spojené prípady C-293/12 a C-594/12, EU:C:2014:238.

¹⁰² SDEÚ je oprávnený preskúmať zákonnosť legislatívnych aktov, aktov Rady, Komisie a Európskej centrálnej banky okrem odporúčaní a stanovísk a zákonnosť aktov Parlamentu a Európskej rady, ktoré majú právne účinky vo vzťahu k tretím stranám, ako aj zákonnosť aktov orgánov alebo úradov a agentúr EÚ zakladajúcich právne účinky voči tretím stranám. Pozri bližšie čl. 263 Zmluvy o fungovaní EÚ.

¹⁰³ Smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2006/24/ES o uchovávaní údajov vytvorených alebo spracovaných v súvislosti s poskytovaním verejne dostupných elektronických služieb alebo verejných komunikačných sietí a o zmene a doplnení smernice 2002/58/ES, Ú. v. L 105/54.

¹⁰⁴ Európska komisia. Správa Európskej Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Správa o uplatňovaní Charty základných práv EÚ v roku 2014, COM(2015) 191 final, s. 3.

Charta teda zohráva nezastupiteľné miesto v činnosti inštitúcií, orgánov, úradov a agentúr EÚ a osobitne v legislatívnom procese na európskej úrovni. Zabezpečenie súladu činnosti Únie s Chartou je nevyhnutným predpokladom dodržiavania základných práv v EÚ ako aj zákonnosti postupov, politik a opatrení EÚ. Z pohľadu predchádzania porušovania základných práv jednotlivcov je obzvlášť významná dôsledná *ex ante* kontrola súladu pripravovaných opatrení s Chartou, ktorá má prostredníctvom posúdenia vplyvu na základné práva vopred eliminovať prípadné neprípustné zásahy do základných práv. Následná súdna kontrola zákonnosti predstavuje rovnako dôležitú súčasť mechanizmu garantovania ochrany základných práv, ako jednej zo základných hodnôt, na ktorých je Únia postavená.

2.2.3 Status Charty vo vzťahu k Slovenskej Republike ako členskému štátu EÚ

Pôsobnosť Charty voči členským štátom je v zmysle článku 51 Charty viazaná na vykonávanie práva EÚ (v anglickej verzii „*implementing EU law*“). Vysvetlivky k Charte toto ustanovenie bližšie špecifikujú v duchu judikatúry SDEÚ¹⁰⁵ tak, že členské štáty sú viazané rešpektovať základné práva vymedzené Chartou vždy vtedy, keď konajú v rámci rozsahu pôsobnosti práva EÚ (v anglickej verzii „*acting within the scope of EU law*“). Predtým než stručne načrieme do problematiky výkladu tohto ustanovenia dodávame, že za predpokladu, že členské štáty vykonávajú právo EÚ, resp. konajú v jeho rozsahu, Charta je záväzná tak pre ústredné štátne orgány, ako aj regionálne a miestne orgány a iné verejnoprávne subjekty.¹⁰⁶ V praxi to znamená, že Chartou sa musia za daných podmienok riadiť napr. sudy pri svojej

¹⁰⁵ Napr.: Rozsudok Wachauf, C-5/88, EU:C:1989:321; rozsudok ERT, C-260/89, EU:C:1991:254; rozsudok Annibaldi, C-309/96, EU:C:1997:631.

¹⁰⁶ Vysvetlivky k Charte základných práv, ref. 86, vysvetlivky k článku 51 ods. 1.

rozhodovacej činnosti, zákonodarca pri tvorbe národnej legislatívy, orgány samospráv pri rozhodovacej alebo legislatívnej činnosti a pod.

Čl. 51 ods. 1 „Ustanovenia tejto Charty sú pri dodržiavaní zásady subsidiarity určené... a tiež pre členské štáty výlučne vtedy, ak vykonávajú právo Únie.“

Článok 51 ods. 1 Charty a vysvetlivky k nemu vyvolali značnú polemiku ohľadom toho, v ktorých prípadoch sú teda členské štáty konkrétne viazané dodržiavať základné práva tak ako sú garantované Chartou. Znenie tohto ustanovenia, reflektujúc zámer limitovať aplikáciu Charty na členské štáty, odkazuje na implementáciu práva EÚ. Tým pádom však ostáva opomenutá otázka derogácii, ktorá bola ustanovená judikatúrou SDEÚ odpovedajúcou na túto otázku vo vzťahu k základným právam ako všeobecným princípom práva EÚ.¹⁰⁷ Vysvetlivky k Charte, naopak, ako už bolo vyššie uvedené, odkazujú popri implementácii aj na konanie členských štátov v rámci rozsahu pôsobnosti práva EÚ.

K objasneniu aplikácie Charty a teda článku 51 ods. 1 Charty v poslednom období výrazne prispel SDEÚ. Za prelomové rozhodnutie v tejto oblasti sa považuje rozhodnutie z februára 2013 v prípade *Åkerberg Fransson*.¹⁰⁸ V zmysle tohto rozhodnutia sú členské štáty viazané Chartou vo všetkých situáciách, ktoré upravuje právo EÚ. Zjednodušene povedané, ak národná legislatíva spadá do oblasti práva EÚ, napriek tomu, že sama o sebe nie je legislatívou priamo transponujúcou napr. smernicu, členské štáty sú povinné danou legislatívou dodržiavať základné práva minimálne v takom rozsahu, ako sú garantované Chartou. Naopak, SDEÚ nemôže posudzovať súlad národnej legislatívy s Chartou v prípadoch, keď táto úprava nespadá do rámca práva EÚ. Rozhodnutie teda rozšírilo výklad čl. 51 ods. 1 Charty

¹⁰⁷ Pozri najmä Rozsudok ERT, ref. 105.

¹⁰⁸ Rozsudok *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105.

v súlade s vysvetlivkami a ustálenou judikatúrou na všetky oblasti, keď členské štáty konajú v rozsahu práva EÚ.¹⁰⁹

Na toto rozhodnutie nadviazal SDEÚ aj v prípade *Siragusa*¹¹⁰, v ktorom opätovne odkazuje na Vysvetlivky k Charte. Členské štáty sú teda povinné rešpektovať základné práva vymedzené v rámci EÚ výlučne vtedy, ak konajú v rámci rozsahu pôsobnosti práva EÚ. K definícii „konania v rozsahu pôsobnosti práva EÚ“ Súd dodal, že jej naplnenie vyžaduje určitý súvis, ktorý presahuje nepriame vplyvy národnej legislatívy na systém práva EÚ.¹¹¹ SDEÚ v rozhodnutí identifikoval niekoľko kritérií na určenie, či v prípade konkrétnej národnej legislatívy členský štát koná v rozsahu pôsobnosti práva EÚ.

Kritéria na posúdenie konania v rozsahu pôsobnosti EÚ¹¹²:

- cieľ dotknutej legislatívy (Je ním vykonanie ustanovenia práva EÚ?);
- povaha národnej úpravy;
- iné ciele sledované danou právnou úpravou (t. j. iné ako tie, ktoré zahŕňa právo EÚ, hoci môže úprava právo EÚ nepriamo ovplyvniť);
- existencia osobitného ustanovenia práva EÚ v danej oblasti alebo ustanovenia, ktoré by ho mohlo ovplyvniť.

Prakticky si teda aplikáciu Charty na členské štáty môžeme ilustrovať na situácii, ktorá bola predmetom konania v prípade *Ákerberg Fransson*. Prípád sa týkal národnej legislatívy upravujúcej sankcie v oblasti vyberania DPH. Napriek tomu, že takáto legislatíva nie je predpisom transponujúcim Smernicu o spoločnom systéme výbere dane z pridanej hodnoty¹¹³, musí byť v súlade s Chartou, nakoľko sa ňou vynucuje plnenie národnej legislatívy transponujúcej túto hmotnoprávnu európsku smernicu.

¹⁰⁹ Rozsudok *Ákerberg Fransson*, ref. 108, bod 18-22.

¹¹⁰ Rozsudok *Siragusa*, C-206/13, EU:C:2014:126.

¹¹¹ Rozsudok *Siragusa*, ref. 110, body 22 a 24.

¹¹² Rozsudok *Siragusa*, ref. 110, bod 25.

¹¹³ Smernica Rady č. 2006/112/ES o spoločnom systéme dane z pridanej hodnoty z 28.11.2006, Ú. v. L 347/1

Dozor nad dodržiavaním práva EÚ, vrátane Charty, v členských štátoch EÚ vykonáva Komisia. Komisia dohliada napr. na to, či členské štáty správne transponovali smernice, alebo či národná právna úprava nie je v rozpore so zakladajúcimi zmluvami. V prípade, že sa Komisia domnieva, že k takémuto porušovaniu dochádza, môže voči členskému štátu začať konanie o porušení práva EÚ, ktorého výsledkom môže byť podanie žaloby na konkrétny členský štát pred SDEÚ.¹¹⁴ V kontexte dodržiavania základných práv v prípadoch, keď členský štát koná v rozsahu práva EÚ, môže Komisia začať takéto konanie aj z titulu porušenia ustanovení Charty. Charta tak predstavuje významný nástroj kontroly dodržiavania základných práv v členských štátoch, ktorý je voči členským štátom právne vymožitelný.

V roku 2014 začala Komisia 11 prípadov vo veci porušenia práva EÚ, v ktorých odkazuje na Chartu. Tieto prípady sa týkali oblasti azylu a migrácie, problematiky udeľovania víz vo vzťahu k prístupu k súdnemu preskúmaniu rozhodnutí, ako aj segregácie rómskych detí v oblasti vzdelávania.¹¹⁵

Právomoc Komisie zasiahnuť voči členskému štátu a aplikovať Chartu na konkrétny prípad možno vysvetliť na probléme podozrenia zo segregácie rómskych detí v oblasti vzdelávania. Vo vzťahu k primárnemu právu je relevantný čl. 21 Charty, na základe ktorého sa zakazuje akákoľvek diskriminácia z dôvodov rasy a etnického alebo sociálneho pôvodu. Viazanosť členských štátov Chartou, t. j. prepojenosť na právo EÚ, je daná existenciou smernice upravujúcej problematiku rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod¹¹⁶ zakazujúcej diskrimináciu na základe rasového alebo etnického pôvodu o. i. v oblasti vzdelania. V roku 2014 Komisia takto začala konanie proti Česku a následne v roku 2015 ohlásila tiež prešetrovanie situácie na Slovensku.

¹¹⁴ Zmluvy o fungovaní EÚ. Ú. v. C 326/47, čl. 258 až 260.

¹¹⁵ Správa o uplatňovaní Charty Základných práv EÚ v roku 2014, ref. 104, s. 7-8.

¹¹⁶ Smernica Rady č. 2000/43/ES ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod z 19.7.2000, Ú. v. L 180/22.

Národné súdy zohrávajú veľmi významnú úlohu pri aplikácii Charty na národnej úrovni a pri zabezpečovaní jej dodržiavania v členských štátoch EÚ. V súlade s článkom 51 ods. 1 Charty, ustanovenia národnej legislatívy, ktoré sa zakladajú na práve EÚ, by mali byť súdmi interpretované v súlade so záväzkami vyplývajúcimi z Charty a teda v súlade s Chartou ustanoveným systémom ochrany základných práv.¹¹⁷

Z postavenia Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorý je v podmienkach SR orgánom oprávneným rozhodovať o individuálnych sťažnostiach o porušení ľudských práv¹¹⁸, možno dôvodne predpokladať, že práve tento súdny orgán bude pri svojej rozhodovacej činnosti aplikovať Chartu a prispievať tým k objasňovaniu jej postavenia v systéme slovenského právneho poriadku. Túto hypotézu potvrdzuje aj skutočnosť, že pri zadaní kritéria odkazu na Chartu do vyhľadávača rozhodnutí na webovej stránke Ústavného súdu, vyhľadávač vygeneruje 366 rozhodnutí.¹¹⁹ Vo svojej analýze zameranej na otázku aplikovateľnosti Charty v konaní pred Ústavným súdom z roku 2013 však Ján Mazák hodnotí, že otázka použiteľnosti Charty, prípadne výkladu článku 51 ods. 1 v spojení s ostatnými článkami Charty je doposiaľ okrajovou záležitosťou a Ústavný súd preferuje rozhodovanie podľa Ústavy SR a EDĽP. Zároveň konštatuje, že senáty a plénum Ústavného súdu zásadne neodôvodňujú použitie či nepoužitie Charty ako testu ústavnosti alebo porušenia ľudských práv, t. j. nevenujú sa rozboru článku 51 ods. 1

¹¹⁷ Bližšie k aplikácii Charty pred národnými súdmi pozri:

European Union Agency for Fundamental Rights. Fundamental rights: challenges and achievements in 2014, s.173-178.

¹¹⁸ Čl. 127 ods. 1 Ústavy SR ustanovuje: „Ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.“

¹¹⁹ Uvedený údaj je aktualizovaný ku dňu 20. októbra 2015 a posledné vygenerované rozhodnutie je datované z 23. júna 2015.

v kontexte prerokúvaných prípadov a pri aplikácii Charty.¹²⁰

V prípade, že národné súdy majú pochybnosti o aplikácii Charty alebo správnej interpretácii jej ustanovení, majú možnosť a súdy najvyššej inštancie aj povinnosť obrátiť sa s prejudiciálnou (predbežnou) otázkou na SDEÚ. Cieľom takéhoto konania je zabezpečiť správny a homogénny výklad práva EÚ v členských štátoch. V roku 2015 sa národné súdy členských štátov obrátili na SDEÚ s predbežnými otázkami týkajúcimi sa výkladu a aplikácie Charty spolu 34 krát, pričom v roku 2014 tak urobili 43 krát, v roku 2013 dokopy 41 krát, rovnako ako v roku 2012.¹²¹ Napriek tomu, že v rokoch 2015 a 2014 ani jeden z návrhov na začatie konania o predbežnej otázke nesmeroval zo strany slovenských súdov, v roku 2013 boli takéto prípady 3. V tabuľke uvádzame stručný prehľad konaní o predbežnej otázke podaných na SDEÚ slovenskými súdmi, ktorých otázky priamo odkazujú alebo sa týkajú ustanovení Charty.¹²²

Prípado	Súd referujúci predbežnú otázku	Dotknuté ustanovenia Charty
C-416/10 Jozef Križan a iní proti Slovenskej inšpekcii životného prostredia	Najvyšší súd SR	čl. 17
C-433/11 SKP k.s. proti Kvetě Polhošovej	Krajský súd Prešov	čl. 47
C-30/12 Valeria Marcinová proti Pohotovosť s.r.o.	Krajský súd Prešov	čl. 38 v spojení s čl. 17
C-373/12 GIC Cash a.s. proti Mariánovi Gunčagovi	Krajský súd Prešov	čl. 47 v spojení s čl. 38
C-470/12 Pohotovosť s.r.o. proti Miroslavovi Vašutovi	Okresný súd Svidník	čl. 38, čl. 47

¹²⁰ J. MAZÁK. Charta základných práv Európskej únie v doktríne Ústavného súdu Slovenskej republiky: Prvé výsledky a mierne hodnotenia, s.19.

¹²¹ Správa o uplatňovaní Charty Základných práv EÚ v roku 2014, ref. 104, s. 6-7 a Príloha II - Prehľad návrhov na začatie prejudiciálneho konania podaných v roku 2014, ktoré sa odvolávajú na chartu- k pracovnému dokumentu útvarov Komisie.

¹²² Údaje boli získané prostredníctvom vyhľadávача na oficiálnej stránke SDEÚ (www.curia.europa.eu) dostupné ku dňu 15. december 2015.

C-543/12 Michal Zeman proti Krajskému riaditeľstvu Policajného zboru v Žiline	Najvyšší súd SR	čl. 45 ods. 1, čl. 52 ods.1
C-34/13 Monika Kušinová proti SMART Capital, a.s.	Krajský súd Prešov	čl. 7, čl. 38, čl.47
C-153/13 Pohotovosť s.r.o. proti Jánovi Sorokovi	Okresný súd Bardejov	čl. 38, čl. 47
C-459/13 Milica Široká proti Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky	Najvyšší súd SR	čl. 33, čl. 35

2.3 Charta v činnosti národných inštitúcií na ochranu ľudských práv

Národné inštitúcie na ochranu ľudských práv ako inštitúcie premošujúce národnú ochranu ľudských práv s medzinárodnými mechanizmami a garanciami ľudských práv majú prirodzenú autoritu prispievať k presadzovaniu a ochrane práv a slobôd garantovaných Chartou. Aj keď ich postavenie sa tradične viaže primárne smerom k OSN a následne v európskom regióne smerom k systému ochrany ľudských práv nastavenému v rámci Rady Európy, spoločne s rozširujúcou sa ľudskoprávnou agendou EÚ získavajú tieto inštitúcie nenahraditeľné postavenia aj v kontexte EÚ.¹²³ Ich úloha vo vzťahu k Charte je tak primárne zameriavať sa na jej aplikáciu za účelom ochrany (potenciálnych) obetí porušovania základných práv a pôsobiť tak ochranné, ako aj prevenčné.

Na základe Parížskych princípov majú mať národné inštitúcie pre ľudské práva v mandáte úlohu preskúmavať legislatívne návrhy, ako aj legislatívne a administratívne predpisy a vydávať odporúčania na zabezpečenie súladu týchto návrhov so základnými princípmi ľudských práv.¹²⁴ Z tohto postavenia majú národné inštitúcie pre ľudské práva zriadené

¹²³ J. WOUTERS, K. MEUWISSEN. National Human Rights Institutions in Europe: Comparative, European and International Perspectives, s. 187-220

¹²⁴ United Nations. General Assembly resolution No. 48/134: National Institutions for the promotion and protection of human rights. A/RES/48/134. Annex Principles relating to the status of national institutions, Kompetencie a úlohy, bod 3(a)(i).

v členských štátoch EÚ priestor preskúmať tieto návrhy a predpisy, v prípade, že prostredníctvom nich ich členský štát koná v rozsahu práva EÚ, nielen v intenciách medzinárodných ľudskoprávných dohovorov platných v danom štáte, ale najmä vo vzťahu k Charte. Rovnako môžu na základe Charty pripravovať usmernenia pre národnú legislatívu a pôsobiť ako konzultačné orgány pri príprave predpisov vykonávajúcich právo EÚ v kontexte kontroly súladu pripravovaných právnych predpisov so základnými právami garantovanými Chartou.

Hoci sa mandát národných inštitúcií na ochranu ľudských práv zriadených v jednotlivých členských štátoch EÚ líši, viaceré z nich sú oprávnené vybavovať individuálne sťažnosti či už týkajúce sa porušenia ľudských práv (spravidla, aj keď nie výlučne, pokiaľ ide o ombudsmanské inštitúcie), prípadne porušenia zákazu diskriminácie (pokiaľ sú zároveň národnými orgánmi na ochranu rovného zaobchádzania zriadenými na základe európskych antidiskriminačných smerníc¹²⁵). Tie, ktoré majú mandát vydávať právne záväzné rozhodnutia, t. j. majú tzv. kvázi súdne postavenie, môžu Chartu priamo aplikovať vo svojich rozhodnutiach, v prípade, že problém, o ktorom rozhodujú, sa týka situácie, keď členský štát koná v rozsahu práva EÚ. V prípade, že majú národné inštitúcie pre ľudské práva oprávnenie zastupovať účastníkov konania týkajúceho sa porušenia ľudských práv, resp. zákazu diskriminácie, môžu Chartu používať ako hlavný resp. jeden z viacerých prameňov práva, na ktorom postavia stratégiu litigácie pred súdom. Každopádne Charta môže nájsť svoje uplatnenie aj pri vypracúvaní záväzných alebo nezáväzných právnych stanovísk a výrazne tak podporiť právnu argumentáciu za účelom ochrany základných práv jednotlivcov.

Národné inštitúcie na ochranu ľudských práv majú v zmysle Parížskych princípov pokrývať aj mandát podpory ľudských práv a zvyšovať

¹²⁵ Takéto postavenie má Stredisko, bližšie pozri zákon č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva, § 1 ods. 2 a 3.

povedomie širokej verejnosti o otázkach ľudských práv.¹²⁶ Práve v zmysle tohto mandátu majú priestor vyvíjať rôzne osvetové aktivity zamerané na zvyšovanie povedomia jednotlivcov (napr. detí a mládeže, zamestnancov, príslušníkov zraniteľných skupín a pod.) ale aj odbornej verejnosti (napr. policajtov, odborárov, sudcov a iné skupiny) o Charte. Tieto aktivity môžu mať formu seminárov, školení, vzdelávacích aktivít, ale aj informačných kampaní a iných foriem činnosti zameranej na rôzne cieľové skupiny. Pozornosť by tiež mala byť venovaná internému vzdelávaniu o Charte pre pracovníkov národných inštitúcií pre ľudské práva tak, aby títo boli schopní aplikovať Chartu pri svojej každodennej činnosti.

V súvislosti s ochranou práv jednotlivcov a zvyšovaním povedomia širokej verejnosti môžu národné inštitúcie na ochranu ľudských práv výrazne prispieť k tejto ochrane prostredníctvom usmerňovania jednotlivcov, na ktorý orgán či inštitúciu sa majú vo svojom štáte obrátiť, ak sa domnievajú, že ich práva boli porušené. Môže ísť napr. o porušenie práva na ochranu osobných údajov, kde väčšie oprávnenia na prešetrovanie sťažností spravidla majú orgány na ochranu osobných údajov. Za týmto účelom sa viaceré národné inštitúcie na ochranu ľudských práv vrátane Strediska zapojili do projektu CLARITY zastrešeného FRA. Jeho výsledkom je vytvorenie nástroja, ktorý má jednotlivcom pomôcť práve v orientácii v rozsiahlej sieti inštitúcií a orgánov pôsobiacich pri ochrane základných práv. Projektu CLARITY sa venujeme v 4. kapitole Sprievodcu.

Široký potenciál na používanie Charty v činnosti národných inštitúcií na ochranu ľudských práv, ako aj národných orgánov na ochranu rovného zaobchádzania a ombudsmanov, uznala aj FRA s odkazom na výsledky prieskumu uskutočneného v tejto oblasti Európskou komisiou v roku 2013.¹²⁷

¹²⁶ Parížske princípy, ref. 124, Kompetencie a úlohy, bod 3(g).

¹²⁷ European Fundamental Rights Agency. Fundamental rights: challenges and achievements in 2013, s. 27-29.

2.3.1 Charta v činnosti Strediska

Je možné identifikovať tri základné oblasti, pri ktorých Charta slúži Stredisku pri napĺňaní jeho poslania.

Aj keď Stredisko doposiaľ nemá vo svojej štandardnej ponuke vzdelávacích aktivít a školení samostatne ponúkanú tému venovanú Charte, základné informácie o Charte sú súčasťou vzdelávacích aktivít zameraných na témy ľudské práva aj nediskrimináciu spoločne s ostatnými medzinárodnými ľudskoprávnymi dohovormi, z ktorých Slovenskej republike vyplývajú záväzky.

Charta je spoločne s ostatnými medzinárodnými ľudskoprávnymi dohovormi záväznými pre Slovenskú republiku podkladom hodnotenia dodržiavania ľudských práv na Slovensku, ktoré Stredisko publikuje každoročne ako správu o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania v Slovenskej republike. V tomto kontexte Stredisko aplikuje ustanovenia Charty ako právny zdroj, ktorý slúži pri analýze súladu situácie a prípadne legislatívy SR s prijatými medzinárodnými ľudskoprávnymi záväzkami. Takto Stredisko napr. postupovalo v súvislosti s témami registrovaných partnerstiev, zosúladenia pracovného a rodinného života (*work-life balance*) a inými.

Pokiaľ ide o právnu pomoc obetiam diskriminácie a poradenstvo osobám namietajúcim porušenie ľudských práv, Stredisko, ak uzná za potrebné, rovnako vo svojich právnych analýzach a odborných stanoviskách odkazuje o. i. aj na Chartu ako zdroj poznania obsahu medzinárodných ľudskoprávnych záväzkov, ktoré majú slúžiť na ochranu práv a slobôd jednotlivcov na Slovensku.

Z uvedených príkladov môžeme dospieť k záveru, že Charta si postupne nachádza svoje miesto v rámci činnosti a aktivít Strediska a to nielen z titulu jeho postavenia ako národnej inštitúcie na ochranu a podporu ľudských práv, ale aj v súvislosti s postavením orgánu na ochranu rovného

zaobchádzania. Jej limitované použitie v kontexte právnej pomoci je spôsobené okrem iného aj silnejšími právomocami Strediska ako národného orgánu na ochranu rovného zaobchádzania, v rámci ktorých, na rozdiel od postavenia národnej inštitúcie na ochranu ľudských práv je Stredisko oprávnené poskytovať právnu pomoc a zastupovať strany v konaní v súvislosti s porušením zásady rovnakého zaobchádzania. Tieto právomoci teda pokrývajú oblasť, ktorá sa vyznačuje ustálenou národnou legislatívou ale najmä rozsiahlou zbierkou európskej antidiskriminačnej legislatívy obohatenou o bohatú kolekciu súdnych rozhodnutí SDEÚ, po ktorých Stredisko siaha pri porovnávaní situácie s medzinárodnými štandardmi primárne, na rozdiel od Charty, ktorej aplikácia na národnej úrovni mnohokrát nie je úplne jednoznačná.

3 Predpoklady spolupráce národných inštitúcií pre ľudské práva s EÚ

V predchádzajúcich dvoch kapitolách Sprievodcu sme sa venovali situácii ochrany základných práv EÚ, ktorá nastala prijatím Lisabonskej zmluvy. Pre charakteristiku tohto obdobia sa v literatúre uvádza pojem post-Lisabonská realita (*post-Lisabon reality*). Rešpektovanie základných práv sa stalo jednou z základných hodnôt Únie a ochrana ľudských práv vo svete patrí medzi jej hlavné ciele.¹²⁸ Rešpektovanie základných práv v rámci EÚ a presadzovanie ľudských práv voči tretím krajinám bolo teda prijatím Lisabonskej zmluvy pozdvižené na najvyššiu úroveň. Nasledujúca kapitola sa zaoberá otázkou, akú úlohu majú resp. by mohli mať národné inštitúcie pre ľudské práva (vrátane Strediska) v oblasti základných práv EÚ.¹²⁹

Výnimočné postavenie týchto inštitúcií už objavili ľudskoprávne orgány a mechanizmy OSN.¹³⁰ Tie ich považujú za spoľahlivých partnerov na národnej úrovni. Je teda možné predpokladať podobný *modus vivendi* medzi inštitúciami EÚ a národnými inštitúciami pre ľudské práva jej členských štátov? V tejto časti sa zameriame na predpokladané a existujúce kanály spolupráce medzi Komisiou, FRA, inými orgánmi EÚ a národnými inštitúciami pre ľudské práva v členských štátoch. Špeciálna pozornosť bude venovaná práve FRA, ktorej mandát bol inšpirovaný Parížskymi princípmi¹³¹, a ktorá je hlavným kontaktným bodom pre národné inštitúcie pre ľudské práva v rámci

¹²⁸ Lisabonská zmluva bola takisto prelomovým dokumentom v oblasti presadzovania ľudských práv Úniou voči tretím krajinám. Dovolíme si však túto problematiku v Sprievodcovi opomenúť a zameriame sa výsostne na situáciu v oblasti rešpektovania ľudských práv vo vnútri EÚ.

¹²⁹ Činnosti národných inštitúcií pre ľudské práva vo vzťahu k Charte sa venujeme bližšie v 2. kapitole Sprievodcu.

¹³⁰ K problematike interakcie ľudskoprávných mechanizmov OSN s národnými inštitúciami pre ľudské práva pozri: N. PÁNIKOVÁ, Z. PAVLÍČKOVÁ. Sprievodca ľudskoprávnymi záväzkami Slovenskej republiky voči OSN.

¹³¹ Parížske princípy, ref. 124.

EÚ. Všetky uvedené teoretické poznatky budú doplnené konkrétnymi praktickými skúsenosťami Strediska.

Z čl. 51 Charty, ktorého bližšiemu výkladu sa venujeme v 2. kapitole Sprievodcu, vyplýva, že rešpektovanie ňou garantovaných základných práv sa primárne dotýka inštitúcií EÚ a v konkrétnych prípadoch aj jej členských štátov. Uvedený článok je však možné chápať vo svetle **Haagskeho programu**.¹³² V roku 2004 sa inštitúcie EÚ a členské štáty dohodli, že rešpektovanie základných práv musí byť doplnené o ich aktívne presadzovanie.¹³³ Závazok proaktívneho presadzovania základných práv bol v **Strategickom rámci a akčnom pláne EÚ pre ľudské práva a demokraciu** rozšírený pre vonkajšie vzťahy EÚ.¹³⁴ Napriek tomu, že niektorí odborníci sa zhodujú, že národné inštitúcie pre ľudské práva sú spoľahlivými partnermi pre EÚ, ani jeden z uvedených dokumentov explicitne neuvádza ich úlohu a asistenciu v presadzovaní zmieňovaného proaktívneho prístupu k ľudským právam v EÚ.

Národné inštitúcie pre ľudské práva disponujú odbornosťou, expertízou a detailným poznaním domáceho prostredia. Ich hodnotenie situácie v oblasti dodržiavania ľudských práv dopĺňa pohľad občianskej spoločnosti. Tým môžu napomáhať EÚ pri vytváraní komplexného obrazu o situácii ochrany ľudských práv v krajine. Práve preto by mali byť národné inštitúcie pre ľudské práva konzultované v prípade akejkolvek prípravy stratégie v oblasti základných práv. Ako sprostredkovateľom by im mohla slúžiť Európska sieť národných inštitúcií pre ľudské práva (ENNHRI)¹³⁵,

¹³² Haagsky program prijatý v roku 2004 zadefinoval desať priorít, ktorými sa EÚ mala riadiť v oblasti slobody, bezpečnosti a spravodlivosti počas nadvádzajúcich 5 rokov. Jeho príloha alebo tzv. akčný plán ďalej definoval špecifické nástroje, ktorými tieto priority dosiahnuť. Haagsky program bol nahradený Štokholmským programom v roku 2009.

¹³³ European Council. The Hague programme: Strengthening freedom, security and justice in the European Union, OJ C 53/1.

¹³⁴ Council of the European Union. EU Strategic Framework and Action Plan on Human Rights and Democracy, s. 2.

¹³⁵ ENNHRI (European Network of National Human Rights Institutions) bližšie predstavíme v nasledujúcich častiach Sprievodcu.

ktorá bola založená v roku 2013 v Bruseli a jej sídlo je tak v tesnej blízkosti inštitúcií EÚ. Pravdou je, že národné inštitúcie pre ľudské práva mali skúsenosť s podieľaním sa na verejných konzultáciách ešte pred založením Sekretariátu ENNHRI v Bruseli. Príkladom participácie národných inštitúcií pre ľudské práva vo verejných konzultáciách sú tzv. zelené knihy Komisie.¹³⁶ Únia má prísnu politiku transparentnosti, čo umožňuje národným inštitúciám pre ľudské práva participáciu na mnohých verejných konzultáciách, a tak aj keď nepriamo zvyšuje ich spoluprácu s inštitúciami EÚ.

Príkladom takejto participácie národných inštitúcií pre ľudské práva bol práve príspevok Európskej skupiny národných inštitúcií pre ľudské práva (Európska skupina)¹³⁷ a Španielskeho ombudsmana¹³⁸ do zelenej knihy Komisie v roku 2011. Konzultácia sa týkala aplikácie európskej trestnej legislatívy v oblasti zadržania.¹³⁹

Bezprostredná spolupráca národných inštitúcií pre ľudské práva a orgánov EÚ bola do istej miery odštartovaná stretnutím predstaviteľov ešte Európskej skupiny s Komisarom EÚ pre spravodlivosť základné práva a občianstvo v roku 2010. O rok nato nasledovalo dôležité stretnutie medzi Európskou skupinou a Generálnym riaditeľstvom Komisie pre spravodlivosť, z ktorého vzišli nasledujúce body spolupráce medzi Komisiou a Európskou

¹³⁶ Zelené knihy sú dokumenty, ktoré Komisia vydáva s cieľom podporiť verejnú diskusiu o konkrétnom probléme na úrovni EÚ. Komisia vyzýva zainteresované subjekty, aby sa vyjadrili a participovali na procese verejnej diskusie, z ktorej napokon vzíde výsledný návrh, tzv. Biela kniha Komisie. Proces konzultácie je zadaný v čl. 11 (1)-(3) Zmluvy o EÚ. Biele knihy obsahujú konkrétne odporúčania adresované Komisii zozbierané od subjektov, ktoré participovali na verejnej konzultácii. Rada EÚ sa odporúčaniami môže do istej miery inšpirovať pri formulovaní akčných plánov. Ďalšou z možností je kompletne transformovanie Bielej knihy do akčného plánu v určitej oblasti.

¹³⁷ Až do založenia stáleho Sekretariátu v roku 2013 v Bruseli pôsobila ENNHRI neformálne ako Európska skupina národných inštitúcií pre ľudské práva. Fungovanie skupiny sa vyznačovalo pätnásťročnou tradíciou v oblasti ochrany a presadzovania ľudských práv v Európe.

¹³⁸ Ombudsman of Spain. Observation of the Ombudsman of Spain (National Preventive Mechanism against Torture) on the Green Paper on Application of EU Criminal Justice Legislation in the field of Detention.

¹³⁹ European Commission. Green paper: Strengthening mutual trust in the European judicial area -A Green Paper on the application of EU criminal justice legislation in the field of detention, COM(2011) 327 final.

skupinou.

Dohodnutá spolupráca Komisie a národných inštitúcií pre ľudské práva (2011)

- národné inštitúcie pre ľudské práva z Európskej skupiny sa budú zúčastňovať verejných konzultácií a zelených kníh;
- národné inštitúcie pre ľudské práva a Komisia sa dohodli, že budú viesť spoločný dialóg o každoročnej správe Komisie hodnotiacej aplikáciu Charty;
- národné inštitúcie pre ľudské práva a Komisia budú spoločne zdieľať informácie o jednotlivých prípadoch a podnetoch v oblasti základných práv;
- národné inštitúcie pre ľudské práva sa zaviazali, že budú asistovať Komisii a zvyšovať povedomie o Charte na národnej úrovni.¹⁴⁰

Čo sa týka spolupráce v rámci spoločných konferencií a seminárov, je potrebné povedať, že predstavitelia Komisie sú vždy prítomní na stretnutí ENNHRI v širšej skupine zainteresovaných subjektov. Komisia má teda záujem počúvať tieto inštitúcie. Dôležité je prísť s vhodným návrhom pre komunikáciu a spoluprácu medzi nimi.

Takisto netreba opomenúť pravdepodobnú oblasť spolupráce medzi Komisiou a národnými inštitúciami pre ľudské práva v problematike hodnotenia dopadu legislatívnych návrhov EÚ na základné práva (tzv. *impact assesment*).¹⁴¹ Toto hodnotenie sa v súčasnosti považuje za hlavný

¹⁴⁰ Chair of the European Group of National Human Rights Institutions. Report of the Chair of the European Group of National Human Rights Institutions covering the period March 2010 to March 2011.

¹⁴¹ Hodnotenie dopadov/vplyvov návrhu (Impact Assessment) je nástroj, ktorý má zhodnotiť náklady a prínosy legislatívneho návrhu pred tým, než navrhovaný právny akt vstúpi do procesu politického schvaľovania a rozhodovania. V podstate ide o proces kladenia správnych otázok v štruktúrovanej podobe, ktoré majú slúžiť ako podklad k informovanej a transparentnej diskusii o tvorbe špecifickej politiky. V neposlednom rade plní aj funkciu komunikácie smerom k rozhodovateľom a zainteresovaným stranám.

prostriedok zabezpečovania kompatibility legislatívnych návrhov EÚ s Chartou. Mechanizmus hodnotenia dopadu na základné práva sme si priblížili v 2. kapitole Sprievodcu. Hodnotenie bolo iniciované v roku 2002. Vtedy bolo ešte rozdelené na hodnotenie dopadu legislatívnych návrhov EÚ na hospodársku, sociálnu a environmentálnu situáciu. Základné práva tvorili malú časť sociálneho aspektu hodnotenia.¹⁴² To sa zmenilo v roku 2011. Komisia prijala interný dokument, ktorý definoval jasné pravidlá, akými sa ona sama riadi pri stanovovaní dopadu návrhu na základné práva.¹⁴³ Súčasťou tohto procesu je najmä konzultácia partnerov a aktérov na národnej úrovni, no berú sa do úvahy aj ustanovenia medzinárodných dohovor, ktoré boli ratifikované členskými štátmi (napr. EDLP, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach).

Spolupráca národných inštitúcií pre ľudské práva a Komisie v oblasti zbierania informácií k hodnoteniu dopadu na základné práva

Práve v procese poskytovania informácií EK pre účely hodnotenia vidíme príležitosť pre spoluprácu medzi národnými inštitúciami pre ľudské práva a Komisiou. Národné inštitúcie pre ľudské práva sú dôležitými aktérmi na národnej úrovni, no na druhej strane monitorujú implementáciu medzinárodných a regionálnych štandardov. Logicky vyplýva, že sú práve tými inštitúciami, ktoré sú schopné poskytnúť Komisii relevantné informácie využiteľné pre potreby analýzy hodnotenia dopadu návrhu na základné práva.

Napriek uvedenému, žiadny z dokumentov, ktorý definuje priebeh hodnotenia dopadu na základné práva, neuvádza národné inštitúcie pre ľudské práva ako subjekt, ktorý je oprávnený poskytovať informácie. Príležitosť zúčastniť sa takejto konzultácie je umožnená subjektom občianskej

¹⁴² Commission of the European Communities. Communication from the Commission on Impact Assessment, COM(2002) 276 final.

¹⁴³ European Commission. Commission staff working paper: Operational Guidance on taking account of Fundamental Rights in Commission Impact Assessment, SEC(2011) 567 final.

spoločnosti a mimovládneho sektoru.¹⁴⁴

Jednou z možností, prostredníctvom ktorej môžu národné inštitúcie pre ľudské práva participovať, je obrátiť sa na svojho hlavného partnera v EÚ a tým je FRA. FRA patrí medzi subjekty oprávnené zúčastňovať sa konzultácie v procese hodnotenia dopadu na základné práva. Národné inštitúcie pre ľudské práva teda môžu artikulovať svoj hlas prostredníctvom FRA.

Druhou možnosťou je využitie postavenia ENNHRI, ktorá sa podľa svojho štatútu charakterizuje ako medzinárodná nezisková organizácia zriadená podľa belgického práva. Je teda mimovládnu organizáciou zriadenou v súlade s belgickou legislatívou, čo by ju prirodzene mohlo kvalifikovať na subjekt oprávnený zúčastňovať sa uvedenej konzultácie.

Je však potrebné povedať, že ENNHRI je mladá organizácia a postupne si hľadá svoje miesto v spletitej štruktúre ľudskoprávných aktérov v EÚ a širšej Európe.¹⁴⁵ Až čas ukáže, akú pozíciu zaujme voči hodnoteniu dopadu na základné práva. Pokiaľ by sa eventuálne rozhodla participovať, znamenalo by to, že národné inštitúcie pre ľudské práva, ktoré sa neradia medzi subjekty oprávnené ku konzultácii, by tak ENNHRI ako mimovládnu organizáciu využili k efektívnej artikulácii svojho záujmu v rámci uvedeného hodnotenia.

V predchádzajúcej časti sa v krátkosti venujeme potenciálnym nástrojom spolupráce medzi národnými inštitúciami pre ľudské práva, ENNHRI a Komisiou. EÚ však disponuje inštitúciami ako Parlament, ktorého charakter je založený na participácii občanov EÚ, no jeho poslanci udržiavajú kontakty aj s ostatnými inštitúciami na národnej úrovni¹⁴⁶, národné inštitúcie

¹⁴⁴ Commission of the European Communities. Communication from the Commission: Towards a reinforced culture of consultation and dialogue- General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission, COM(2002) 704 final.

¹⁴⁵ Geografická oblasť širšej Európy zahŕňa krajiny Rady Európy a Bielorusko.

¹⁴⁶ Európska sieť národných orgánov pre rovnaké zaobchádzanie Equinet vypracovala v kontexte posledných volieb do Parlamentu pilotnú verziu tool-kitu, ktorý je vytvorený pre asistenciu

pre ľudské práva nevynímajúc. Odzrkadľujúc štruktúru národných parlamentov, Parlament je takisto zložený z jednotlivých tematických výborov a podvýborov. V kontexte hľadania priestoru pre spoluprácu národných inštitúcií pre ľudské práva a európskych poslancov sú dôležité najmä Výbor pre občianske slobody, spravodlivosť a vnútorné veci (LIBE) a Podvýbor pre ľudské práva (DROI).

Je možné zhodnotiť, že jednotliví europoslanci a europoslankyne už začali objavovať úlohu ENNHRI pri sprostredkovaní kontaktov a informácií od národných inštitúcií pre ľudské práva na národných úrovniach. Dôkazom toho je aj požiadavka europoslankyne Laury Ferrary, ktorá sa začiatkom roku 2015 zaujímala o informácie a poznatky jednotlivých národných inštitúcií pre ľudské práva za účelom ich využitia v správe o dodržiavaní základných práv za roky 2013 a 2014 prezentovanej na pôde Parlamentu.

3.1 Konkrétne príklady spolupráce Strediska s inštitúciami EÚ

Spolupráca Strediska s inštitúciami EÚ je vo veľkej miere riadená a sprostredkovaná organizáciami, ktoré zastrešujú Stredisko a jemu podobné inštitúcie na európskej úrovni. Stredisko je členom už niekoľkokrát zmieňovanej ENNHRI a Európskej siete národných orgánov pre rovné zaobchádzanie (Equinet).¹⁴⁷

Keďže sa v predkladanej publikácii venujeme najmä spolupráci EÚ a národných inštitúcií pre ľudské práva, dovoľme si zamerať sa na Stredisko ako národnú inštitúciu pre ľudské práva, ktorá je súčasťou siete ENNHRI.

a jednoduchšiu orientáciu poslancov Parlamentu medzi jednotlivými národnými equality bodies. Má teda za úlohu posilniť spoluprácu medzi jednotlivými poslancami a EB.

¹⁴⁷ Equinet je medzinárodná nezisková organizácia, ktorá od roku 2007 funguje ako platforma pre výmenu informácií a spoluprácu medzi európskymi národnými orgánmi na ochranu a podporu princípu rovného zaobchádzania. Equinet v súčasnosti tvorí 45 organizácií z 33 krajín Európy s rozličnými kompetenciami v rámci boja proti diskriminácii.

ENNHRI v kočke

Európska sieť národných inštitúcií pre ľudské práva je novovytvorená nástupnícka organizácia Európskej skupiny národných inštitúcií pre ľudské práva združujúca viac ako 30 členov z krajín širšej Európy. ENNHRI je mladou organizáciou, ktorá založila stály Sekretariát v Bruseli vo februári v roku 2013. Medzi jej hlavné funkcie patrí koordinácia internej komunikácie medzi jej členmi, nadväzovanie a udržiavanie vzťahov s ostatnými zainteresovanými subjektmi, reprezentovanie európskej skupiny národných inštitúcií pre ľudské práva na zahraničných fórach, a zároveň figuruje ako kontaktný bod pre externých partnerov, ktorí chcú osloviť národné inštitúcie pre ľudské práva.¹⁴⁸

V novembri roku 2013 sa ENNHRI podarilo prijať svoj prvý strategický plán. Stalo sa tak na stretnutí v Budapešti, ktoré bolo umožnené práve vďaka podpore zo strany OBSE. Medzi ostatné funkcie Sekretariátu patrí dohľad nad prácou viacerých pracovných skupín ENNHRI, ktoré boli vytvorené už počas existencie neformalizovanej Európskej skupiny národných inštitúcií pre ľudské práva. Medzi tieto pracovné skupiny patrí právna pracovná skupina, ktorá sa okrem iného podieľa na príprave intervencií ENNHRI v postavení tretej strany v konaniach pred ESLP. Ďalšou pomerne aktívnou pracovnou skupinou je skupina pre migráciu a azyl, ktorá svoje aktivity v súčasnosti zameriava na problematiku osôb migrácie osôb z nečlenských krajín do krajín EÚ. Skupina Dohovoru OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím je zostavená z národných inštitúcií pre ľudské práva, ktoré na národnej úrovni pôsobia takisto ako nezávislý monitorovací mechanizmus podľa čl. 33 ods. 2 tohto dohovoru. Všetky tieto subjekty spolu elektronicky komunikujú a stretávajú sa, aby zdieľali skúsenosti a príklady dobrej praxe. Ďalšou zo skupín je pracovná skupina akreditácie, ktorej úlohou je napomáhať národným inštitúciám pre

¹⁴⁸ European Network of National Human Rights Institutions. Strategic Plan 2014-2016 including Operational Plan 2014.

ľudské práva v akreditačnom procese.¹⁴⁹ Ostatné aktivity ENNHRI sú riadené v neformalizovaných záujmových skupinách, ako napríklad skupina pre ľudské práva a korporálny svet (*human rights and business*), skupina pre komunikáciu a skupina pre hospodárske a sociálne práva. V čase písania publikácie Stredisko participuje v právnej pracovnej skupine, v neformalizovanej skupine pre komunikáciu a takisto sa aktívne zúčastňuje projektu pre práva starších, ktorému sa budeme detailne venovať v ďalšej časti Sprievodcu.

Pracovné skupiny okrem iného produkujú stanoviská k významným otázkam na úrovni EÚ. Tieto stanoviská sú následne prezentované pod menom ENNHRI a odoslané ako súčasť konzultácie alebo formou otvoreného listu európskym inštitúciám.

Príkladom stanoviska ku konzultácii Komisie bol príspevok ENNHRI o budúcom smerovaní politik EÚ v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí. ENNHRI v príspevku odporúča prehodnotiť spoločný európsky azylový systém a tzv. nariadenie Dublin II, najmä vo svetle najnovších rozhodnutí ESĽP. Pre ENNHRI je takisto dôležité dôsledne monitorovať podmienky predbežného zadržania migrantov a rozširovať legálne vstupy pre migrantov a utečencov tak, aby sme sa v EÚ vyhli nešťastiam akým bola Lampedusa. Okrem toho ENNHRI odporúča zavedenie systému sťažností pre migrantov, ktorí sa cítia byť poškodení konaním Agentúry pre správu operatívnej spolupráce pri vonkajších hraniciach (FRONTEX).¹⁵⁰

Okrem uvedeného príkladu sa ENNHRI usiluje vyjadriť svoj názor na

¹⁴⁹ Akreditácia je proces, ktorý je koordinovaný Medzinárodným koordinačným výborom národných inštitúcií pre ľudské práva, ktorého pracovná podskupina pre akreditáciu rozhoduje o akreditačnom statuse. Rozhodujúcim faktorom je v tomto prípade súlad s Parížskymi princípmi a ostatné aktivity inštitúcie. Pokiaľ je mandát a zakladajúci zákon inštitúcie v plnom súlade s Parížskymi princípmi, táto inštitúcia získa status A. Tento status umožňuje špeciálne postavenie v niektorých procesoch na úrovni OSN, ktorým sa autorky detailnejšie venujú v Sprievodcovi ľudskoprávnymi záväzkami SR voči OSN, ref. 130.

¹⁵⁰ European Network of National Human Rights Institutions. Contribution to the EU Public Consultation: Debate on the future of Home Affairs policies: An open and safe Europe – what next?.

určitý problém aj mimo oficiálnej konzultácie. Táto snaha sa realizuje v podobe formulácie otvorených listov resp. odborných stanovísk, ktoré sú zasielané vedúcim osobnostiam EÚ.¹⁵¹ Otvorené listy a stanoviská reagujú na náhlu kritickú situáciu v oblasti základných práv, ktorá si vyžaduje urýchlenú reakciu na najvyšších miestach EÚ. Otvoreným listom zaslaným prezidentovi Komisie a predsedovi Európskej Centrálnej banky ENNHRI upozornilo na dopad politiky šetrenia EÚ na základné práva v krajinách akými sú napríklad Grécko či Portugalsko.¹⁵²

Iným príkladom bol otvorený list adresovaný inštitúciám EÚ, v ktorom ENNHRI vyzýva všetky zainteresované inštitúcie EÚ, aby prijali adekvátne opatrenia a tým reagovali na prílev sýrskych utečencov. Výzva bola nasmerovaná na neodkladné zavedenie **Smernice Rady 2001/55/ES¹⁵³ o minimálnych normách pre poskytovanie dočasnej ochrany v prípade hromadného prílivu vysídlených osôb a o opatreniach k zaisteniu rovnováhy medzi členskými štátmi pri vynakladaní úsilia v súvislosti s prijatím týchto osôb a s následkami, ktoré z toho vyplývajú.**¹⁵⁴ Stredisko poskytlo svoj komentár aj názor ku všetkým trom uvedeným dokumentom.

Okrem presadzovania názorov, odborných stanovísk a otvorených listov si ENNHRI napriek krátkemu pôsobeniu vybudovala dobrú reputáciu medzi partnerskými inštitúciami EÚ nielen v Bruseli. Počas roku 2014, kedy ENNHRI v plnom rozsahu rozbehlo svoju existenciu, jeho generálna sekretárka niekoľkokrát prediskutovala úlohu národných inštitúcií pre ľudské práva v procese implementovania základných práv na národnej úrovni. Uvádzame len niektoré z príkladov týchto interakcií v roku 2014.

¹⁵¹ Okrem uvedených príkladov predložila ENNHRI napr. aj nasledujúce dve stanoviská v septembri 2014: Statement on Immigration Detention Conditions a ENNHRI submission to DG Enterprise on revision of European Commission's policy on Corporate Social Responsibility.

¹⁵² European Network of National Human Rights Institutions. Open letter on EU austerity policies.

¹⁵³ Uvedená smernica bola pôvodne prijatá v reakcii na masový príliv utečencov počas vojny v bývalej Juhoslávii.

¹⁵⁴ European Network of National Human Rights Institutions. Statement of the European Network of Human Rights Institutions.

Stretnutie ENNHRI s predstaviteľmi inštitúcií EÚ

- Stretnutie na úrovni Komisie s Generálnym riaditeľstvom pre spravodlivosť a spotrebiteľov, Generálnym riaditeľstvom pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a začlenenie, Generálnym riaditeľstvom pre podnikanie a priemysel, Generálnym riaditeľstvom pre rozšírenie a Generálnym riaditeľstvom pre medzinárodnú spoluprácu a rozvoj;
- Stretnutia na úrovni Parlamentu so Sekretariátom Podvýboru pre ľudské práva;
- Stretnutia na úrovni Rady EÚ so Sekretariátom pracovnej skupiny Rady EÚ pre ľudské práva;
- Stretnutia s Európskou službou vonkajšej činnosti;
- Stretnutie s Európskou ombudsmankou¹⁵⁵

Špecifickým príkladom spolupráce ENNHRI a Komisie je tzv. *Older Persons Project*, súčasťou ktorého je aj Stredisko. Projekt je financovaný zo zdrojov Komisie. Komisia vyčlenila prostriedky, aby oslovila ENNHRI s cieľom zlepšiť situáciu a ochranu starších osôb v centrách dlhodobej starostlivosti akými sú napríklad domovy dôchodcov. Projekt je v účinnosti dva a pol roka, to znamená do konca júna 2017. Medzi špecifické ciele projektu patrí začlenenie ľudskoprávneho prístupu (*human rights-based approach*)¹⁵⁶ v rámci starostlivosti o starších ľudí, zavedenie ľudskoprávnych štandardov, zvyšovanie povedomia o ľudských právach pre starších ľudí a zároveň rozvíjanie kapacity národných inštitúcií pre ľudské práva v tejto oblasti.¹⁵⁷

¹⁵⁵ European Network of National Human Rights Institutions. Operational Plan 2014: Progress Report 2014, s. 8-9.

¹⁵⁶ Uvedený koncept sa zameriava na ochranu tých, ktorí sú marginalizovaní a diskriminovaní. Má byť súčasťou politik EÚ. Koncept vyžaduje analýzu existujúcich foriem diskriminácie s cieľom zabezpečenia dosahu akýchkoľvek prijímaných opatrení na marginalizované a diskriminované osoby.

¹⁵⁷ European Network of National Human Rights Institutions. Human Rights of Older Persons in Care Project Proposal (2015 – 2016)

Stredisko je do tohto projektu zapojené od jeho začiatkov a je súčasťou poradnej skupiny projektu.

Z pozície bilaterálnej spolupráce Strediska s inštitúciami EÚ je Stredisko omnoho aktívnejšie ako národný orgán pre rovné zaobchádzanie (*equality body*). Tento fenomén je poznačený európskym rozmerom agendy národných orgánov na ochranu rovného zaobchádzania, ktoré samotné je výsledkom transponovania smerníc EÚ. Stredisko sa aktívne zúčastňuje stretnutí a mítingov pod záštitou Komisie. Okrem toho je v blízkom kontakte so zamestnancami Generálneho riaditeľstva Komisie pre spravodlivosť a spotrebiteľov. Jedným z podujatí, ktorého sa Stredisko zúčastnilo v roku 2014 bolo stretnutie národných kontaktných bodov pre rómsku integráciu a spomínaných národných orgánov na ochranu rovného zaobchádzania.¹⁵⁸ Národné kontaktné body (na Slovensku Splnomocnenec vlády pre rómske komunity) sú Komisiou poverené reportovať o implementácii stratégií integrácie Rómov na národných úrovniach členských štátov. Iným príkladom je zúčastňovanie sa Strediska na odborných konferenciách, ktoré sú zamerané na profesionálne školenie pracovníkov národných inštitúcií pre ľudské práva (alebo equality bodies) na tému európskych základných práv a sú organizované Equinetom alebo inštitúciami EÚ. V roku 2014 sa Stredisko zúčastnilo dvoch seminárov na tému nediskriminácie a Charty. Obe boli organizované na vysokej úrovni a venovali sa okrem iného využívaniu Charty v každodennej práci národných inštitúcií pre ľudské práva a ostatných aktérov.¹⁵⁹

Stredisko pravidelne komunikuje a poskytuje informácie inštitúciám

¹⁵⁸ Stretnutie sa uskutočnilo 14.2.2014 v Bruseli a bolo štvrtým stretnutím národných kontaktných bodov (National Roma Contact Points) a equality bodies na pôde Komisie s cieľom posilniť spoločný dialóg a koordinovať postup na národnej aj európskej úrovni.

¹⁵⁹ 6.-7.11.2014 – Rím- spoločné podujatie o nediskriminácii a rovnosti na tému budúcich politík v oblasti ochrany rovnosti v EÚ („Joint High Level Event on Non-Discrimination and Equality: Shaping the future of equality policies in the EU“), 17.-18.12.2014 – Brusel- konferencia k problematike aplikácie Charty základných práv EÚ v praxi („The Charter of Fundamental Rights of the EU: assessing and responding to the training needs of legal practitioners and public officials“).

EÚ a to najmä Generálnemu riaditeľstvu pre spravodlivosť a spotrebiteľov. Informácie sú od Strediska žiadané formou dotazníkov alebo konkrétnych otázok. Ako príklad môžeme uviesť poskytnutie podkladov na otázky Komisie ohľadom tolerancie a rešpektu vo vzťahu k predchádzaniu a potláčaniu antisemitického a antimuslimského násillia v Európe na účely prvého výročného kolokvia o základných právach v EÚ.¹⁶⁰

Mnoho z diskusií medzi Strediskom a inštitúciami EÚ sa uskutočňuje prostredníctvom jeho partnerov ako ENNHRI, Equinet alebo FRA. Z tohto dôvodu im venujeme náležitú pozornosť aj v tejto časti Sprievodcu.

3.2 Agentúra EÚ pre základné práva

FRA sídliaca vo Viedni je jediným orgánom EÚ, ktorý sa na základne svojho mandátu venuje výsostne základným právam. Ako vyplýva z jej názvu, FRA nepatrí medzi klasické inštitúcie EÚ, ale zaraďuje sa medzi agentúry EÚ. Náplňou práce a činnosťou sa agentúry významne líšia od inštitúcií ako sú Komisia či Parlament. Agentúry majú napomáhať riešeniu niektorých špecifických problémov právneho, technického alebo vedeckého charakteru. Ich úlohou je tiež asistovať inštitúciám EÚ a komentovať vytváranie politik EÚ. Prvé agentúry vznikali už v 70. rokoch. Po nich nasledovala ďalšia vlna (tzv. agentúry druhej generácie) v 90. rokoch v súvislosti s otázkou vytvárania jednotného trhu. Následne sa v roku 2003 rozhodlo o založení agentúr tzv. tretej generácie, vrátane FRA. Agentúry sú samostatné právne subjekty zriadené za účelom vykonania konkrétnych úloh podľa práva EÚ.

FRA bola založená **Nariadením Rady č. 168/2007**. Členské štáty sa uzniesli na tom, že mandát Európskeho strediska pre monitorovanie rasizmu a xenofóbie¹⁶¹ bude rozšírený, aby zodpovedal mandátu ľudskoprávnej

¹⁶⁰ Pre konkrétne informácie o jednotlivých konzultáciách medzi Strediskom a inštitúciami EÚ, navštívte prosím stránku Strediska a konzultujte Ročné záverečné správy o činnosti Slovenského národného strediska pre ľudské práva dostupné na: <http://snslp.sk/#page=2429>.

¹⁶¹ Pôvodný mandát Európskeho strediska pre monitorovanie rasizmu a xenofóbie z roku 1997 bol monitorovanie rozsahu a vývoja fenoménov akým bol rasizmus, xenofóbia alebo antisemitizmus.

agentúry. Všetky aktivity FRA sú definované v súlade s čl. 6 ods. 2 Zmluvy o EÚ a teda sú inšpirované EDLP. Motiváciou pre vytvorenie FRA bola potreba agentúry, ktorá bude asistovať inštitúciám EÚ v oblasti základných práv.

FRA poskytuje asistenciu a expertízu týkajúcu sa základných práv inštitúciám EÚ najmä v prípadoch, keď prijímajú opatrenia týkajúce sa sféry základných práv resp. v každej inej oblasti, ktorá sa týchto práv môže dotýkať.¹⁶² Jej mandát bol tiež o. i. inšpirovaný Parížskymi princípmi.¹⁶³

Hlavné kompetencie FRA

Niektoré z hlavných funkcií, ktorých výkonom je FRA poverená, zjavne pripomínajú mandát národných inštitúcií pre ľudské práva zadefinovaný Parížskymi princípmi. Nie je to náhoda, keďže nariadenie zakladajúce FRA referenciu k Parížskymi princípmom obsahuje.¹⁶⁴ Medzi funkcie inšpirované mandátom národnými inštitúciami pre ľudské práva radíme zbieranie a zhromažďovanie dát a informácií v špecifických oblastiach¹⁶⁵, publikovanie poradných odborných stanovísk pre inštitúcie EÚ a vytvorenie komunikačnej stratégie¹⁶⁶ s cieľom zvyšovania povedomia v oblasti základných práv v EÚ a jej členských štátoch.¹⁶⁷

Okrem toho malo za úlohu analyzovať následky a dopady týchto fenoménov na spoločnosť v EÚ. V praxi to teda znamenalo zbieranie informácií, komunikácia s výskumnými centrami a mimovládny organizáciami v členských štátoch.

¹⁶² Council Regulation (EC) No. 168/2007 of 15 February 2007 establishing a European Union Agency for Fundamental Rights, OJ L 53/1, čl.2.

¹⁶³ EK prvýkrát k tomuto prepojeniu odkazuje v dokumente

Commission of the European Communities, Communication from the Commission: The Fundamental Agency Public Consultation Document, COM(2004) 693 final, s.4.

¹⁶⁴ Referenciu je možné nájsť v texte zakladajúcom nariadení FRA, ref. 162, s. 3.

¹⁶⁵ Tieto oblasti sú definované v tzv. Multiannual Framework, ktorý sa prijíma prostredníctvom nariadenia EÚ na obdobie 5 rokov. V súčasnosti je v platnosti Multiannual Framework pre roky 2013-2017, ktorý definuje deväť oblastí aktivít FRA: prístup k spravodlivosti; obeť trestných činov a kompenzácia týchto obetí; informačná spoločnosť a ochrana súkromia a osobných dát; integrácia Rómov; kooperácia v oblasti súdnictva (s výnimkou trestných záležitostí); práva dieťaťa; diskriminácia na základne pohlavia, rasy, farby, etnického alebo sociálneho pôvodu, genetických charakteristík, jazyka, náboženstva, viery, politického a iného názoru, príslušnosti k národnostnej menšine, majetku, narodenia, postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie; imigrácia a integrácia migrantov; víza, hraničná kontrola a azyl; rasizmus xenofóbia a súvisiace intolerancie.

¹⁶⁶ Prostredníctvom tzv. Fundamental Rights Platform, ktorá uľahčuje komunikáciu s občianskou spoločnosťou v členských štátoch EÚ.

¹⁶⁷ FRA regulation, ref. 162.

Napriek uvedeným podobnostiam, mandát FRA obsahuje určité limity oproti mandátu ideálnej národnej inštitúcie pre ľudské práva zadefinovanej Parížskymi princípmi. Vysvetlenie týchto limitov je jednoduché a tkvie v unikátnom postavení Komisie v oblasti kontroly aplikácie práva EÚ. Z tohto pohľadu tak FRA nemôže disponovať a ani nedisponuje tzv. kvázi súdnymi právomocami, ktoré sú vlastné väčšine národných inštitúcií pre ľudské práva, ktoré sú v plnom súlade s Parížskymi princípmi. FRA teda nemôže vybavovať individuálne podnety a sťažnosti tak, ako to má v mandáte Európska ombudsmanka¹⁶⁸ alebo samotná Komisia¹⁶⁹.

Kompetencie FRA v oblasti jej poradného postavenia vo veci interných a externých politík EÚ sú takisto do istej miery obmedzené. Vo všeobecnosti je FRA oprávnená vydávať odborné stanoviská a vyjadrenia vo všetkých oblastiach základných práv, ale len v prípade, že ju o to Komisia alebo iná inštitúcia požiada.¹⁷⁰ Podľa Parížskych princípov môže národná inštitúcia pre ľudské práva vydávať odborné stanoviská ku všetkým záležitostiam podľa potreby, ktoré sa týkajú ochrany ľudských práv a nie sú viazané na rozhodnutie vyššej autority.¹⁷¹ Na druhej strane je FRA umožnené vydávať odborné stanoviská resp. uskutočňovať výskumy v konkrétnych oblastiach, ktoré definuje jej Multiannual Framework. Tento dokument je však každých päť rokov zostavovaný na základne priorít Rady EÚ.¹⁷²

¹⁶⁸ Európska ombudsmanka vyšetroje sťažnosti proti inštitúciám a orgánom EÚ. U ombudsmana sa môžete sťažovať na nesprávny úradný postup týchto inštitúcií a orgánov. Pre viac informácií: <http://www.ombudsman.europa.eu/sk/home.faces>

¹⁶⁹ Komisia disponuje mechanizmom sťažností a online formulárom, ktorý je možné vyplniť v akomkoľvek úradnom jazyku EÚ. Táto sťažnosť musí obsahovať vysvetlenie toho, ako podľa sťažovateľa vnútroštátne orgány porušili právo Únie, ktorý právny predpis EÚ mal byť porušený a podrobnosti o tom, čo už sťažovateľ podnikol na dosiahnutie nápravy. Pre viac informácií: http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/make_a_complaint_sk.htm

¹⁷⁰ FRA regulation, ref. 162, čl. 4 ods. 2.

¹⁷¹ Parížske princípy, ref.124, 3(a).

¹⁷² G. N. TOGGENBURG: Fundamental Rights and the European Union: how does and how should the EU Agency for Fundamental Rights relate to the EU Charter of Fundamental Rights?, s. 7.

FRA a Charta

Jedným z motívov založenia FRA bola aj existencia samotnej Charty. Prvé formulácie Charty sa však objavili už niekoľko rokov pred založením FRA. V roku 2004 existovala viera, že práve založenie agentúry akou je FRA dá abstraktnému zoznamu základných práv (t. j. Charte) praktický význam. Nariadenie zakladajúce FRA z roku 2007 napokon odkaz na Chartu neobsahuje. Svoju existenciu naopak spája s EDĽP.¹⁷³

V roku 2007 nebolo totiž vôbec isté, či sa zoznam základných práv pretavený do Charty, niekedy stane právne záväzným dokumentom na pôde EÚ. Oveľa jednoznačnejšie sa naopak javila predstava toho, že sa EÚ (po vzore svojich členských štátov) stane zmluvnou stranou EDĽP. Pôvodné minimalistické prepojenie Charty a FRA je napokon možné pozorovať v názve agentúry *pre základné práva*. V súčasnej post-Lisabonskej realite je však samozrejmé, že aktivity FRA sú v tesnej súvislosti s právne záväznou Chartou. Je možné identifikovať viaceré praktické príklady demonštrujúce vzťah FRA k Charte. Týmito sú napríklad:

➤ Charta ako normatívne kritérium

Ak niektorá z inštitúcií EÚ požiada FRA o vypracovanie právnej analýzy v oblasti základných práv, Charta slúži ako predloha, právny rámec alebo východisko pre hodnotenie danej situácie. Následne FRA publikuje odborné stanovisko vo veci kompatibility návrhu zo základnými právami.¹⁷⁴ Príkladom je odborné stanovisko FRA k navrhovanému balíku ochrany dát EÚ. Svoju argumentáciu FRA aj v tomto prípade stavia na jednotlivých článkoch Charty. V prípade návrhu tzv. všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov¹⁷⁵

¹⁷³ Ako už bolo uvedené v tejto kapitole, nariadenie zakladajúce FRA odkazuje k čl. 6 ods. 2 Zmluvy o EÚ, vtedy ako Zmluvy z Nice. Okrem toho uvádza referenciu na EDĽP, ktorý bol právne záväzným dokumentom pre členské štáty EÚ.

¹⁷⁴ FRA regulation, ref. 162.

¹⁷⁵ Toto stanovisko FRA pripravila v procese reformy pravidiel ochrany osobných údajov v EÚ s cieľom zjednotiť nariadenia, smernice a rozhodnutia týkajúce sa ochrany osobných údajov. Nové Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických

FRA argumentuje prostredníctvom slobody prejavu a práva na informácie (čl. 11), slobody umenia a vedeckého bádania (čl. 13), slobody podnikania (čl. 16), nediskriminácie (čl. 21), práv dieťaťa (čl. 27) a práva na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces (čl. 47).¹⁷⁶

➤ **Charta ako predloha štruktúry publikácií FRA**

Nariadenie zakladajúce FRA ukladá Agentúre povinnosť publikovať ročné správy o dodržiavaní základných práv v EÚ a iné tematické publikácie a správy odborného a výskumného charakteru týkajúce sa oblastí, ktoré sú dôležité pre samotnú EÚ.¹⁷⁷ Pri koncipovaní štruktúry uvedených správ sa FRA necháva inšpirovať štruktúrou Charty a publikácie začleňuje do častí, ktoré zrkadlia jej hlavy. Agentúra tým chce manifestovať svoje bezprostredné prepojenie s týmto dokumentom a tiež zvyšovať povedomie o jeho obsahu.¹⁷⁸ Charta sa okrem už uvedeného stala aj predlohou štruktúry a dizajnu pripravovanej online aplikácie CLARITY, ktorá vznikla zo spoločnej iniciatívy FRA a Komisie.

➤ **Charta ako predloha pre strategické dokumenty v oblasti plánovania aktivít FRA**

Názvy hláv Charty ako dôstojnosť, slobody, rovnosť, solidarita, občianstvo a spravodlivosť sa pretavili do štruktúry strategických dokumentov plánovania aktivít FRA. Stali sa tak predlohou pre dokumenty ako napríklad Ročný plán aktivít.¹⁷⁹

osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov), OJ L 119/1 vstúpilo do platnosti 24.5.2016 a aplikovateľné bude od 25.5.2018 a nová Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/680 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov príslušnými orgánmi na účely predchádzania trestným činom, ich vyšetrovania, odhaľovania alebo stíhania alebo na účely výkonu trestných sankcií a o voľnom pohybe takýchto údajov a o zrušení rámcového rozhodnutia Rady 2008/977/SVV, OJ L 119/89, vstúpila do platnosti 5.5.2016 a členské štáty ju majú transponovať do ich národných legislatív do 6.5.2018.

¹⁷⁶ European Union Agency for Fundamental Rights. Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights on the Proposed data protection reform package, FRA Opinion 2/2012.

¹⁷⁷ FRA regulation, ref. 162.

¹⁷⁸ TOGGENBURG, s. 9.

¹⁷⁹ European Union Agency for Fundamental Rights. Annual Working Programme 2015.

Na základe uvedeného je prirodzene možné dedukovať, že časy, v ktorých bude FRA pôsobiť ako národná inštitúcia pre ľudské práva EÚ ešte nenastali. Otáznym tiež zostáva či inštitúcie EÚ a FRA spoločne týmto smerom vôbec napredujú. V súčasnej situácii, však môžeme bezpečne tvrdiť, že FRA ostáva jedným z najdôležitejších kontaktných bodov pre národné inštitúcie pre ľudské práva v EÚ. Mandát jej zároveň dovoľuje spolupracovať s radom iných aktérov aktívnych v oblasti základných práv na národných úrovniach.¹⁸⁰ S niektorými už vytvorila aj efektívnu platformu pre vzájomnú komunikáciu.¹⁸¹ Napriek tomu, že v prostredí národných inštitúcií pre ľudské práva k založeniu efektívnej platformy s FRA a inými zainteresovanými subjektmi ešte nedošlo¹⁸², nejaký vývoj je v tejto oblasti možné pozorovať. Odbor oddelenia komunikácie FRA vytvoril kontaktný bod pre národné inštitúcie pre ľudské práva a národné orgány pre rovné zaobchádzanie. Pracovníci FRA môžu byť teda s týmito inštitúciami v kontakte na každodennej báze.

Národné inštitúcie pre ľudské práva neprestávajú byť cieľovou skupinou mnohých projektov FRA. Jedným z takýchto projektov je projekt CLARITY, ktorému sa venujeme v poslednej časti tejto kapitoly Sprievodcu.

3.3 Príklady spolupráce Strediska s FRA

Ako bolo objasnené v predchádzajúcich častiach Sprievodcu, FRA je

¹⁸⁰ FRA regulation, ref. 162.

¹⁸¹ Platforma základných práv (*Fundamental Rights Platform*, ďalej ako „FRP“) je sieť mimovládnych organizácií, ktorá je zastrešovaná FRA. Prostredníctvom tejto platformy sa organizácie občianskej spoločnosti aktívne podieľajú na aktivitách FRA. FRP slúži ako komunikačná platforma, prostredníctvom ktorej FRA komunikuje s organizáciami občianskej spoločnosti. Organizácie sa stretávajú vo Viedni s predstaviteľmi FRA na každoročnej konferencii.

¹⁸² Rozhovory o existencii takejto platformy sa viedli dlhšiu dobu. V súčasnosti existuje spolupráca platformami, ktorá zahŕňa FRA, Radu Európy, Equinet a ENNHRI v oblastiach migrácie, rovného postavenia Rómov, nenávisťných prejavov a hospodárskych a sociálnych práv.

ideálnym partnerom pre európske národné inštitúcie pre ľudské práva¹⁸³. Agentúra disponuje príslušným oddelením a jeho kontaktným bodom, prostredníctvom ktorého sa usiluje pozorne počúvať názory národných inštitúcií pre ľudské práva. Medzi dennodennú náplň práce kontaktného bodu však patrí aj živá komunikácia s ENNHRI a jej Sekretariátom v Bruseli. Založenie ENNHRI tak prispelo k zintenzívneniu komunikácie medzi národnými inštitúciami pre ľudské práva a FRA.

Krátko po svojom založení, rozbehla FRA systematické aktivity zamerané na upevňovanie vzťahov s národnými inštitúciami pre ľudské práva. Stredisko konkrétne spolupracuje s FRA v niektorých oblastiach už od roku 2008. Táto spolupráca bola zahájená skromne, a to len v oblasti poskytovania údajov týkajúcich sa etnického profilovania a nediskriminácie v EÚ pre sieť RAXEN¹⁸⁴. V priebehu rokov začalo Stredisko profitovať nielen zo vzácnnej výmeny informácií, ale aj množstva publikácií a správ FRA, ktoré boli použité na knižničné a výskumné účely.¹⁸⁵ V nasledujúcom roku Stredisko na vyžiadanie Úradu vlády SR poskytlo dodatočné informácie pre Výročnú správu FRA a to tzv. Complementary Data Collection Report Slovakia.¹⁸⁶

Už od prvých rokov svojej existencie sa FRA usilovala o naplnenie svojho mandátu v oblasti komunikácie s orgánmi na národnej úrovni členských štátov.¹⁸⁷ Táto oblasť komunikácie zahŕňa aj národné inštitúcie pre ľudské práva. V roku 2009 FRA zorganizovala hneď dve stretnutia, na ktorých sa zúčastnili európske národné inštitúcie pre ľudské práva. FRA tak uľahčila a financovala prvé stretnutia neformalizovaného zoskupenia známeho ako

¹⁸³ Európskymi národnými inštitúciami pre ľudské práva označujeme národné inštitúcie pre ľudské práva v členských krajinách EÚ.

¹⁸⁴ RAXEN je sieť organizácií zameraných proti rasizmu a xenofóbii (Racism and Xenophobia Network), ktorá bola sformovaná Európskym strediskom pre monitorovanie rasizmu a xenofóbie, ktorého administráciu FRA prevzala v roku 2007.

¹⁸⁵ Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Ročná záverečná správa o činnosti Slovenského národného strediska pre ľudské práva za rok 2008, s. 29.

¹⁸⁶ Ročná záverečná správa o činnosti Slovenského národného strediska pre ľudské práva za rok 2009, s. 31.

¹⁸⁷ FRA regulation, ref. 162, čl. 8 ods. 2.

Európska skupina. Druhým stretnutím bol workshop zameraný na národné orgány pre rovné zaobchádzanie a národné inštitúcie pre ľudské práva s názvom „Komunikácia 2.0“¹⁸⁸, cieľom ktorého bolo najmä vytvorenie vhodnej komunikačnej platformy pre zapojené organizácie.

Aj v súčasnosti sa FRA usiluje podporovať národné inštitúcie pre ľudské práva a ich Sekretariát v Bruseli, najmä po finančnej a odbornej stránke, vo vytváraní efektívnej komunikačnej stratégie. V máji 2014 FRA po nejakom čase opäť podporila a finančne pokryla stretnutie komunikačnej pracovnej skupiny ENNHRI, ktorej predstavitelia sa tak mohli stretnúť vo Viedni a prediskutovať komunikačnú stratégiu ENNHRI. Ďalšie stretnutie komunikačnej platformy sa uskutočnilo vo FRA v máji 2015 a jeho predmetom bolo najmä to, akým spôsobom by sa mala platforma uberať ďalej. Stredisko participovalo na všetkých uvedených stretnutiach a aktívne sa podieľalo na navrhovaní nástrojov vnútornej komunikácie v rámci komunikačnej stratégie ENNHRI.¹⁸⁹

Okrem komunikačnej platformy národných inštitúcií pre ľudské práva a ostatných zainteresovaných subjektov, bola vytvorená aj platforma ENNHRI, Equinetu, FRA a Rady Európy, ktorá sa pravidelne stretáva, aby prediskutovala odborné témy. Táto spolupráca bola *de facto* zahájená stretnutím medzi partnermi v októbri 2013, ktorého sa zúčastnilo aj Stredisko. Vrcholní predstavitelia Rady Európy, FRA, ENNHRI a Equinetu sa dohodli na intenzívnejšej komunikácii a koordinácii aktivít v špecifických oblastiach. Cieľom bližšej spolupráce je zlepšenie situácie v oblasti dodržiavania ľudských práv v krajinách širšej Európy. Konkrétne oblasti spolupráce stanovené na uvedenej konferencii zahŕňajú azyl a migráciu, hospodárske a sociálne práva, boj proti nenávisným trestným činom a rovné postavenie Rómov.

¹⁸⁸ Ročná záverečná správa o činnosti 2009, ref. 186, s. 37.

¹⁸⁹ Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Ročná záverečná správa o činnosti Slovenského národného strediska pre ľudské práva za rok 2014, s.25.

V septembri 2014 sa platforma po prvýkrát od konferencie stretla, aby prediskutovala problematiku azylu a migrácie. Platforma sa spravidla stretáva raz za polroka, čo si dovoľíme tvrdiť je pomerný úspech. Až čas definitívne ukáže, či bude mať platforma významnejší vplyv na formovanie politik v oblasti ľudských práv. Z pozície národných inštitúcií pre ľudské práva však toto úsilie hodnotíme nanajvýš pozitívne, keďže platforma dáva priestor najmä národným inštitúciám pre ľudské práva, aby prezentovali svoj pohľad na situáciu a poskytli vstupy pre jej riešenie.

Ďalšou z oblastí spolupráce medzi Strediskom a FRA je asistencia Strediska pri distribuovaní správ alebo výskumov FRA na Slovensku a zabezpečovanie viditeľnosti týchto produktov v slovenských médiách. Stredisko v roku 2013 distribuovalo výsledky výskumu FRA v oblasti LGBTI a v roku 2014 takto asistovalo pri distribuovaní najväčšieho európskeho výskumu v oblasti násillia na ženách. Oba výskumy vzišli z dielne FRA a jej partnerov. V júni 2015 Stredisko rovnako asistovalo FRA so šírením správy o vykorisťovaní pracovníkov migrujúcich v rámci alebo do krajín EÚ.

Faktom je, že FRA a Stredisko udržujú blízke kontakty, ktoré sú podmienené aj geografickou vzdialenosťou oboch inštitúcií. Stredisko sa zúčastňuje o. i. aj odborných seminárov FRA, ktoré sú relevantné vo vzťahu k mandátu Strediska. Okrem toho Stredisko poskytuje FRA dáta, informácie a údaje o ľudskoprávnej situácii, ktoré Agentúra využíva vo svojich výskumoch, publikáciách a výročných správach.¹⁹⁰

3.4 Projekt CLARITY

V roku 2013 navštívil Stredisko vtedajší riaditeľ FRA Morten Kjaerum, ktorý s výkonnými riaditeľom Strediska diskutoval o možnej spolupráci medzi

¹⁹⁰ Pre konkrétne informácie o jednotlivých aktivitách Strediska v tejto oblasti, navštívte prosím stránku Strediska a konzultujte *Ročné záverečné správy o činnosti Slovenského národného strediska pre ľudské práva* dostupné na: <http://snslp.sk/#page=2429>

dvoma inštitúciami. Počas stretnutia bola Stredisku navrhnutá spolupráca v pripravovanom projekte FRA s názvom CLARITY. Výkonný riaditeľ na stretnutí potvrdil záujem Strediska zúčastniť sa na tomto ambicióznom projekte.

V súlade so zakladajúcim nariadením je Agentúra zodpovedná prijať také opatrenia, ktoré zabezpečia a zdvihnú povedomie verejnosti v oblasti základných práv. Zároveň majú tieto opatrenia zvyšovať povedomie o mechanizmoch, ktoré existujú v EÚ pre aplikáciu týchto práv. FRA je teda nariadením viazaná napĺňať tento záväzok a to bez mandátu, ktorý ju oprávňuje získavať individuálne podnety a sťažnosti v oblasti ľudských práv.¹⁹¹

Projekt CLARITY (*Complaints, Legal Assistance and Rights Information Tool for You*) bol spustený v januári 2013, pričom pilotnou skupinou boli inštitúcie trinástich krajín EÚ¹⁹², vrátane Slovenska. Projekt je zameraný na zvýšenie povedomia o tom, ktorý orgán nesúdného charakteru¹⁹³ v členskom štáte je oprávnený riešiť prípad porušenia základných práv. CLARITY je ako online aplikácia inšpirovaná webstránkou a nástrojom Európskej ombudsmanky. Umožňuje používateľovi zadefinovať krajinu, porušenie ľudských práv, charakter inštitúcie, ktorá základné právo porušila a následne vyhľadá orgán nesúdného charakteru, na ktorý sa jednotlivec môže obrátiť so svojou sťažnosťou. Tento nástroj primárne slúži zapojeným inštitúciami a mimovládny organizáciám pôsobiacim v oblasti ochrany ľudských práv kvalifikovane poradiť obetiam porušenia ľudských práv a poukázať na inštitúciu (národnú inštitúciu pre ľudské práva, národný orgán pre rovné zaobchádzanie, či ombudsmana), na ktorú sa v konkrétnej situácii

¹⁹¹ FRA regulation, ref. 162.

¹⁹² Rakúsko Belgicko, Cyprus, Fínsko, Francúzsko, Maďarsko, Taliansko, Poľsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Španielsko a Severné Írsko.

¹⁹³ Hovoríme o národných inštitúciách pre ľudské práva, orgánoch pre rovné zaobchádzanie, inštitúciách ombudsmana alebo iných nezávislých inštitúciách, ktoré sú oprávnené zaoberať sa podnetom v jednotlivých oblastiach porušenia základných práv.

porušenia práva obrátiť. V budúcnosti je ambíciou rozšíriť prístupnosť k nástroju širokej verejnosti a to nie len prostredníctvom webového sídla, ale aj prostredníctvom stránok zúčastnených inštitúcií.¹⁹⁴

Prvé stretnutie pracovnej skupiny zloženej v tej dobe z dvanástich inštitúcií sa uskutočnilo ešte počas roku 2013. Na prvom stretnutí sa stretli predstavitelia inštitúcií, ktoré sa rozhodli podieľať na navrhovaní celého projektu spoločne s predstaviteľmi FRA. Projektová manažérka uviedla celý projekt a zúčastnení sa dohodli, že v nasledujúcom období pripraví dokument, ktorý bude mapovať mandát príslušnej participujúcej inštitúcie. Prvá fáza tiež zahŕňala mapovanie mandátov a kompetencií ostatných inštitúcií na národnej úrovni ako napríklad Verejnej ochrankyne práv alebo Úradu pre ochranu osobných údajov a iných¹⁹⁵. Toto zhromažďovanie údajov potrebné pre účely projektu bolo uskutočnené prostredníctvom mapovania národnej legislatívy a údajov dostupných na internete. Údaje boli spracované Strediskom a materiál bol následne odoslaný do FRA. Ďalšie stretnutie k projektu bolo 26. septembra 2013. Na druhom stretnutí boli prediskutované technické aspekty aplikácie, ktoré súviseli s vzhľadom a funkčnosťou celej aplikácie. V druhej fáze sa tak doplnili informácie, ktoré sa zaslali FRA počas roku 2013 a projektový tím pracoval na prvej pilotnej verzii aplikácie, ktorá bola predstavená na výročnom stretnutí platformy FRA, Equinetu, ENNHRI a Rady Európy v októbri toho istého roka.

V roku 2014 vstúpil projekt do svojej druhej fázy, ktorá bola charakterizovaná zbieraním údajov od ostatných inštitúcií, ktoré prejavili svoj záujem na projekte participovať potom, ako boli prezentované výsledky pilotnej skupiny. V tejto fáze bolo Stredisko prizvané na míting s inštitúciami,

¹⁹⁴ Ročná záverečná správa o činnosti Slovenského národného strediska pre ľudské práva za rok 2013, s. 30.

¹⁹⁵ Medzi ostatné inštitúcie patrili: Centrum pre medzinárodno-právnu ochranu detí a mládeže, Centrum právnej pomoci, Úrad dozoru nad zdravotnou starostlivosťou, Slovenská inšpekcia životného prostredia, Národný inšpektorát práce, Slovenská obchodná inšpekcia či Štátna školská inšpekcia.

ktoré participovali v druhej fáze, kde prezentovalo skúsenosti s projektom.

Informácie a dáta potrebné pre projekt CLARITY, ktoré zahŕňali exkurz do mandátov jednotlivých inštitúcií a hľadanie prieniku týchto mandátov so základnými právami v Charte, sú aj v súčasnosti dôležité pre interné potreby Strediska. Vytvorenie tejto databázy tak pomôže aj odbornému personálu Strediska usmerniť klientov na relevantné inštitúcie, pokiaľ ich problém nespadá pod mandát Strediska.

Zo skúsenosti Strediska bolo výzvou projektu samotné hľadanie prieniku ľudskoprávnej štruktúry na Slovensku, ktorá sa značne odlišuje od štruktúry a ponímania základných práv v Charte. Charta, ktorá figurovala ako predloha pre online aplikáciu, mala podľa názoru zúčastnených, nie vždy jednoznačne zrozumiteľné pomenovanie jednotlivých základných práv. Výzvou sa teda stalo preformulovanie jednotlivých práv do zrozumiteľnejších príkladov, čo sa napokon odzrkadilo aj na samotnej beta verzii aplikácie. Ďalšou výzvou bol vývoj jednotlivých krokov aplikácie, ktoré mali podľa niektorých zúčastnených reflektovať aj teritoriálny charakter krajiny, čo znamenalo zohľadňovať existenciu inštitúcií na federálnych úrovniach a na úrovniach spolkových krajín ako napr. v Rakúsku. Naopak, Stredisko považovalo za odľahčenie práve fakt, že mapovanie kompetencií a mandátov mimovládnych organizácií nebolo zahrnuté do celého procesu vývoja aplikácie, nakoľko by bolo takmer nemožné zozbierať údaje o všetkých mimovládnych organizáciách, ktoré sú relevantné v oblasti základných práv v EÚ. Dôležitou otázkou v prípravných fázach bolo aj to, aký výsledok aplikácia ponúkne, pokiaľ neexistuje taký orgán, ktorý by sa zaoberal daným porušením základného práva. Po dohode so všetkými zúčastnenými sa prišlo s alternatívou, že aplikácia ponúkne užívateľovo obrátiť sa na súd¹⁹⁶ alebo políciu.

¹⁹⁶ Pri tejto alternatíve je v zátvore uvedený link na európsky e-justice portál, ktorý poskytuje informácie o súdoch členských krajín EÚ. Vyhovelo sa tým aj požiadavke Komisie, ktorá chcela tieto dva portály prepojiť.

V čase písania tejto publikácie bola spustená CLARITY aplikácia, dostupná s údajmi krajín, ktorých organizácie boli v pilotnej skupine projektu. Aplikácia CLARITY má byť do budúcnosti integrovaná do portálu e-justice. Stredisko považuje spoluprácu s FRA na projekte CLARITY za jeden z príkladov dobrej praxe v spolupráci medzi dvoma inštitúciami a je do budúcnosti pripravené spolupracovať s FRA na ďalších projektoch smerujúcich k posilneniu ochrany základných práv jednotlivcov.

4 Aktuálne témy podpory a ochrany ľudských práv v EÚ

Ako sme priblížili v predchádzajúcich kapitolách, ochrana ľudských práv v EÚ prešla a naďalej prechádza kontinuálnym vývojom ruka v ruku s prechodom od čisto ekonomickej integrácie po čoraz hlbšiu politickú integráciu. Jedným z najhmataateľnejších výsledkov tohto vývoja je prijatie Charty ako písomnej listiny základných práv a uznanie jej záväzného postavenia v právnom poriadku EÚ. Národné inštitúcie pre ľudské práva sa prostredníctvom vlastných aktivít a spolupráce s rôznymi medzinárodnými aktérmi (napr. FRA, Equinet alebo ENNHRI) podieľajú na posilňovaní významu a ochrany základných práv v EÚ a najmä v jej členských štátoch. Ich aktivity tak premošujú medzinárodný systém ochrany ľudských práv, systém vytvorený EÚ a národné systémy, čím nenahraditeľne prispievajú k ochrane jednotlivcov

V poslednej kapitole Sprievodcu sa zameriame na vybrané aktuálne otázky a témy podpory a ochrany ľudských práv v EÚ. Konkrétne si priblížime problematiku prístúpenia Únie k EDLP a v kontexte preberania medzinárodných ľudskoprávných záväzkov Úniou tiež prístúpenie k Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a boji proti nemu a Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím. Vzhľadom na to, že ochrana ľudských práv je jedným z prvkov právneho štátu, predstavíme si aj nový nástroj EÚ na ochranu právneho štátu v členských štátoch. Hoci sa tieto témy priamo dotýkajú EÚ, sú aktuálne aj z pohľadu Slovenskej republiky ako členského štátu, nakoľko vývoj stavu ochrany a podpory ľudských práv v supranacionálnom zoskupení akým je Únia má automaticky vplyv na každodenný život jednotlivcov v jej členských štátoch. Prístúpenie k uvedeným dohovorom, ich implementácia na európskej úrovni spolu s dôraznou aplikáciou nového mechanizmu na ochranu právneho štátu nepochybne prispievajú k posilneniu ochrany základných práv jednotlivcov nielen zo strany EÚ ale aj na národnej úrovni.

4.1 Pristúpenie EÚ k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Napriek tomu, že pristúpenie Únie ku kľúčovému dohovoru na ochranu ľudských práv jednotlivcov v európskom regióne je v súčasnosti veľmi významnou témou v oblasti ochrany ľudských práv v kontexte EÚ, nie je táto otázka na pôde Únie nijakou novinkou. Ako uvádzame v 1. kapitole Sprievodcu, postupné začleňovanie ľudských práv do projektu určeného pôvodne na ekonomickú integráciu v Európe na seba nenechalo dlho čakať a koncom 70. tých a začiatkom 80. tých rokov sa SDEÚ nevyhol postupnému integrovaniu ľudských práv do systému práva EÚ. Spolu s týmto sa v judikatúre SDEÚ začali postupne objavovať odkazy na judikatúru ESĽP a začal sa tak súdny dialóg medzi Štrasburgom a Luxemburgom.

V reakcii na rozhodnutie Nemeckého ústavného súdu tzv. *Solange I.*, ktorý bližšie rozoberáme v 1. kapitole Sprievodcu, odporučila Komisia prostredníctvom memoranda Rade v roku 1979 pristúpiť k EDĽP a to nie len pre vonkajšiu povest' Únie, ale najmä z dôvodu skutočného posilnenia ochrany ľudských práv v EÚ.¹⁹⁷ Tento návrh však Rada nepodporila a opätovne jej bol predložený až v roku 1990.

Opätovný návrh podporený aj Parlamentom viedol k tomu, že Rada v roku 1994 predložila SDEÚ žiadosť o stanovisko, či je pristúpenie Spoločenstva k EDĽP v súlade s ustanoveniami Zmluvy o založení Európskeho Spoločenstva. Rada považovala za potrebné získať stanovisko k tejto otázke ešte pred začatím akýchkoľvek rokovaní o pristúpení.

V *Stanovisku 2/94* z 28. marca 1996 SDEÚ konštatoval, že Únia nemá právomoc pristúpiť k EDĽP a na to, aby tak mohla v budúcnosti urobiť, bude potrebná zmena zakladajúcich zmlúv. Tento právny názor bol vyvodený

¹⁹⁷ European Commission. Memorandum on the Accession of the European Communities to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, COM (79) 210 final.

s odkazom na zásadu implicitne alebo explicitne prenesených právomocí a judikatúru SDEÚ, v zmysle ktorej, ak má Únia vnútornú právomoc konať v určitej oblasti, potom má na dosiahnutie daného cieľa právomoc aj na uzatváranie medzinárodnoprávných záväzkov, a to aj bez výslovného zmocnenia.¹⁹⁸

Stanovisko 2/94

Keďže v danom období žiadne ustanovenie zmlúv nenasvedčovalo udeleniu právomoci vydávať pravidlá pre oblasť ľudských práv ani uzatvárať medzinárodné dohovory v tejto oblasti a pristúpenie by znamenalo významnú zmenu režimu ochrany ľudských práv v EÚ so zásadným vplyvom na jej inštitucionálny systém, Súd rozhodol o nedostatku právomoci EÚ na pristúpenie k EDĽP bez predchádzajúcej zmeny zakladajúcich zmlúv.¹⁹⁹

Na základe zamietavého stanoviska SDEÚ sa polemika ohľadom pristúpenia EÚ k EDĽP na čas utíšila. Takáto situácia bola však neprijateľná najmä pre tých kritikov, ktorí za rozširujúcimi sa právomocami EÚ a čoraz väčším posunom smerom k politickej únii videli najmä priestor na potenciálne zásahy EÚ do základných práv jednotlivcov bez existencie mechanizmu na externé preskúmanie takýchto zásahov.

Otázka pristúpenia bola čoskoro opätovne otvorená v roku 1999 v súvislosti s procesom prípravy Charty a následne vyústila prijatím Lisabonskej zmluvy.

Ešte pred prijatím Lisabonskej zmluvy sa otázka pristúpenia EÚ k EDĽP stala viditeľnejšou v roku 2001, kedy sa v Rade Európy vytvorila pracovná skupina k právnym a technickým otázkam spojených s možným

¹⁹⁸ Stanovisko 2/94, EU:C:1996:140, body. 23-26.

¹⁹⁹ Stanovisko 2/94, ref. 199, body 27-36.

pristúpením EÚ k EDĽP, ktorá bola zaradená v rámci Riadiaceho výboru pre ľudské práva (*Steering Committee for Human Rights*). Úlohou pracovnej skupiny bolo preskúmať kľúčové otázky a dopady pristúpenia EÚ, pričom jednou z najzákladnejších otázok bola otvorenosť EDĽP len pre štáty.²⁰⁰ Táto otázka bola na pôde Rady Európy vyriešená prijatím **Protokolu č. 14 k EDĽP**, ktorý vložil do čl. 59 EDĽP odsek 2 uvádzajúci, že „*Európska únia môže pristúpiť k tomuto Dohovoru*“. Protokol č. 14 k EDĽP bol otvorený na podpis v máji 2004 a po ratifikácii zmluvnými stranami vstúpil do platnosti 1. júna 2010. Z pohľadu EDĽP sa tak procesne otvorilo pristúpenie EÚ.

Pokiaľ ide o právo EÚ, Lisabonskou zmluvou reformovaný čl. 6 Zmluvy o EÚ v odseku 2 priniesol výslovný právny základ (právomoc) na pristúpenie Únie k EDĽP. Odkaz na právomoc Únie pristúpiť k EDĽP priamo v zakladajúcich zmluvách predstavuje nie len oprávnenie EÚ na pristúpenie, ktorého nedostatok bol dôvodom zamietavého stanoviska SDEÚ v roku 1996, ale zároveň ústavný záväzok Únie pristúpiť k EDĽP. Tento záväzok je prejavom vôle členských štátov EÚ, aby Únia podnikla kroky vedúce k pristúpeniu k EDĽP.

Čl. 6 ods. 2 „Únia pristúpi k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Týmto pristúpením nie sú dotknuté právomoci Únie vymedzené v zmluvách.“

Protokol č. 8 k článku 6 ods. 2 Zmluvy o EÚ bližšie upravuje podmienky, ktoré by mala budúca dohoda o pristúpení EÚ k EDĽP reflektovať. V súlade s protokolom musí dohoda odrážať potrebu zachovať charakteristické znaky EÚ a práva EÚ, najmä v kontexte možnej účasti EÚ v kontrolných orgánoch EDĽP a mechanizmov zabezpečujúcich správne adresovanie žalôb podaných nečlenskými štátmi a jednotlivcami. Zároveň

²⁰⁰ F. KORENICA. *The EU Accession to the ECHR: Between Luxemburg's Search for Autonomy and Strasbourg's Credibility on Human Rights Protection*, s. 92.

protokol zdôraznil potrebu zabezpečiť, aby dohodou neboli dotknuté právomoci EÚ alebo jej inštitúcií. Z pohľadu členských štátov má dohoda rešpektovať ich status vo vzťahu k EDĽP, konkrétne ich výhrady k EDĽP, opatrenia prijaté na odchýlenie sa od EDĽP a ratifikáciu protokolov k EDĽP. Napokon protokol ustanovuje podmienku, aby dohoda nebola v rozpore s čl. 344 Zmluvy o fungovaní EÚ, na základe ktorého sú členské štáty viazané riešiť svoje spory týkajúce sa výkladu a uplatňovania zmlúv v súlade so zakladajúcimi zmluvami (t. j. pred SDEÚ).²⁰¹

Vo vyhlásení č. 2 pripojenému k záverečnému aktu medzivládnej konferencie, ktorá prijala Lisabonskú zmluvu je opätovne zdôraznená potreba uskutočniť prístupenie EÚ k EDĽP takým spôsobom, ktorý umožní zachovanie charakteristických znakov práva EÚ. Vyhlásenie tiež s odkazom na existenciu pravidelného dialógu medzi SDEÚ a ESĽP vyjadruje presvedčenie, že tento dialóg by mohol byť prístupením Únie k EDĽP posilnený.²⁰²

Na základe uvedeného rámca na prístupenie bol v júni 2010 na zasadnutí Rady pre spravodlivosť a vnútorné otázky schválený rozhodnutím Rady mandát Komisie vyjednávať dohodu EÚ o prístupení k EDĽP. Za Radu Európy bol vyjednávaním poverený už spomínaný Riadiaci výbor pre ľudské práva a v rámci neho pracovná skupina pre vyjednávanie dohody o prístupení, v ktorej boli zastúpení experti zo 7 členských štátov EÚ a 7 ďalších zmluvných štátov. Rokovania boli zahájené v júli 2010.²⁰³

Návrh dohody bol sfinalizovaný 5. apríla 2013 a skladal sa zo 4 základných dokumentov. Rokovacie strany sa zhodli, že tieto štyri texty predstavujú jeden celok a sú rovnako nevyhnutné na to, aby EÚ mohla prístupiť k EDĽP, pričom sa súhrne označujú ako **Návrh dohody o prístupení**

²⁰¹ Zmluva o EÚ, ref. 10, Protokol (č. 8) k článku 6 ods. 2 o prístupení únie k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

²⁰² Zmluva o EÚ, ref. 10, Vyhlásenia pripojené k záverečnému aktu medzivládnej konferencie, ktorá prijala Lisabonskú zmluvu podpísanú 13. decembra 2007, Vyhlásenie k článku 6 ods. 2 Zmluvy o EÚ.

²⁰³ J. KMEC, et. al. Evropská úmluva o lidských právech: Komentář, s. 51-52.

EÚ k EDĽP.

Dokumenty tvoriace návrh dohody o pristúpení EÚ k EDĽP

- 1) Návrh Protokolu k EDĽP zavádzajúci potrebné úpravy EDĽP umožňujúce participáciu EÚ v rámci systému EDĽP;
- 2) Návrh vyhlásenia, ktoré má byť urobené EÚ pri podpise dohody o pristúpení;
- 3) Návrh pravidla, ktoré má byť doplnené do Pravidiel Výboru Ministrov Rady Európy týkajúcich sa výkonu rozhodnutí;
- 4) Návrh memoranda o porozumení medzi EÚ a jej členskými štátmi schvaľujúci podmienky, na základe ktorých bude EÚ žiadať o intervenciu v konaniach proti členskému štátu, ktoré sa budú týkať práva EÚ.²⁰⁴

Po prijatí návrhu dohody o pristúpení podala Komisia žiadosť na SDEÚ o stanovisko, či je návrh dohody o pristúpení EÚ k EDĽP zlučiteľný so Zmluvami (t. j. s právom EÚ). Túto žiadosť podala Komisia v súlade s článkom 218 ods. 11 Zmluvy o fungovaní EÚ, na základe ktorého je Komisia oprávnená získať stanovisko SDEÚ k tomu, či je zamýšľaná medzinárodná dohoda v súlade s ustanoveniami Zmlúv, aby sa predišlo komplikáciám, ktoré by mohli nastať, ak by bol pred SDEÚ napadnutý súlad už uzavretých medzinárodných dohôd zaväzujúcich EÚ.

Na základe posúdenia jednotlivých aspektov návrhu dohody o pristúpení SDEÚ prijal negatívne stanovisko k otázke súladu návrhu dohody o pristúpení s právom EÚ, pričom v úvode analýzy podčiarkol, že na rozdiel od situácie v období prijatia *Stanoviska 2/94*, od nadobudnutia platnosti Lisabonskej zmluvy existuje v právnom rámci EÚ právny základ na pristúpenie k EDĽP obsiahnutý v článku 6 Zmluvy o EÚ. Samotnú zlučiteľnosť dohody preskúmal Súd v kontexte piatich konkrétnych právnych problémov, ktoré sa

²⁰⁴ Council of Europe. Fifth negotiation meeting between CDDH ad hoc negotiation group and the European Commission on the accession of the European Union to the European Convention on Human Rights: Final Report to the CDDH.

s pristúpením naskytujú a na ktorých riešení stojí a padá súlad dohody o pristúpení s právom EÚ. V nasledujúcich odsekoch sa bližšie pozrieme na tieto problémy a ich posúdenie SDEÚ.

➤ **Nedotknuteľnosť charakteristických znakov a autonómie práva EÚ**

SDEÚ má za to, že návrh dohody o pristúpení môže ohroziť charakteristické znaky a autonómiu práva EÚ z troch dôvodov. Po prvé, návrh dohody nezaručuje koordináciu medzi článkom 53 EDĽP umožňujúcim zmluvným stranám upraviť vyššie štandardy ochrany ako predpokladá EDĽP a článkom 53 Charty, na základe ktorého uplatňovanie vnútroštátnych štandardov ochrany základných práv nesmie ohroziť úroveň ochrany stanovenú v Charte ani prednosť, jednotnosť a účinnosť práva EÚ. Podľa SDEÚ by malo byť zabezpečené obmedzenie právomoci členských štátov pri uplatňovaní článku 53 EDĽP pokiaľ ide o práva uznané Chartou a zodpovedajúce právam určeným EDĽP. Návrh dohody podľa SDEÚ tiež nebráni riziku ohrozenia vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi v právo EÚ. Napokon návrh neupravuje nijakú väzbu medzi mechanizmom zavedeným protokolom 16 k EDĽP umožňujúcim súdom zmluvných strán predložiť ESLP žiadosť o poradné stanovisko k zásadným otázkam výkladu či uplatňovania práv a slobôd zaručeným v EDĽP a jeho protokoloch a konaním o prejudiciálnej otázke v zmysle práva EÚ, ktoré požaduje, aby sudy členských štátov na tento účel podali SDEÚ návrh na začatie prejudiciálneho konania.²⁰⁵

➤ **Spory medzi členskými štátmi EÚ**

V zmysle práva EÚ sú členské štáty zaviazané spory medzi sebou, ktoré sa týkajú výkladu alebo uplatňovania zakladajúcich zmlúv, riešiť v súlade so zmluvami a rešpektovať právomoci SDEÚ rešpektujúc povinnosť lojality. Systém EDĽP umožňuje podávanie sťažností medzi zmluvnými stranami a teda v prípade pristúpenia by bolo umožnené EÚ alebo členským štátom predložiť ESLP návrh o údajnom porušení EDĽP iným členským štátom či EÚ

²⁰⁵ Stanovisko 2/13, EU:C:2014:2454, body 179-200.

v súvislosti s právom EÚ. Podľa SDEÚ by v dohoda o pristúpení bola v súlade s právom EÚ len za predpokladu výslovného vylúčenia právomoci ESLP v prípade sporov medzi členskými štátmi resp. členskými štátmi a EÚ týkajúcich sa uplatňovania EDLP v rámci vecnej pôsobnosti práva EÚ.²⁰⁶

➤ **Inštitút spolužalovaného**

Inštitút spolužalovaného pred ESLP sa má zaviesť na zamedzenie medzerám v systéme EDLP v súvislosti s účasťou, zodpovednosťou a záväznosťou rozsudkov v kontexte charakteristických znakov EÚ a pristúpenia EÚ k EDLP. Má umožniť zmluvnej strane (členskému štátu alebo EÚ), aby sa na základe výzvy ESLP alebo vlastnej žiadosti adresovanej ESLP stala spolužalovanou stranou v konaní pred ESLP, ktoré bolo iniciované proti členskému štátu alebo EÚ. Zmluvné strany však nemôžu byť nútené stať sa účastníkom konania, ktorých návrh na začatie nebol namierený proti nim. V prípade vlastnej žiadosti o pristúpenie je úlohou zmluvnej strany predložiť argumenty preukazujúce splnenie podmienok na ich účasť v konaní. Žiadosti má posudzovať ESLP, ktorému by sa týmto dostalo právomoci posudzovať rozdelenie právomoci medzi EÚ a jej členské štáty, ako aj kritéria pripísateľnosti ich konaní alebo opomenutí. Napokon za spornú možno považovať aj otázku spoluzodpovednosti členských štátov s EÚ za porušenie ustanovení EDLP, voči ktorým konkrétny členský štát vzniesol výhrady. SDEÚ vo svojom stanovisku teda uvádza, že návrh dohody o pristúpení neupravuje podmienky fungovania inštitútu spolužalovaného tak, aby umožňovali zachovať charakteristické znaky EÚ a práva EÚ.²⁰⁷

➤ **Zapojenie SDEÚ**

Návrh dohody o pristúpení upravuje otázku predchádzajúceho zapojenia SDEÚ vo veci predloženej ESLP, v ktorej je napadnuté právo EÚ. Podľa SDEÚ je nevyhnutné, aby otázku, či SDEÚ už rozhodoval o tej istej právnej

²⁰⁶ Stanovisko 2/13, ref. 206, body 201-214.

²⁰⁷ Stanovisko 2/13, ref. 206, body 215-235.

otázke, ktorá je predmetom konania na ESLP, riešila len príslušná inštitúcia EÚ, a aby bol ESLP jej rozhodnutím v tejto veci viazaný, nakoľko v opačnom prípade by ESLP získal právomoc vykladať judikatúru SDEÚ. Návrh dohody neobsahuje mechanizmus kompletného a systematického informovania EÚ o všetkých konaniach na ESLP a umožnenia príslušnej inštitúcii EÚ posudzovať, či predmetná otázka konania už bola rozhodovaná SDEÚ. V prípade, že tak nebolo, návrh nezabezpečuje priestor pre SDEÚ o otázke rozhodnúť. Tým je návrh dohody v rozpore s právom EÚ, konkrétne porušuje zásadu výlučnej právomoci SDEÚ podávať konečný výklad práva EÚ.²⁰⁸

➤ **Charakteristické znaky práva EÚ týkajúce sa súdneho preskúmania v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky**

Problematickým v tomto kontexte je fakt, že v zmysle práva EÚ ma SDEÚ vo vzťahu k právnym aktom prijatým v tejto oblasti len obmedzené preskúmacie právomoci a teda niektoré akty prijímané v rámci spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky sú vyňaté zo súdneho preskúmania. V dôsledku prístúpenia k EDLP v súlade s navrhovanou dohodou o prístúpení by mal ESLP preskúmať súlad všetkých aktov, konaní a opomenutí so základnými právami a teda preskúmať aj tie akty, voči ktorým túto právomoc SDEÚ nemá. Takéto výlučné preskúmanie externým súdnym orgánom podľa SDEÚ nerešpektuje charakteristické znaky práva EÚ.²⁰⁹

Stanovisko 2/13

Právny záver SDEÚ, t. j. finálne stanovisko k dohode o prístúpení, pozastavil prístúpeniu EÚ k EDLP. Stanovisko znie: „*Dohoda o prístúpení Európskej únie k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd je nezlučiteľná s článkom 6 ods. 2 Zmluvy o EÚ a s protokolom (č. 8) k článku 6 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii o prístúpení Únie k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných*

²⁰⁸ Stanovisko 2/13, ref. 206, body 236-248.

²⁰⁹ Stanovisko 2/13, ref. 206, body 249-256.

Po nesúhlasnom stanovisku SDEÚ k návrhu dohody o pristúpení čelí EÚ pomerne zložitej výzve. Pristúpenie k EDĽP je právnym záväzkom EÚ vyplývajúcim zo Zmluvy o EÚ. Je preto na Únii, aby iniciovala ďalšie rokovania so snahou dospieť k novému návrhu dohody o pristúpení, ktorý by efektívne adresoval všetky vyššie uvedené pripomienky SDEÚ. Rada Európy však nemá obdobný právny záväzok voči svojim členským štátom, a preto je len na vôli vyjednávačov za jej stranu, či po znovuotvorení rokovaní budú akceptovať zmeny žiadané EÚ. Rada Európy si môže dovoliť zostať v otázke pasívna alebo dokonca žiadať od EÚ, aby zmenila svoje primárne právo tak, aby sa dal vylúčiť aspoň z časti nesúlad už existujúceho návrhu dohody o pristúpení.

Výhrady, ktoré vo svojom stanovisku zaujal SDEÚ sú závažné a ich zapracovanie výrazne zmení návrh dohody. Netreba opomínať ani fakt, že s návrhom dohody a konkrétne protokolom, ktorý ako jeho súčasť mení EDĽP budú musieť súhlasiť všetky zmluvné štáty EDĽP. Stanovisko EDĽP preto v ľudskoprávnych kruhoch vyvolalo vlnu pohoršenia, pričom mnohí ho označujú za ješitnosť či snahu SDEÚ zo všetkých síl udržať si autonómiu a nebyť vnímaný v žiadnom aspekte ako podriadený inému súdnemu orgánu. Nakoľko sú tieto obavy naozaj dôvodom odmietavého stanoviska a prípadne oprávnené je ťažké zhodnotiť.²¹⁰

EÚ každopádne čaká očividne ešte náročná cesta k úspešnej ratifikácii EDĽP. Pristúpenie EÚ k EDĽP nepochybne posilní ochranu ľudských práv v Európe a podrobením Únie externej kontrole dodržiavania ľudských práv vyplní existujúce medzery v ich ochrane na európskej úrovni.

²¹⁰ Pozri napr.:

S. PEERS. The CJEU and the EU's accession to the ECHR: a clear and present danger to human rights protection. Dostupné na: <http://eulawanalysis.blogspot.sk/2014/12/the-cjeu-and-eus-accession-to-echr.html>

A. BUYSE. CJEU Rules: Draft Agreement on EU Accession to ECHR Incompatible with EU Law. Dostupné na: <http://echrblog.blogspot.sk/2014/12/cjeu-rules-draft-agreement-on-eu.html>

4.2 Ratifikácia Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím EÚ

Čo sa týka dohovorov OSN na ochranu a podporu ľudských práv, EÚ má obmedzené možnosti uchádzať sa o prístupenie k nim, nakoľko tieto dohovory sú otvorené len pre štáty. Berúc do úvahy historické obdobia, v ktorých boli tieto dohovory vytvorené, t. j. od druhej polovice 60. tých rokov po koniec 80. tých rokov minulého storočia, je prirodzené, že ich autori nepredpokladali, že zmluvnými stranami medzinárodných dohovorov na ochranu ľudských práv by mohli byť iné subjekty ako štáty. Výnimkou je najnovší, a tým aj najmodernejší, zo série dohovorov OSN, ktorým je **Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím a Opčný protokol k Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím.**

Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím v kocke

Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím bol spoločne Opčným protokolom k nemu prijatý 13. decembra 2006 a do platnosti vstúpil 3. mája 2008. Dohovor je moderným nástrojom ochrany práv osobitnej skupiny osôb, konkrétne osôb so zdravotným postihnutím, ktorý zaväzuje členské štáty, aby podporovali, ochraňovali a zabezpečovali úplné užívanie ľudských práv osobami so zdravotným postihnutím. Je postavený na princípe úplnej rovnosti pred zákonom a podčiarkuje, že každá osoba s akýkoľvek typom zdravotného postihnutia musí mať zaručené užívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd.

Článok 42 Dohovoru umožnil prístupenie EÚ, nakoľko ustanovuje, že Dohovor je od 30. marca 2007 otvorený na podpis všetkým štátom a regionálnym integračným organizáciám. Článok 44 bližšie definuje regionálne integračné organizácie ako organizácie ustanovené zvrchovanými štátmi daného regiónu, na ktoré jej členské štáty previedli svoje právomoci týkajúce sa záležitostí upravovaných dohovorom. Na základe týchto

ustanovení a právomoci EÚ v oblasti ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím podpísala EÚ Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím 30. marca 2007 a ratifikovala ho 23. decembra 2010.²¹¹ Dohovor vstúpil pre EÚ do platnosti 22. januára 2011.

V záujme správnej implementácie Dohovoru má od roku 2016 EÚ rámec k Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím s cieľom podpory, ochrany a monitorovania implementácie v oblastiach v rámci kompetencie EÚ, t. j. v oblasti legislatívnej a tvorby politík v otázkach nediskriminácie, práv cestujúcich, fondov atď. a v oblasti verejnej správy EÚ pri výbere zamestnancov, prístupe k dokumentom a pod. Tento rámec zahŕňa Parlament, Európskeho ombudsmana, Komisiu, FRA a Európske fórum zdravotne postihnutých (*European Disability Forum*) pričom každý z týchto subjektov je v rámci svojich kompetencií zodpovedný za podporu, ochranu a monitorovanie Dohovoru na úrovni EÚ. Rámec má dopĺňať národné monitorovacie mechanizmy zriadené v súlade s Dohovorom v členských štátoch a zabezpečovať spoluprácu medzi nimi na európskej úrovni.²¹²

Rovnako ako zmluvné štáty, aj EÚ má záväzok podávať Výboru OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím implementačné správy hodnotiace plnenie ustanovení Dohovoru. Prvú implementačnú správu podala EÚ v roku 2014. Pri jej prípravách, ktoré trvali od januára 2011 do decembra 2013, zodpovedné subjekty viedli konzultácie s rôznymi zainteresovanými stranami, vrátane členských štátov. Správa podrobne reportuje o implementácii jednotlivých článkov Dohovoru a existujúcich legislatívnych, politických a iných opatreniach prijatých Úniou na ochranu a posilnenie práv osôb so zdravotným

²¹¹ Council Decision of 26 November 2009 concerning the conclusion by the European Community, of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, OJ L 23/35.

²¹² Pozri bližšie: EU Framework for the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. In: EC Europa [online]. 2016 [cit. 2016-03-05]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1189&langId=en>

postihnutím.²¹³

Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím posudzoval prvú implementačnú správu EÚ na svojom 14. zasadnutí, ktoré sa konalo v dňoch 17. augusta až 4. septembra 2015.

Tieňové správy o stave napĺňania ustanovení Dohovoru Úniou podali viaceré zainteresované mimovládne organizácie napr. Európske fórum zdravotne postihnutých, Európska asociácia poskytovateľov služieb pre osoby so zdravotným postihnutím (*European Association of Service Providers for Persons with Disabilities*) či Advokačné centrum mentálneho postihnutia (*Mental Disability Advocacy Centre*). Z pozície NHRI podala alternatívnu správu aj ENNHRI, ktorá jej prípravy koordinovala a konzultovala s členskými organizáciami.²¹⁴

Po preskúmaní správ prijal Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím záverečnú správu, v ktorej adresuje EÚ viaceré odporúčania za účelom dosiahnutia správnej a úplnej implementácie Dohovoru. Výbor napr. odporúča Únii, aby prijala horizontálnu smernicu o rovnakom zaobchádzaní a rozšírila tak ochranu pred diskrimináciou osôb so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach jej kompetencii, zvýšila zamestnanosť osôb so zdravotným postihnutím v inštitúciách EÚ, či realizovala efektívne opatrenia s cieľom promptného prijatia novelizovaného Európskeho zákona o prístupnosti (*European Accessibility Act*) a iné. Únia má predložiť spojenú druhú a tretiu periodickú správu o implementácii Dohovoru do 23. januára 2021, v ktorej bude jej úlohou o. i. informovať o plnení konkrétnych odporúčaní Výboru, pričom o vybraných troch má informovať do 12 mesiacov od prijatia záverečných odporúčaní Výboru.²¹⁵

²¹³ Initial report of the European Union to the Committee on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD/C/EU/1.

²¹⁴ European Network of National Human Rights Institutions. Submission to the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities (the Committee) on its Review of the European Union (EU).

²¹⁵ Committee on the Rights of Persons with Disabilities. Concluding observations on the initial report of the European Union, CRPD/C/EU/CO/1.

Ratifikácia Dohovoru Úniou jednoznačne prispela k ochrane a posilneniu práv osôb so zdravotným postihnutím nie len na európskej, ale aj na národnej úrovni v jej členských štátoch. Podrobenie sa externej kontrole zo strany Výboru OSN pre právach osôb so zdravotným postihnutím predstavuje krok vpred v oblasti ochrany základných práv v EÚ. Plnenie odporúčaní Výboru Úniou bude mať dopad na ochranu práv osôb so zdravotným postihnutím v členských štátoch a to nie len v otázkach, pri ktorých sa od EÚ vyžaduje prijatie legislatívnych opatrení.

Pristúpenie k Dohovoru o ochrane práv osôb so zdravotným postihnutím teda prinieslo pozitívny impulz v oblasti ochrany základných práv na európskej úrovni a malo by slúžiť ako vzor na pristúpenie k ďalším medzinárodným dohovorom na ochranu ľudských práv. Jedným z dohovorov, ktoré pristúpenie EÚ umožňujú, je tzv. Istanbulský dohovor, ktorému sa venujeme v nasledujúcej podkapitole.

4.3 Pristúpenie EÚ k Istanbulskému dohovoru

Napriek tomu, že pristúpenie EÚ k EDLP je „najhorúcejšou témou“ v oblasti pristupovania Únie k medzinárodným dohovorom na ochranu a podporu ľudských práv, EDLP nie je jediným takýmto dohovorom Rady Európy, ktorého zmluvnou stranou sa Únia usiluje stať.

Z pohľadu mechanizmov a dohovorov Rady Európy na ochranu ľudských práv je okrem vyššie analyzovaného pristúpenia k EDLP aktuálne pristúpenie Únie k **Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácemu násiliu a boji proti nemu** (tzv. Istanbulský dohovor).

Istanbulský dohovor v kocke

Istanbulský dohovor bol prijatý 6. apríla 2011 na pôde Rady Európy a v súlade s ratifikačným procesom vstúpil do platnosti 1. augusta 2014. Istanbulský dohovor je právne záväzným nástrojom, ktorý ustanovuje štandardy predchádzania násiliu na ženách a dievčatách, ochrany obetí takéhoto násillia a trestania jeho páchatel'ov. Prierezovo dohovor upravuje všetky oblasti, ktoré môžu mať dopad na odstránenie násillia na ženách a pomoc jeho obetiam, t. j. otázky trestného práva hmotného aj procesného, medzinárodnú spoluprácu, monitorovací mechanizmus, zabezpečenia finančných prostriedkov na implementáciu dohovoru a následný boj proti rodovo podmienenému násilliu.

Pristúpenie Únie k Istanbulskému dohovoru je jedným zo záverečných odporúčaní adresovaných EÚ Výborom OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím v rámci preskúmania prvej periodickej správy EÚ o implementácii Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím z 2. októbra 2015. V kontexte ochrany práv žien so zdravotným postihnutím Výbor odporučil Únii pristúpiť k Istanbulskému dohovoru ako krok smerom k potláčaniu násillia na ženách a dievčatách so zdravotným postihnutím.²¹⁶ Výbor v rámci externého monitorovania dodržiavania práv osôb so zdravotným postihnutím garantovaných Dohovorom o ochrane práv osôb so zdravotným postihnutím, ktorému sa EÚ prijala podrobiť na pravidelnej báze ratifikovaním tohto Dohovoru, odporučil Únii pristúpiť k ďalšiemu medzinárodnému dohovoru na ochranu ľudských práv, ktorý, ako sme vyššie uviedli, takéto pristúpenie sám umožňuje.

Čl. 75 ods. 1 Istanbulského dohovoru znie: „*Tento dohovor je **otvorený na podpis** členským štátom Rady Európy, nečlenským štátom Rady Európy, ktoré sa podieľali na jeho vypracovaní a Európskej únii.*“

²¹⁶ CRPD Concluding Observations EU, ref. 215, bod 21.

Istanbulský dohovor je v kontexte práva EÚ tzv. zmiešanou medzinárodnou zmluvou, t. j. zmluvou, ktorá umožňuje, aby sa jej zmluvnými stranami stali členské štáty EÚ, ako aj samotná EÚ popri nich ako organizácia. Ratifikácia Istanbulského dohovoru Úniou teda nenahradí ratifikáciu tohto dohovoru členskými štátmi EÚ. Základná právomoc pristúpiť je daná právomocou EÚ uzatvárať dohody s medzinárodnými organizáciami v zmysle čl. 216 Zmluvy o fungovaní EÚ v prípadoch, keď je uzavretie dohody potrebné na dosiahnutie jedného z cieľov ustanovených zmluvami v rámci politik EÚ, ak je to ustanovené právne záväzným aktom EÚ alebo ak sa uzavretie dohody môže dotknúť spoločných pravidiel alebo pozmeniť ich pôsobnosť.

V októbri 2015 vydala Komisia **Plán (možného) pristúpenia EÚ k Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a boji proti nemu**²¹⁷, v ktorom bližšie analyzuje právny základ na pristúpenie, politiky a záväzky EÚ v oblasti násilia na ženách, dodržanie princípu subsidiarity a proporcionality v prípade pristúpenia, možnosti ďalšieho postupu a potrebu vykonania zhodnotenia dopadu vplyvov.

Plán pristúpenia vyratúva oblasti, v ktorých sa kľúčové ustanovenia a samotný predmet úpravy Istanbulského dohovoru vzťahujú na právo EÚ a existujúci *acquis*. Konkrétne ide o oblasť trestného práva procesného (čl. 82 a 84 Zmluvy o fungovaní EÚ) a oblasti migrácie a azylu (čl. 78 a 79 Zmluvy o fungovaní EÚ). Naopak, členské štáty majú právomoc vo vzťahu k hmotnoprávnym ustanoveniam Istanbulského dohovoru týkajúcich sa hmotnoprávnej úpravy trestných činov rôznych foriem násilia na ženách. Materiál tiež odkazuje na existujúce legislatívne opatrenia EÚ v oblasti predchádzania rodovo podmieneného násilia a podpory jeho obetiam upravujúce problematiku rovného zaobchádzania vrátane ochrany pred

²¹⁷ European Commission. Roadmap on (A possible) EU Accession to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention).

sexuálnym obťažovaním, obchodovaním s ľuďmi, sexuálnym zneužívaním a vykorisťovaním detí a detskej pornografii, európskych ochranných opatrení v trestných a civilných veciach a práv obetí trestných činov.²¹⁸ Plán pristúpenia uznáva súlad pristúpenia so zásadou subsidiarity aj proporcionality a vzhľadom na predpokladaný minimálny legislatívny a ekonomický dopad nepredpokladá potrebu formálneho posúdenia vplyvov.

Alternatívy ďalšieho postupu EÚ²¹⁹

- **Nepristúpenie EÚ k Istanbulskému Dohovoru** – s rizikom prehlbovania rozličnej interpretácie ustanovení, ktoré sa dotýkajú vyššie uvedených oblastí práva EÚ;
- **Návrh na rozhodnutie Rady, ktoré by autorizovalo členské štáty ratifikovať Istanbulský dohovor** – podporovanie plnej ratifikácie všetkými členskými štátmi EÚ;
- **Návrh na rozhodnutie Rady o pristúpení EÚ k Istanbulskému dohovoru** – EÚ by sa o. i. stala medzinárodne zodpovedná za implementáciu, čo by prispelo k potláčaniu násilia na ženách a zlepšenia života a zdravia jeho obetí a zabezpečilo EÚ silné postavenie vo vzťahu k monitorovaniu vymožitelnosti Istanbulského dohovoru aj mimo EÚ

Komisia v Pláne pristúpenia v súvislosti s poslednou z vyššie uvedených možností vymenúva viacero ďalších výhod plynúcich z pristúpenia. Uznáva, že pristúpenie by vyslalo silnú politickú správu o dôležitosti ochrany práv žien v EÚ a uznaní potreby bojovať proti násiliu na ženách. Nepochybne by teda pristúpenie prospelo reputácii EÚ ako únii postavenej na hodnotách v oblasti podpory a rešpektu k základným právam a rodovej rovnosti. Pristúpenie by podporilo spoluprácu medzi členskými štátmi EÚ za účelom potláčania násilia na ženách. V neposlednom rade by pristúpenie prospelo

²¹⁸ Roadmap on EU accession to Istanbul Convention, ref. 217, s. 1-2.

²¹⁹ Roadmap on EU accession to Istanbul Convention, ref. 217, s. 4.

spolupráci EÚ s Radou Európy.²²⁰

Záujem EÚ pristúpiť k Istanbulskému dohovoru prezentuje aj Komisárka pre spravodlivosť, spotrebiteľov a rodovú rovnosť Věra Jourová. Na stretnutí s lobistkami z European Women Lobby vo februári 2016 informovala, že Komisia navrhne pristúpenie EÚ k Istanbulskému dohovoru²²¹ a zároveň, že plánuje venovať rok 2017 problematike zastavenia násillia na ženách.²²² Prvý z týchto záväzkov Komisia splnila začiatkom marca 2016, keď oficiálne navrhla EÚ ratifikáciu Istanbulskému dohovoru.²²³ Na tento návrh by malo nadviazať rokovanie v Rade ministrov a v Parlamente, ktorých súhlas sa vyžaduje na pristúpenie.

Pristúpenie EÚ k Istanbulskému dohovoru by so sebou prinieslo viacero výhod z pohľadu posilnenia ochrany práv žien v EÚ. V prvom rade by pristúpenie povzbudilo podpísanie resp. ratifikáciu Istanbulského dohovoru tými členskými štátmi EÚ, ktoré tak doposiaľ neurobili. V tejto súvislosti uvádzame, že Slovenská republika patrí medzi tie členské štáty EÚ, ktoré Istanbulský dohovor podpísali, avšak ho doposiaľ neratifikovali.²²⁴ Stredisko opakovane odporúča Slovenskej Republike bezodkladne ratifikovať Istanbulský dohovor²²⁵ a na potrebu ratifikácie upozorňuje aj medzinárodné

²²⁰ Roadmap on EU accession to Istanbul Convention, ref. 217, s. 4-5.

²²¹ Pozri postup uzatvárania medzinárodných dohôd medzi EÚ a tretími krajinami alebo medzinárodnými organizáciami v čl. 218-219 Zmluvy o fungovaní EÚ.

²²² European Women's Lobby. EWL and EU Commissioner Jourová share opportunities for women's rights in Europe.

²²³ Pozri: European Commission. Proposal for a Council Decision on the signing, on behalf of the European Union, of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, COM(2016) 111 final.

European Commission, Proposal for a Council Decision on the conclusion, by the European Union, of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, COM(2016) 109 final.

²²⁴ Bližšie k problematike ratifikácie Istanbulského dohovoru Slovenskou republikou pozri: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Správa o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2014, s. 43-46. Dostupné na: <http://snsip.sk/SnsipWeb.html#page=2426>.

²²⁵ Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Správa o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2014, s. 48. Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Správa o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania za rok 2015, s. 87.

monitorovacie mechanizmy²²⁶.

Ustanovenia Istanbulskeho dohovoru, ktoré možno priradiť k oblastiam s kompetenciou EÚ, by teda nepriamo zaväzovali aj tie členské štáty EÚ, ktoré ho doposiaľ neratifikovali. Zároveň by sa zvýšila vymožitelnosť týchto ustanovení, nakoľko by Komisia získala možnosť začať konanie o porušení práva EÚ proti členským štátom, ktoré by neaplikovali Istanbulský dohovor (ako súčasť práva EÚ) správne. Tento aspekt by jednoznačne prispel k vymožitelnosti správnej implementácie Istanbulskeho dohovoru aspoň v členských štátoch EÚ, nakoľko samotný Istanbulský dohovor nezavádza mechanizmus prešetrovania individuálnych sťažností. Veľmi významným aspektom pristúpenia by bolo podriadenie EÚ externému monitorovaniu implementácie Istanbulskeho dohovoru Radou Európy. Pristúpenie EÚ by tiež zvýšilo význam Istanbulskeho dohovoru na medzinárodnom poli ochrany ľudských práv a motivovalo k jeho ratifikácii aj nečlenské štáty EÚ.²²⁷

Ako sme uviedli vyššie, Stredisko dlhodobo podporuje a odporúča ratifikáciu Istanbulskeho dohovoru Slovenskou republikou. V tejto súvislosti veríme, že otvorenie rokovaní o pristúpení EÚ k Istanbulskému dohovoru, resp. jeho výsledok vo forme pristúpenia, má potenciál urýchliť ratifikáciu Istanbulskeho dohovoru na národnej úrovni. Ratifikácia na oboch úrovniach, t. j. zo strany EÚ ako aj zo strany Slovenskej republiky, by nepochybne prispela k posilneniu ochrany práv žien na Slovensku a k potlačaniu násilia na ženách v našej spoločnosti.

²²⁶ Slovak National Centre for Human Rights. Observations of the Slovak National Centre for Human Rights on the Fifth and Sixth Periodic Reports of the Slovak Republic to the UN Committee on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women, s. 5.

Slovak National Centre for Human Rights. Observations of the Slovak National Centre for Human Rights on the Third Periodic Report of the Slovak Republic to the UN Committee against Torture, s. 5.

Slovak National Centre for Human Rights. Observations of the Slovak National Centre for Human Rights on the Fourth Periodic Report of the Slovak Republic to the UN Human Rights Committee, s. 4-5.

²²⁷ S. PEERS. Should the EU ratify the Istanbul Convention on violence against women?.

4.4 Nový rámec EÚ na posilnenie právneho štátu

Ako sme už v Sprievodcovi uviedli, rešpekt k ľudským právam je jednou zo základných zásad EÚ a spolu s úctou k ľudskej dôstojnosti, slobode, demokracii, rovnosti a právnemu štátu sú tieto zásady zakotvené v článku 2 Zmluvy o EÚ. V záujme ochrany týchto nosných zásad EÚ je nevyhnutné, aby boli dodržiavané tak Úniou a jej inštitúciami, ako aj členskými štátmi. V prípade, že situácia v niektorom z členských štátov vyvoláva znepokojenie vo vzťahu k rešpektovaniu týchto hodnôt, je potrebná včasná a účinná reakcia Únie. Jedným z možných nástrojov je zahájenie konania v zmysle článku 258 Zmluvy o EÚ vo veci porušenia práva EÚ, ktoré môže vyústiť do podania žaloby Komisiou na členský štát na SDEÚ. Nakoľko sa však ohrozenie týchto hodnôt v praxi objavuje v oblastiach spadajúcich do kompetencií členských štátov, Komisia nemôže aplikovať postup vo veci porušenia práva EÚ. V takom prípade prichádza do úvahy prevenčný alebo sankčný postup v zmysle článku 7 Zmluvy o EÚ, ktorého dopad je však natoľko závažný, že si vyžaduje jasné riziko závažného porušenia (prevenčný postup) alebo existenciu závažného a pretrvávajúceho porušenia (sankčný postup) hodnôt EÚ. V minulosti bolo prezentovaných viacero možností nahradenia resp. doplnenia mechanizmu článku 7 Zmluvy o EÚ a riešenia nedostatočnej reakcie Únie na objavujúce sa prípady spochybňujúce rešpektovanie hodnôt Únie členskými štátmi napr. rozšírením mandátu FRA, vytvorením nezávislého monitorovacieho orgánu (tzv. Kodanskej komisie) alebo zavedením možnosti pozastavenia účinnosti národných opatrení pri podozrení z porušenia práva EÚ.

V reakcii na udalosti v niektorých členských štátoch (napr. vo Francúzsku v kontexte vyhostenia Rómov v lete 2010²²⁸ alebo v súvislosti

²²⁸ Pozri napr.:

C. T. GUNTHER. France's Repatriation of Roma: Violation of Fundamental Freedoms?, s. 205-225.

s ústavnými zmenami v Maďarsku zahájenými koncom roka 2011²²⁹), ktoré spochybnili rešpektovanie zásad právneho štátu, a nedostatočnej reakcie, resp. nedostatočných kompetencií reagovať na tieto udalosti, či prijatia potrebných opatrení zo strany Komisie prijala Komisia v marci 2014 **Nový rámec EÚ na posilnenie právneho štátu**.²³⁰

Cieľom rámca je zabezpečiť účinnú a jednotnú ochranu právneho štátu vo všetkých členských štátoch a vyriešiť situácie, v rámci ktorých existuje systémové riziko pre právny štát. Má teda reagovať na stav, keď orgány členského štátu prijímajú opatrenia alebo tolerujú situácie spôsobilé systematicky a nepriaznivo ovplyvniť integritu, stabilitu alebo riadne fungovanie inštitúcií a ochranných mechanizmov na zabezpečenie fungovania právneho štátu zavedených na národnej úrovni. Komisia v rámci zdôrazňuje, že tento mechanizmus nemá reagovať na individuálne prípady porušenia základných práv a má dopĺňať a predchádzať, teda nie nahrádzať, mechanizmus podľa č. 7 Zmluvy o EÚ. Nový právny rámec má teda slúžiť na ochranu pred takými situáciami, kedy by bol ohrozený politický, inštitucionálny alebo právny poriadok členského štátu, jeho ústavná štruktúra, delenie moci, nezávislosť a nestrannosť súdnictva alebo systém súdneho preskúmania. Ohrozenie môže byť spôsobené novými opatreniami prijatými zákonodarcom alebo vládou resp. rozšírenými postupmi orgánov verejnej moci alebo nedostatočnými domácimi opravnými prostriedkami. Jeho aplikácia má subsidiárne nastúpiť iba v prípadoch, že vnútroštátne záruky právneho štátu

²²⁹ Pozri napr.: B. BUGARIČ. Protecting Democracy and the Rule of Law in the European Union: The Hungarian Challenge.

²³⁰ Proti prijatiu Nového rámca EÚ na posilnenie právneho štátu sa postavila Rada EÚ, ktorej právny servis vydal stanovisko, v zmysle ktorého EÚ nemá právomoc na jeho vydanie. Podľa stanoviska Nový rámec EÚ na posilnenie právneho štátu nie je v súlade s princípom prenosu právomocí a v zakladajúcich zmluvách absentuje ustanovenie umožňujúce inštitúciám EÚ prijať nový kontrolný mechanizmus v oblasti dodržiavania zásad právneho štátu v členských štátoch okrem už existujúceho mechanizmu čl. 7 Zmluvy o EÚ. Pozri bližšie:

Council of the European Union. Opinion of the Legal Service 10296/14.

nie sú zjavne schopné účinne reagovať na vzniknuté ohrozenie.²³¹

Príloha k Novému rámcu EÚ na posilnenie právneho štátu bližšie definuje právny štát ako základný princíp EÚ s odkazmi najmä na judikatúru SDEÚ ako aj v kontexte systému Rady Európy s odkazom na Európsku komisiu pre demokraciu prostredníctvom práva (tzv. Benátska komisia). V súlade s judikatúrou SDEÚ uvádza zoznam zásad, ktorých zdrojom je právny štát a ktoré zároveň vyplývajú zo spoločných ústavných tradícií právneho štátu. Tento zoznam odkazuje na zásadu zákonnosti, zásadu právnej istoty, zákaz svojvoľného výkonu právomoci, nezávislé a účinné súdne preskúmanie vrátane rešpektovania základných práv, právo na spravodlivý proces a rovnosť pred zákonom.²³² Z definičných prvkov právneho štátu uvedených v prílohe je teda možné vyvodiť záver, že rámec nemá za cieľ chrániť právny štát ako jedinú zo základných hodnôt EÚ vymenovaných v čl. 2 Zmluvy o EÚ. Naopak s odkazom na rovnosť pred zákonom, rešpektovanie ľudských práv a iné demokratické zásady má ambíciu vytvoriť mechanizmus na celkovú ochranu hodnôt, na ktorých je založená EÚ, t. j. právneho štátu, základných práv a demokracie.²³³

Nový rámec EÚ na posilnenie právneho štátu z procesného hľadiska v podstate objasňuje postup Komisie pri výkone svojich úloh pred rozhodnutím o spustení procesov podľa čl. 7 Zmluvy o EÚ alebo čl. 258 Zmluvy o fungovaní EÚ. Tento postup možno označiť ako tzv. proces pred spustením čl. 7 Zmluvy o EÚ (*pre-Article 7 procedure*). Tento rámec nepredpokladá prijatie sankcií alebo inak závažných opatrení, ale naopak spustenie konštruktívneho dialógu s členským štátom, ktorého výsledkom môže byť buď uspokojivé napravenie situácie, alebo spustenie sankčného alebo preventívneho mechanizmu čl. 7 Zmluvy o EÚ. Jeho cieľom je teda otvorene

²³¹ Európska komisia. Oznámenie Komisie Európskemu Parlamentu a Rade: Nový rámec EÚ na posilnenie právneho štátu, COM/2014/0158 final, s.1-4.

²³² Nový rámec EÚ na posilnenie právneho štátu, ref. 231, Príloha I a citované rozhodnutia SDEÚ.

²³³ A. VON BOGDANDY, C. ANTPOEHLER, M. IOANNIDIS. A New Page in Protecting European Constitutional Values: How to bet use the new EU Rule of Law Framework vis-à-vis Poland.

preskúmať možnosti podania návrhu Rade na aktiváciu postupu zakotveného v čl. 7 Zmluvy o EÚ a zároveň umožnenie dotknutému členskému štátu, aby situáciu napravil sám a predišiel tak tejto krajnej situácii.²³⁴

Trojfázový postup Komisie v zmysle Nového rámca pre právny štát²³⁵

I. Posúdenie - zhromažďovanie a preskúmanie informácií Komisiou za účelom posúdenia prítomnosti jasných známk systémového ohrozenia právneho štátu; v prípade potvrdenia začne Komisia dialóg s členským štátom, zašle mu odôvodnené stanovisko na účely ochrany právneho štátu a umožní mu odpovedať;

II. Odporúčanie - v prípade nedosiahnutia uspokojivého riešenia a zistenia objektívnych dôkazov o systémovom ohrození a neprijímaní potrebných opatrení na nápravu situácie orgánmi členského štátu vydá Komisia odporúčanie na účely ochrany právneho štátu; odporúčanie musí byť odôvodnené a určiť lehotu na vyriešenie zistených problémov a prípadne môže obsahovať konkrétne spôsoby a opatrenia;

III. Nadväzujúce kroky - monitorovanie krokov podnikaných členským štátom na základe odporúčaní; v prípade nedosiahnutia uspokojivého výsledku v stanovenej lehote, Komisia posúdi možnosť využiť mechanizmus (preventívny alebo sankčný) čl. 7 Zmluvy o EÚ.

Začiatkom roka 2016 Komisia prvý krát oznámila zahájenie dialógu s členským štátom na základe Nového rámca EÚ na posilnenie právneho štátu. Pre podozrenie z možného systematického ohrozenia zásad právneho štátu v Poľsku Frans Timmermans, podpredseda Komisie, na stretnutí kolégia 13. januára 2016 informoval, že Komisia prijala rozhodnutie vykonať predbežné posúdenie dostupných informácií a písomne to oznámila poľskej vláde. Komisia vyjadrila znepokojenie najmä v kontexte nerešpektovania

²³⁴ A. VON BOGDANDY, ref. 233.

²³⁵ Grafickú schému postupu Komisie uvádzame v Prílohe č. 4 Sprievodcu.

rozhodnutí Ústavného tribunálu Poľskej republiky inými inštitúciami v krajine, novelizácie zákona o Ústavnom tribunáli²³⁶ a reformy zákonov o médiách²³⁷ (riadenie verejnej televízie a rádiové vysielanie).²³⁸ Situácia v Poľsku bola následne predmetom diskusie tiež v Parlamente.²³⁹ Po posúdení situácie vydala Komisia 1. júna 2016 Stanovisko na účely ochrany právneho štátu v Poľsku.²⁴⁰ Stanovisko uvádza výhrady Komisie voči situácii v Poľsku²⁴¹ a má slúžiť ako podklad pre ďalší dialóg s národnými autoritami za účelom nájdenia vhodného riešenia situácie. Teraz je vo veci na ťahu Poľsko, od ktorého sa očakáva, že podá k stanovisku svoje vyjadrenia, pričom Komisia bude pokračovať v konštruktívnom dialógu s jeho vládou. V prípade, že výsledok procesu bude pre Komisiu nedostatočný resp. ak sa nepodarí nájsť uspokojivé riešenia v rozumnom čase, Komisia môže vydať odporúčanie na ochranu právneho štátu a postúpiť tak do ďalšej fázy procesu vytvoreného Novým rámcom na posilnenie právneho štátu.

Nový nástroj EÚ na ochranu právneho štátu ma do budúcnosti potenciál slúžiť aj na ochranu pred systematickými porušeniami základných práv, ktorých rešpektovanie predstavuje jednu zo základných zásad právneho štátu. Konkrétne sa nový mechanizmus bude môcť uplatniť v prípadoch systematického ohrozenia základných práv v členských štátoch, ktoré však

²³⁶ Zavádzané legislatívne zmeny umožňujúce priamu kontrolu vlády nad riadením verejnej televízie a verejného rádia kritizovala aj OBSE. Pozri: Organization for Security and Co-operation in Europe. OSCE media freedom representative urges Poland's government to withdraw proposed changes to the selection of management in public service broadcasters.

²³⁷ K legislatívnym zmenám organizácie a právomoci Ústavného tribunálu pozri napr.: Democracy Reporting International. Reform of the Polish Constitutional Tribunal. Briefing Paper 61.

²³⁸ F. TIMMERMANS. Readout by First Vice-President Timmermans of the College Meeting of 13 January 2016.

²³⁹ M. SHULZ, et. al. Situation in Poland (debate).

²⁴⁰ European Commission. Commission adopts Rule of Law Opinion on the situation in Poland.

²⁴¹ Konkrétne vymenovávanie sudcov Ústavného tribunálu a implementácia rozsudkov Ústavného tribunálu týkajúcich sa vymenúvania jeho sudcov, zákon z 22.12.2015 novelizujúci zákon o Ústavnom tribunáli vrátane rozsudkov Ústavného tribunálu k tomuto zákonu a nerešpektovania jeho rozsudkov od 9.3.2016, nedostatok efektívnosti ústavného posudzovania novej legislatívy prijatej v roku 2016.

stojá mimo rámca práva EÚ, t. j. na ktoré sa nevzťahujú smernice a v zmysle čl. 51 ods. 2 Charty základných práv EÚ ani Charta a teda nie je daná právomoc Komisie začať konanie vo veci porušenia práva EÚ.

BIBLIOGRAFIA

Knižné zdroje, články, správy a iné

BECK, C.J., DRORI, G.S., MEYER, J. W. *World Influences on Human Rights Language in Constitutions: A Cross-National Study* [online]. 2009 [cit. 2014-11-03]. Dostupné na:

http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/3/0/6/0/4/pages306048/p306048-2.php

BOGDANY, A. et al. Reverse Solange- Protecting the Essence of Fundamental Rights against EU Member States. In: *Common Market Law Review* [online]. 2012, **49**, s. 502. Dostupné na:

<http://robertgrzeszczak.bio.wpia.uw.edu.pl/files/2012/10/REVERSE-SOLANGE-%E2%80%93-PROTECTING-THE-ESSENCE-OF.pdf>

BUGARIČ, B. Protecting Democracy and the Rule of Law in the European Union: The Hungarian Challenge. In: *LSEQS*[online]. Ljubljana: University of Ljubljana, 2014, (79). [cit. 2016-04-12]. Dostupné na:

<http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/LEQS%20Discussion%20Paper%20Series/LEQSPaper79.pdf>

Chair of the European Group of National Human Rights Institutions. Report of the Chair of the European Group of National Human Rights Institutions covering the period March 2010 to March 2011. In: *OHCHR*[online]. 2011 [cit. 2015-01-17]. Dostupné na:

<http://nhri.ohchr.org/EN/ICC/GeneralMeeting/24/1%20ICC%20Strategic%20Priorities/Report%20of%20the%20Chair%20of%20the%20European%20Group%20of%20National%20Human%20Rights%20Institutions%20to%20the%20ICC24%20May%202011.doc>

Committee on the Rights of Persons with Disabilities. Concluding observations on the initial report of the European Union, CRPD/C/EU/CO/1, In: *TBINTERNET*[online]. 2014 [cit. 2016-04-15]. Bod 21. Dostupné na:

<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/232/64/PDF/G1423264.pdf?OpenElement>

Council of Europe. Fifth negotiation meeting between CDDH ad hoc

negotiation group and the European Commission on the accession of the European Union the European Convention on Human Rights: Final Report to the CDDH. In: *COE*[online]. Strasbourg, 2013 [cit. 2016-02-17]. Dostupné na: [https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Accession/Meeting_reports/47_1\(2013\)008rev2_EN.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Accession/Meeting_reports/47_1(2013)008rev2_EN.pdf)

DeBÚRCA, G. The drafting of the European Union Charter of Fundamental Rights. In: *European Law Review*, 2001, **26**(2). s. 128-130.

DeBÚRCA, G. The Road Not Taken: The European Union as a Global Human Rights Actor. In: *The American Journal of International Law*, 2011, **105**(4).

DEFEIS, E.F. Human Rights: The European Union, and the Treaty Route: From Maastricht to Lisbon. In: *Fordham International Law Journal*, 2012, **35**(5).

Democracy Reporting International. Reform of the Polish Constitutional Tribunal. In: *Democracy Reporting*[online]. Briefing Paper 61, 2016 [cit. 2016-04-30]. Dostupné na: <http://democracy-reporting.org/publications/country-reports/poland/briefing-paper-61-january-2016.html>.

DOUGLAS-SCOTT, S. The Charter of Fundamental Rights as a constitutional document. In: *European Human Rights Law Review*, 2004, **1**, s. 43.

European Commission. Commission adopts Rule of Law Opinion on the situation in Poland. In: *Europa*[online]. 2016 [cit.2016-06-10]. Dostupné na: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-2015_en.htm.

European Network of National Human Rights Institutions. Contribution to the EU Public Consultation: Debate on the future of Home Affairs policies: An open and safe Europe – what next?. In: *Europa*[online]. 2014 [cit. 2016-02-05]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-is-new/public-consultation/2013/pdf/0027/organisations/ennhri-european-network-of-national-human-rights-institutions_en.pdf

European Network of National Human Rights Institutions. Human Rights of Older Persons in Care Project Proposal (2015 – 2016). In: *ENNHR*[online]. 2014 [cit. 2015-02-10]. Dostupné na: http://www.ennhri.org/uploads/3/1/5/7/31578217/ennhri_project_handout.pdf

European Network of National Human Rights Institutions. Open letter on EU austerity policies. In: *OHCHR*[online]. 2014. [cit. 2015-02-02]. Dostupné na: <http://nhri.ohchr.org/EN/Regional/Europe/Documents/Open%20letter%20ENNHRI%20on%20EU%20austerity%20policies.Barroso.pdf>

European Network of National Human Rights Institutions. ENNHRI Statement of the European Network of National Human Rights Institutions. In: *ENNHRI*[online]. 2014 [cit. 2015-02-04]. Dostupné na: http://www.ennhri.org/uploads/3/1/5/7/31578217/ennhri_-_syrian_refugees_-_statement_-_january_2014.pdf

European Network of National Human Rights Institutions. Strategic Plan 2014-2016 including Operational Plan 2014. In: *ENNHRI*[online]. 2013 [cit. 2015-02-02]. Dostupné na: http://www.ennhri.org/uploads/3/1/5/7/31578217/ennhri_strategic_plan_2014_16_op_2014.pdf

European Network of National Human Rights Institutions. Submission to the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities (the Committee) on its Review of the European Union (EU). In: *Tbinternet*[online]. 2015 [cit. 2016-04-15]. Dostupné na: http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CRPD/Shared%20Documents/EUR/INT_CRPD_CSS_EUR_21315_E.pdf

European Network of National Human Rights Institutions. *Operational Plan 2014: Progress Report 2014*. 2014. s. 8-9.

European Union Agency for Fundamental Rights. Annual Working Programme 2015. In: *FRA*[online]. 2014 [cit. 2015-02-24]. Dostupné na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/annual_work_programme_2015_-_dec2014.pdf

European Union Agency for Fundamental Rights. *Fundamental rights: challenges and achievements in 2013*. Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2014. s. 27-29. ISBN 978-92-9239-453-0.

European Union Agency for Fundamental Rights. *Fundamental rights: challenges and achievements in 2014*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. s.173-178. ISBN 978-92-9239-872-9.

European Union Agency for Fundamental Rights. Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights on the Proposed data protection reform package, FRA Opinion 2/2012. In: *FRA*[online]. 2012 [cit. 2015-02-24]. Dostupné na: <http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-opinion-data-protection-oct-2012.pdf>

European Women's Lobby. EWL and EU Commissioner Jourová share opportunities for women's rights in Europe. In: *Womenlobby*[online]. 2016 [cit. 2016-03-21]. Dostupné na: <http://www.womenlobby.org/EWL-and-EU-Commissioner-Jourova-share-opportunities-for-women-s-rights-in?lang=en>.

FERRARO, F., CARMONA, J. *Fundamental Rights in the European Union- The role of the Charter after the Lisbon Treaty* [online]. 2015 [cit. 2015-11-10]. s.21-23. Dostupné na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/554168/EPRS_IDA\(2015\)554168_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/554168/EPRS_IDA(2015)554168_EN.pdf). ISBN 978-92-823-6749-0.

FONTANELLI, F. The European Union's Charter of Fundamental Rights two years later. In: *Perspectives on Federalism*, 2011, **3**(3), s. 27-28.

GUNTHER, C.T. France's Repatriation of Roma: Violation of Fundamental Freedoms? In: *Cornell International Law Journal*[online] 2012, **45** [cit. 2016-04-04], s. 205-225. Dostupné na: <http://www.lawschool.cornell.edu/research/ILJ/upload/Gunther-final.pdf>.

IGLESIAS SÁNCHEZ, S. The Court and the Charter: The impact of the entry into force of the Lisbon Treaty on the ECJ's approach to fundamental rights. In: *Common Market Law Review*, 2012, **49**(5), s.1569-1573.

Initial report of the European Union to the Committee on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD/C/EU/1. In: *Tbinternet*[online]. 2014 [cit. 2016-03-21]. Dostupné na: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2fC%2fEU%2f1&Lang=en

KMEC, J. et al. *Evropská úmluva o lidských právech: Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 51-52. ISBN 978-80-7400-365-3.

KORENICA, F. *The EU Accession to the ECHR: Between*

Luxemburg's Search for Autonomy and Strasbourg's Credibility on Human Rights Protection. Cham: Springer, 2015. ISBN 978-3-319-21758-1.

LECZYKIEWICZ, D. Effective judicial protection of human rights after Lisbon: should national courts be empowered to review EU secondary law?. In: *European Law Review*, 2010, **35**(3), s. 329-331.

MAZÁK, J. Charta základných práv Európskej únie v doktríne Ústavného súdu Slovenskej republiky: Prvé výsledky a mierne hodnotenia. In: *STUDIA IURIDICA Cassoviensia*, 2013, **1**(1), s.19. ISSN 1339-3995.

Ombudsman of Spain. Observation of the Ombudsman of Spain (National Preventive Mechanism against Torture) on the Green Paper on Application of EU Criminal Justice Legislation in the field of Detention. In: *Europa*[online] 2011 [cit. 2015-01-14]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/justice/newsroom/criminal/opinion/files/110510/reply_from_es_ombudsman_en.pdf

Organization for Security and Co-operation in Europe. OSCE media freedom representative urges Poland's government to withdraw proposed changes to the selection of management in public service broadcasters. In: *OSCE*[online]. 2015 [cit. 2016-05-03]. Dostupné na: <http://www.osce.org/fom/213391>.

PÁNIKOVÁ, N., PAVLÍČKOVÁ, Z. *Spríevodca ľudskoprávnymi záväzkami Slovenskej republiky voči OSN*. Bratislava: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, 2014. ISBN 978-80-89016-75-4.

PEERS, S. Should the EU ratify the Istanbul Convention on violence against women? In: *EU Law Analysis*[online]. 2014 [cit. 2016-03-30]. Dostupné na: <http://eulawanalysis.blogspot.sk/2014/04/should-eu-ratify-istanbul-convention-on.html>

PIRIS, J. C. *The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. s. 146. ISBN 978-0-521-14234-2.

REDING, V. *Observations on the EU Charter of Fundamental Rights and the Future of European Union*. In: *Europa.eu* [online]. 2012 [cit. 2014-12-05]. Dostupné na: www.europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-403_en.htm

SHULZ, M., et. al. Situation in Poland (debate)[online video]. In: *Europarl* [online]. 2016 [cit.2016-05-04]. Dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/ep-live/en/plenary/video?debate=1453218960960>.

SCHÜTZE, R. *European constitutional law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. ISBN 978-0-521-50490-4.

SIMAN, M., SLAŠŤAN, M. *Primárne právo Európskej únie*. Bratislava: Euroiuris, 2004. s.12. ISBN 80-969235-2-8.

Slovak National Centre for Human Rights. Observations of the Slovak National Centre for Human Rights on the Fifth and Sixth Periodic Reports of the Slovak Republic to the UN Committee on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women. In: *SnsIp*[online]. 2015 [cit. 2016-03-21], s. 5. Dostupné na: http://snsIp.sk/CCMS/files/NHRI_Report_SNCHR.pdf

Slovak National Centre for Human Rights. Observations of the Slovak National Centre for Human Rights on the Third Periodic Report of the Slovak Republic to the UN Committee against Torture. In: *SnsIp*[online]. 2015 [cit. 2016-03-21], s. 5. Dostupné na: http://snsIp.sk/CCMS/files/NHRI_Report_CAT_SNCHR-1.pdf

Slovak National Centre for Human Rights. Observations of the Slovak National Centre for Human Rights on the Third Periodic Report of the Slovak Republic to the UN Human Rights Committee. In: *SnsIp*[online]. 2015 [cit. 2016-03-21], s. 4-5. Dostupné na: http://snsIp.sk/CCMS/files/NHRI_Report_ICCPR_SNCHR.pdf

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva . Ročná záverečná správa o činnosti Slovenského národného strediska pre ľudské práva za rok 2009. In: *SnsIp*[online]. 2010 [cit. 2015-02-18]. Dostupné na: http://snsIp.sk/files/rocna_zaverecna_sprava_o_cinnosti_strediska_za_rok_2009.pdf

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva . Ročná záverečná správa o činnosti Slovenského národného strediska pre ľudské práva za rok 2013. In: *SnsIp*[online]. 2014 [cit. 2015-02-20]. Dostupné na: http://snsIp.sk/CCMS/files/Ro%C4%8Dn%C3%A1_z%C3%A1vere%C4%8Dn

[%C3%A1_spr%C3%A1va_o_%C4%8Dinnosti_Strediska_2013.pdf](#)

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva . Ročná záverečná správa o činnosti Slovenského národného strediska pre ľudské práva za rok 2014. In: *Snslp*[online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné na: http://snslp.sk/CCMS/files/Ro%C4%8Dn%C3%A1_z%C3%A1vere%C4%8Dn%C3%A1_spr%C3%A1va_o_%C4%8Dinnosti_SNS%C4%BDP_za_rok_2014-schv%C3%A1len%C3%A1_SR.pdf

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Ročná záverečná správa o činnosti Slovenského národného strediska pre ľudské práva za rok 2008. In: *Snslp*[online]. 2009 [cit. 2015-02-18], s. 29. Dostupné na: http://snslp.sk/files/rocna_zaverecna_sprava_o_cinnosti_strediska_za_rok_2008.pdf

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Správa o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2014. In: *Snslp*[online]. 2015 [cit. 2016-03-24]. s. 48. Dostupné na: <http://snslp.sk/SnslpWeb.html#page=2426>

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Správa o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2015. In: *Snslp*[online]. 2016 [cit. 2016-05-10]. s. 87. Dostupné na: <http://snslp.sk/SnslpWeb.html#page=2426>

STIERNSTROM, M. The Relationship Between Community Law and National Law. In: *Jean Monnet/ Robert Schuman Paper Series*[online]. 2005,**33**(5), s.4. Dostupné na: <http://aei.pitt.edu/8162/1/Stiermstromfinal.pdf>

TIMMERMANS, F. Readout by First Vice-President Timmermans of the College Meeting of 13 January 2016. In: *Europa*[online]. 2016 [cit. 201-04-30]. Dostupné na: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-16-71_en.htm

TOGGENBURG, G. N. Fundamental Rights and the European Union: how does and how should the EU Agency for Fundamental Rights relate to the EU Charter of Fundamental Rights? In: *EIU Working Papers*. 2013. s. 7.

United Nations. General Assembly resolution No. 48/134: National Institutions for the promotion and protection of human rights. A/RES/48/134. Annex

Principles relating to the status of national institutions.

VonBOGDANDY, A. , ANTHPOEHLER, C. a IOANNIDIS, M. A New Page in Protecting European Constitutional Values: How to best use the new EU Rule of Law Framework vis-a-vis Poland. In: *Verfassungsblog*[online]. 2016 [cit. 2016-05-03]. Dostupné na: <http://verfassungsblog.de/a-new-page-in-protecting-european-constitutional-values-how-to-best-use-the-new-eu-rule-of-law-framework-vis-a-vis-poland/>.

WOUTERS, J., MEUWISSEN, K. *National Human Rights Institutions in Europe: Comparative, European and International Perspectives*. Cambridge: Intersentia, 2013. Part II, The European Union and National Human Rights Institutions, s. 187-220. ISBN 978-1-78068-114-6.

Zmluvy, legislatíva a materiály orgánov Európskej únie

Amsterdamská zmluva, OJ C 340, 1997.

Commission of the European Communities. Communication from the Commission on Impact Assessment, COM(2002) 276 final.

Commission of the European Communities. Communication from the Commission: The Fundamental Agency Public Consultation Document, COM(2004) 693 final, s.4.

Commission of the European Communities. Communication from the Commission: Towards a reinforced culture of consultation and dialogue- General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission, COM(2002) 704 final.

Community Charter of the Fundamental Social Rights of Workers. 1989, s. 1. Dostupné na: <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/community-charter-en.pdf>

Council Decision of 26 November 2009 concerning the conclusion by the European Community, of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, OJ L 23/35, 2009.

Council of the European Union. EU Strategic Framework and Action Plan on

Human Rights and Democracy. In: *Consilium*[online]. 2012 [cit. 2014-12-13]. s. 2. Dostupné na: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/131181.pdf

Council of the European Union. Opinion of the Legal Service 10296/14. In: *Consilium*[online]. 2014 [2016-04-12]. Dostupné na: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10296-2014-INIT/en/pdf>

Council Regulation (EC) No. 168/2007 of 15 February 2007 establishing a European Union Agency for Fundamental Rights, OJ L 53/1, 2007, čl.2.

European Commission. Commission staff working paper: Operational Guidance on taking account of Fundamental Rights in Commission Impact Assessment, SEC(2011) 567 final.

European Commission. Communication from the Commission: Strategy for the effective implementation of the Charter of Fundamental Rights by the European Union, COM(2010) 573 final.

European Commission. Green paper: Strengthening mutual trust in the European judicial area -A Green Paper on the application of EU criminal justice legislation in the field of detention, COM(2011) 327 final.

European Commission. Memorandum on the Accession of the European Communities to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, COM(79) 210 final.

European Commission. Roadmap on (A possible) EU Accession to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention). In: *EUROPA*[online]. 2015. Dostupné na: http://ec.europa.eu/smart-regulation/roadmaps/docs/2015_just_010_istanbul_convention_en.pdf

European Council. The Hague Programme: Strengthening freedom, security and justice in the European Union, OJ C 53/1.

European Defense Community Treaty. 1952, čl.3. Dostupné na: <http://aei.pitt.edu/5201/1/5201.pdf>

Európska komisia. Prevádzkové usmernenie o zohľadňovaní základných práv v komisijných posúdeniach vplyvu, SEK(2011) 567 v konečnom znení.

Európska komisia. Správa Európskej Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Správa o uplatňovaní Charty základných práv EÚ v roku 2014, COM(2015) 191 final, s. 3.

Jednotný európsky akt, Ú.v. ES L 169, 1987, s. 1-28.

Joint Declaration by the European Parliament, the Council and the Commission. Ú.v. ES C 103, 1977, s. 1.

Lisabonská zmluva, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva, Ú.v. C 306/1.

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov), OJ L 119/1, 2016.

Rada Európskej únie. Závery Rady o opatreniach a iniciatívach Rady zameraných na vykonávanie Charty základných práv Európskej únie, 23.5.2011. In: *Consilium* [online]. 2011 [cit. 2015-11-23]. Dostupné na: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/122181.pdf.

Resolution adopting the Declaration of Fundamental Rights and Freedoms, OJ C 120, 1989, s. 2.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2006/24/ES o uchovávaní údajov vytvorených alebo spracovaných v súvislosti s poskytovaním verejne dostupných elektronických služieb alebo verejných komunikačných sietí a o zmene a doplnení smernice 2002/58/ES, Ú. v. L 105/54, 2006.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/680 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov príslušnými orgánmi na účely predchádzania trestným činom, ich vyšetovania, odhaľovania alebo stíhania alebo na účely výkonu trestných sankcií a o voľnom pohybe takýchto

údajov a o zrušení rámcového rozhodnutia Rady 2008/977/SVV, OJ L 119/89, 2016.

Stratégia účinného uplatňovania Charty základných práv Európskou úniou, COM(2010) 573 v konečnom znení.

Vysvetlivky k Charte základných práv, OJ C 303/17, 2007.

Závery predsedníctva zo zasadania Európskej rady 3. až 4. júna 1999 v Kolíne. In: *Europarl* [online]. body 44-45 [cit. 2015-10-15]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/summits/kol1_en.htm#

Závery predsedníctva zo zasadania Európskej rady 15. až 16. októbra 1999 v Tampere. In: *Europarl* [online]. [cit. 2015-10-15]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm

Závery predsedníctva zo zasadania Európskej rady 7. až 10. decembra 2000 v Nice. In: *Europarl* [online]. [cit. 2015-10-16]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/summits/nice1_en.htm

Závery predsedníctva zo zasadania Európskej rady 21. až 22. júna 2007 v Bruseli, body 8-14, Príloha I – Mandát medzivládnej konferencie (IGC Mandate). In: *Consilium* [online]. [cit. 2015-10-20]. Dostupné na: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/94932.pdf

Zmluva o Európskej únii, OJ C 191, 1992.

Zmluva o Európskej únii, Ú.v. C 202/1, 2016.

Zmluva o fungovaní Európskej Únie. Ú.v. C 326/47, 2012.

Judikatúra SDEÚ a iných súdnych orgánov

Rozsudok Costa, C-6/64, EU:C:1964:66

Rozsudok Stauder, C-29/69, EU:C:1969:57

Rozsudok Internationale Handelsgesellschaft, C-11/70, EU:C:1970:114

Rozsudok Marcello Sgarlata, C-40/64, EU:C:1965:36

Rozsudok Stork, C-1/58, EU:C:1959:4

Rozsudok Geitling, Spojené prípady C-36–38/59 a 40/59, EU:C:1960:36

Rozsudok Nold, C-4/73, EU:C:1974:51

Rozsudok Komisia proti Technischke Glaswerke ilmenau GmbH, C-232/02, EU:C:2002:601

Rozsudok K.B., C-117/01, EU:C:2004:7

Rozsudok Digital Rights Ireland, Spojené prípady C-293/12 a C-594/12, EU:C:2014:238

Rozsudok Wachauf, C-5/88, EU:C:1989:321

Rozsudok ERT, C-260/89, EU:C:1991:254

Rozsudok Annibaldi, C-309/96, EU:C:1997:631

Rozsudok Ákerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105

Rozsudok Siragusa, C-206/13, EU:C:2014:126

Stanovisko 2/94, EU:C:1996:140

Stanovisko 2/13, EU:C:2014:2454

Rozsudok Solange I, rozhodnutie Nemeckého ústavného súdu, BVerfGE 37.

Rozsudok Solange II, rozhodnutie Nemeckého ústavného súdu, BVerfGE 73, 339 2 BvR 197/83.

Prílohy

Príloha 1: Vývoj článku 6 Zmluvy o EÚ

Maastrichtská zmluva (1992)	Amsterdamská zmluva (1999)	Lisabonská zmluva (2009)
Článok F	Článok 6	Článok 6
<p>1. Únia rešpektuje národnú identitu členských štátov, ktorých politický systém je založený na zásadách demokracie.</p> <p>2. Únia rešpektuje základné ľudské práva, ktoré zaručuje Európsky dohovor na ochranu ľudských práv a základných slobôd podpísaný v Ríme 4. novembra 1950 a ktoré vyplývajú z ústavných tradícií členských štátov, ako základných princípov práva spoločenstva.</p> <p>3. Únia si zabezpečí prostriedky</p>	<p>1. Únia je založená na zásadách slobody, demokracie, dodržiavania ľudských práv a základných slobôd, a právneho štátu, ktoré sú spoločné členským štátom.</p> <p>2. Únia rešpektuje základné ľudské práva, ktoré zaručuje Európsky dohovor na ochranu ľudských práv a základných slobôd podpísaný v Ríme 4. novembra 1950 a ktoré vyplývajú z ústavných tradícií členských štátov, ako základných princípov práva spoločenstva.</p>	<p>1. Únia uznáva práva, slobody a zásady uvedené v Charte základných práv Európskej únie zo 7. decembra 2000 upravenej 12. decembra 2007 v Štrasburgu, ktorá má rovnakú právnu silu ako zmluvy.</p> <p>Ustanovenia charty žiadnym spôsobom nerozširujú právomoci Únie vymedzené v zmluvách.</p> <p>Práva, slobody a zásady v charte sa vykladajú v súlade so všeobecnými ustanoveniami hlavy VII charty, ktorými sa upravuje jej výklad a</p>

<p>potrebné na dosiahnutie svojich cieľov a uskutočnenie svojich politík.</p>	<p>3. Únia rešpektuje národnú identitu členských štátov.</p> <p>4. Únia si zabezpečí prostriedky potrebné na dosiahnutie svojich cieľov a uskutočnenie svojich politík.</p>	<p>uplatňovanie a pri riadnom zohľadnení vysvetliviek, na ktoré sa v charte odkazuje a ktoré označujú zdroje týchto ustanovení.</p> <p>2. Únia pristúpi k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Týmto pristúpením nie sú dotknuté právomoci Únie vymedzené v zmluvách.</p> <p>3. Základné práva tak, ako sú zaručené Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd a ako vyplývajú z ústavných tradícií spoločných pre členské štáty, predstavujú všeobecné zásady práva Únie.</p>
---	---	---

Príloha 2: Vývoj článku 7 Zmluvy o EÚ

Maastrichtská zmluva (1993)	Amsterdamská zmluva (1999)	Lisabonská zmluva (2009)
-	Čl.7	Čl.7
	<p>1. Na návrh jednej tretiny členských štátov alebo Komisie a na základe súhlasu Európskeho parlamentu môže Rada zložená z hláv štátov alebo vlád jednomyselne rozhodnúť, že zo strany členského štátu došlo k závažnému a pretrvávajúcemu porušeniu zásad uvedených v článku F(1), a to po výzve vláde daného členského štátu, aby k tomu predložila svoje stanovisko.</p> <p>2. Pokiaľ sa takto rozhodlo, môže Rada kvalifikovanou väčšinou rozhodnúť o pozastavení určitých práv vyplývajúcich danému členskému štátu z uplatňovania tejto zmluvy vrátane hlasovacích práv zástupcov vlády tohto štátu v Rade. Rada pritom zohľadní možné dôsledky takéhoto pozastavenia na práva a povinnosti fyzických a právnických osôb. Povinnosti daného členského štátu vyplývajúce z tejto zmluvy</p>	<p>1. Na základe odôvodneného návrhu jednej tretiny členských štátov, Európskeho parlamentu alebo Európskej komisie môže Rada štvorpätinovou väčšinou svojich členov po získaní súhlasu Európskeho parlamentu rozhodnúť, že existuje jasné riziko vážneho porušenia hodnôt uvedených v článku 2 niektorým členským štátom. Pred prijatím takéhoto rozhodnutia Rada vypočuje príslušný členský štát a v súlade s tým istým postupom mu môže adresovať vhodné odporúčania.</p> <p>Rada pravidelne overuje, či dôvody, na základe ktorých prijala rozhodnutie, ešte stále trvajú.</p> <p>2. Európska rada môže na návrh jednej tretiny členských štátov alebo na</p>

	<p>zostávajú pre tento štát v každom prípade naďalej záväzné.</p> <p>3. Rada sa môže kvalifikovanou väčšinou následne rozhodnúť zmeniť alebo zrušiť opatrenia prijaté podľa odseku 2, reagujúc tak na zmenenú situáciu, ktorá viedla k ich uloženiu.</p> <p>4. Pre účely tohto článku Rada rozhoduje bez ohľadu na hlas zástupcu dotknutého členského štátu. Zdržanie sa hlasovania prítomných alebo zastúpených členov nebráni prijatiu rozhodnutí uvedených v odseku 1. Kvalifikovaná väčšina sa definuje rovnakým podielom vážených hlasov dotknutých členov Rady, ako je uvedené v článku 148(2) Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva.</p> <p>Tento odsek sa taktiež uplatní v prípade hlasovacích práv pozastavených podľa odseku 2.</p> <p>5. Pre účely tohto článku rozhoduje Európsky parlament dvojtretinovou väčšinou odovzdaných hlasov, ktoré predstavujú väčšinu jeho členov.”</p>	<p>návrh Európskej komisie a po získaní súhlasu Európskeho parlamentu jednomyseľne rozhodnúť o existencii závažného alebo pretrvávajúceho porušenia hodnôt uvedených v článku 2 niektorým členským štátom, a to po vyzvaní tohto členského štátu, aby predložil svoje stanovisko.</p> <p>3. Ak je prijaté rozhodnutie podľa odseku 2, môže Rada kvalifikovanou väčšinou rozhodnúť o pozastavení určitých práv vyplývajúcich z uplatňovania zmlúv pre príslušný členský štát vrátane hlasovacieho práva zástupcu vlády tohto členského štátu na zasadnutiach Rady. Rada pritom zohľadní možné následky takéhoto pozastavenia na práva a povinnosti fyzických a právnických osôb.</p>
--	--	---

Príloha 3: Charta základných práv Európskej únie

Európsky parlament, Rada a Komisia slávnostne vyhlasujú za Chartu základných práv Európskej únie tento text:

CHARTA ZÁKLADNÝCH PRÁV EURÓPSKEJ ÚNIE

Národy Európy sa rozhodli vytváraním stále užšieho zväzku zdieľať mierovú budúcnosť na základe spoločných hodnôt.

Pamätajúc na svoje duchovné a morálne dedičstvo, je Únia založená na nedeliteľných a univerzálnych hodnotách ľudskej dôstojnosti, slobody, rovnosti a solidarity; je založená na zásadách demokracie a právneho štátu. Do stredobodu svojej činnosti stavia človeka, a to zavedením občianstva Únie a vytvorením priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti.

Únia prispieva k zachovaniu a rozvoju týchto spoločných hodnôt pri rešpektovaní rozmanitosti kultúr a tradícií národov Európy, ako aj národnej identity členských štátov a organizácie ich orgánov verejnej moci na ústrednej,

regionálnej a miestnej úrovni; usiluje sa podporovať vyvážený a trvalo udržateľný rozvoj a zabezpečuje voľný pohyb osôb, služieb, tovaru a kapitálu, ako aj slobodu usadiť sa.

Na tento účel je potrebné posilniť ochranu základných práv s ohľadom na vývoj spoločnosti, sociálny pokrok, vedecký a technický rozvoj, a to zviditeľnením týchto práv v charte.

Rešpektujúc právomoci a úlohy Únie, ako aj dodržiavanie zásady subsidiarity, táto charta opätovne potvrdzuje práva vyplývajúce najmä z ústavných tradícií a medzinárodných záväzkov spoločných pre členské štáty, Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, sociálnych chárt prijatých Úniou a Radou Európy, ako aj

judikatúry Súdneho dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva. V tejto súvislosti budú súdy Únie a členských štátov vykladať túto chartu s náležitým zreteľom na vysvetlivky pripravené pod vedením predsedníctva Konventu, ktorý vypracoval chartu, a aktualizované pod vedením predsedníctva Európskeho konventu.

Uplatňovanie týchto práv zahŕňa zodpovednosť a povinnosti vo vzťahu k iným osobám, spoločenstvu ľudí a budúcim generáciám.

Únia z tohto dôvodu uznáva ďalej uvedené práva, slobody a zásady.

HLAVA I - DÔSTOJNOSŤ

Článok 1

Ľudská dôstojnosť

Ľudská dôstojnosť je nedotknuteľná. Musí sa rešpektovať a ochraňovať.

Článok 2

Právo na život

1. Každý má právo na život.
2. Nikto nesmie byť odsúdený na trest smrti ani popravený.

Článok 3

Právo na nedotknuteľnosť osoby

1. Každý má právo na rešpektovanie svojej telesnej a duševnej nedotknuteľnosti.
2. V oblastiach medicíny a biológie sa musí rešpektovať najmä:
 - a) slobodný a informovaný súhlas dotknutej osoby za podmienok vymedzených zákonom;
 - b) zákaz eugenických praktík, najmä tých, ktoré sú zamerané na selekciu osôb;
 - c) zákaz využívania ľudského tela a jeho častí ako takých na dosiahnutie zisku;
 - d) zákaz reprodukčného klonovania ľudských bytostí.

Článok 4

Zákaz mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestu

Nikoho nemožno mučiť ani podrobovať neľudskému alebo

ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.

Článok 5

Zákaz otroctva a nútených prác

1. Nikoho nemožno držať v otroctve alebo nevoľníctve.
2. Od nikoho nemožno vyžadovať, aby vykonával nútené alebo povinné práce.
3. Obchodovanie s ľudskými bytosťami je zakázané.

HLAVA II - SLOBODY

Článok 6

Právo na slobodu a bezpečnosť

Každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť.

Článok 7

Rešpektovanie súkromného a rodinného života

Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a komunikácie.

Článok 8

Ochrana osobných údajov

1. Každý má právo na ochranu osobných údajov, ktoré sa ho týkajú.

2. Tieto údaje musia byť riadne spracované na určené účely na základe súhlasu dotknutej osoby alebo na inom oprávnenom základe ustanovenom zákonom. Každý má právo na prístup k zhromaždeným údajom, ktoré sa ho týkajú, a právo na ich opravu.
3. Dodržiavanie týchto pravidiel podlieha kontrole nezávislého orgánu.

Článok 9

Právo uzavrieť manželstvo a právo založiť rodinu

Právo uzavrieť manželstvo a právo založiť rodinu sa zaručuje v súlade s vnútroštátnymi zákonmi, ktoré upravujú výkon týchto práv.

Článok 10

Sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania

1. Každý má právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania. Toto právo zahŕňa slobodu zmeniť svoje náboženské vyznanie alebo vieru, ako aj slobodu prejavovať svoje náboženské vyznanie alebo

vieru sám alebo spoločne s inými, či už verejne alebo súkromne, bohoslužbou, vyučovaním, vykonávaním úkonov a zachovávaním obradov.

2. Právo na výhradu vo svedomí sa uznáva v súlade s vnútroštátnymi zákonmi, ktoré upravujú výkon tohto práva.

Článok 11

Sloboda prejavu a právo na informácie

1. Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie a myšlienky bez zasahovania orgánov verejnej moci a bez ohľadu na hranice.

2. Rešpektuje sa sloboda a pluralita médií.

Článok 12

Sloboda zhromažďovania a združovania

1. Každý má právo pokojne sa zhromažďovať a slobodne sa združovať s inými na všetkých úrovniach, najmä v súvislosti s

politickými, odborárskymi a občianskymi otázkami, z čoho vyplýva, že každý má právo zakladať na ochranu svojich záujmov odbory alebo vstupovať do nich.

2. Politické strany na úrovni Únie prispievajú k vyjadrovaniu politickej vôle občanov Únie.

Článok 13

Sloboda umenia a vedeckého bádania

Umenie a vedecké bádanie sú slobodné. Akademická sloboda sa rešpektuje.

Článok 14

Právo na vzdelanie

1. Každý má právo na vzdelanie a na prístup k odbornému a ďalšiemu vzdelávaniu.

2. Toto právo zahŕňa možnosť bezplatnej povinnej školskej dochádzky.

3. Sloboda zakladať vzdelávacie inštitúcie za predpokladu dodržiavania demokratických zásad a právo rodičov zabezpečiť vzdelanie a výchovu svojich detí v

zhode s ich náboženským, filozofickým a pedagogickým presvedčením sa rešpektuje v súlade s vnútroštátnymi zákonmi, ktoré upravujú výkon tohto práva.

Článok 15

Slobodná voľba povolania a právo na prácu

1. Každý má právo na prácu a vykonávanie slobodne zvoleného alebo prijatého povolania.
2. Každý občan Únie si môže slobodne hľadať zamestnanie, pracovať, usadiť sa a poskytovať služby v ktoromkoľvek členskom štáte.
3. Štátni príslušníci tretích krajín, ktorí majú povolenie pracovať na území členských štátov, majú právo na rovnaké pracovné podmienky ako občania Únie.

Článok 16

Sloboda podnikania

Sloboda podnikania sa uznáva v súlade s právom Únie, vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou.

Článok 17

Vlastnícke právo

1. Každý má právo vlastníť svoj oprávnene nadobudnutý majetok, užívať ho, nakladať s ním a odkázať ho. Nikoho nemožno zbaviť jeho majetku, s výnimkou verejného záujmu, v prípadoch a za podmienok, ktoré ustanovuje zákon, pričom musí byť včas vyplatená spravodlivá náhrada. Užívanie majetku môže byť upravené zákonom v nevyhnutnej miere v súlade so všeobecným záujmom.
2. Duševné vlastníctvo je chránené.

Článok 18

Právo na azyl

Právo na azyl sa zaručuje dodržiavaním pravidiel Ženevského dohovoru z 28. júla 1951 a Protokolu z 31. januára 1967 týkajúcich sa postavenia utečencov a v súlade so Zmluvou o Európskej únii a so Zmluvou o fungovaní Európskej únie (ďalej len „zmluva“).

Článok 19

Ochrana v prípade vyst'ahovania, vyhostenia alebo extradície

1. Hromadné vyhostenie je zakázané.
2. Nikto nesmie byť vyst'ahovaný, vyhostený ani vydaný do štátu, v ktorom existuje vážne riziko, že bude vystavený trestu smrti, mučeniu alebo inému neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.

HLAVA III - ROVNOSŤ

Článok 20

Rovnosť pred zákonom

Pred zákonom sú si všetci rovní.

Článok 21

Nediskriminácia

1. Zakazuje sa akákoľvek diskriminácia najmä z dôvodu pohlavia, rasy, farby pleti, etnického alebo sociálneho pôvodu, genetických vlastností, jazyka, náboženstva alebo viery, politického alebo iného zmýšľania, príslušnosti k národnostnej menšine, majetku, narodenia,

zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie.

2. V rozsahu pôsobnosti zmlúv a bez toho, aby boli dotknuté ich osobitné ustanovenia, je zakázaná akákoľvek diskriminácia z dôvodu štátnej príslušnosti.

Článok 22

Kultúrna, náboženská a jazyková rozmanitosť

Únia rešpektuje kultúrnu, náboženskú a jazykovú rozmanitosť.

Článok 23

Rovnosť medzi ženami a mužmi

Rovnosť medzi ženami a mužmi musí byť zabezpečená vo všetkých oblastiach vrátane zamestnania, práce a odmeňovania.

Zásada rovnosti nebráni zachovávaní alebo prijímaniu opatrení, ktoré ustanovujú osobitné výhody v prospech menej zastúpeného pohlavia.

Článok 24

Práva dieťaťa

1. Deti majú právo na takú

ochranu a starostlivosť, ktorá je potrebná pre ich blaho. Môžu slobodne vyjadrovať svoje názory. Tieto názory sa berú do úvahy pri otázkach, ktoré sa ich týkajú, s prihliadnutím na ich vek a vyspelosť.

2. Pri všetkých opatreniach prijatých orgánmi verejnej moci alebo súkromnými inštitúciami, ktoré sa týkajú detí, sa musia v prvom rade brať do úvahy najlepšie záujmy dieťaťa.

3. Každé dieťa má právo na pravidelné udržiavanie osobných vzťahov a priamych stykov s obidvoma svojimi rodičmi, ak to nie je v rozpore s jeho záujmom.

Článok 25

Práva starších osôb

Únia uznáva a rešpektuje právo starších osôb na dôstojný a nezávislý život a na účasť na spoločenskom a kultúrnom živote.

Článok 26

Integrácia osôb so zdravotným postihnutím

Únia uznáva a rešpektuje právo

osôb so zdravotným postihnutím využívať opatrenia, ktoré sú určené na zabezpečenie ich nezávislosti, sociálnej integrácie a integrácie v zamestnaní a účasti na spoločenskom živote.

HLAVA IV - SOLIDARITA

Článok 27

Právo pracovníkov na informácie a konzultácie v rámci podniku

Pracovníkom alebo ich zástupcom sa zaručuje na zodpovedajúcich úrovniach právo na informácie a konzultácie v primeranom čase v prípadoch a za podmienok ustanovených právom Únie a vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou.

Článok 28

Právo na kolektívne vyjednávanie a kolektívne akcie
Pracovníci a zamestnávateľia alebo ich príslušné organizácie majú v súlade s právom Únie a vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou právo vyjednávať a uzatvárať kolektívne zmluvy na

zodpovedajúcich úrovniach a v prípade konfliktu záujmov uskutočniť kolektívne akcie na ochranu svojich záujmov vrátane štrajku.

Článok 29

Právo na prístup k službám zamestnanosti

Každý má právo na prístup k bezplatným službám zamestnanosti.

Článok 30

Ochrana v prípade bezdôvodného prepustenia

Každý pracovník má právo na ochranu pred bezdôvodným prepustením v súlade s právom Únie a vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou.

Článok 31

Spravodlivé a primerané pracovné podmienky

1. Každý pracovník má právo na pracovné podmienky, ktoré zohľadňujú jeho zdravie, bezpečnosť a dôstojnosť.

2. Každý pracovník má právo na stanovenie najvyššej prípustnej

dĺžky pracovného času, denný a týždenný odpočinok, ako aj každoročnú platenú dovolenku.

Článok 32

Zákaz detskej práce a ochrana mladistvých pri práci

Detská práca sa zakazuje. Minimálny vek na prijatie do zamestnania nesmie byť nižší ako minimálny vek na ukončenie povinnej školskej dochádzky bez toho, aby boli dotknuté pravidlá, ktoré môžu byť výhodnejšie pre mladistvých, a okrem vymedzených výnimiek.

Mladiství prijatí do zamestnania musia mať zabezpečené pracovné podmienky primerané ich veku a musia byť chránení pred ekonomickým vykorisťovaním alebo akoukoľvek prácou, ktorá by mohla ohroziť ich bezpečnosť, zdravie alebo telesný, psychický, morálny alebo sociálny vývoj, alebo ohroziť ich vzdelávanie.

Článok 33

Rodina a pracovný život

1. Rodina požíva právnú,

ekonomickú a sociálnu ochranu.

2. Na účely zosúladenia rodinného a pracovného života má každý právo na ochranu pred prepustením z práce z dôvodu spojeného s materstvom, ako aj právo na platenú materskú dovolenku alebo rodičovskú dovolenku po narodení alebo osvojení dieťaťa.

Článok 34

Sociálne zabezpečenie a sociálna pomoc

1. Únia uznáva a rešpektuje právo na dávky sociálneho zabezpečenia a sociálne služby, ktorými sa zabezpečuje ochrana v prípade materstva, choroby, pracovných úrazov, závislosti alebo vysokého veku, ako aj v prípade straty zamestnania, podľa pravidiel ustanovených právom Únie a vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou.

2. Každý, kto má bydlisko alebo sa oprávnenne pohybuje v rámci Európskej únie, má právo na dávky sociálneho zabezpečenia a sociálne výhody v súlade s

právom Únie a vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou.

3. S cieľom bojovať proti sociálnemu vylúčeniu a chudobe Únia uznáva a rešpektuje právo na sociálnu pomoc a pomoc pri bývaní s cieľom zabezpečiť dôstojnú existenciu všetkých osôb, ktoré nemajú dostatok prostriedkov, v súlade s právom Únie a vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou.

Článok 35

Zdravotná starostlivosť

Každý má právo na prístup k preventívnej zdravotnej starostlivosti a právo využívať lekársku starostlivosť za podmienok ustanovených vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou. Pri tvorbe a uskutočňovaní všetkých politík a činností Únie sa zabezpečí vysoká úroveň ochrany ľudského zdravia.

Článok 36

Prístup k službám všeobecného hospodárskeho záujmu

Únia uznáva a rešpektuje prístup k

službám všeobecného hospodárskeho záujmu, ktorý je ustanovený vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou, v súlade so zmluvami, s cieľom podporovať sociálnu a územnú súdržnosť Únie.

Článok 37

Ochrana životného prostredia

Vysoká úroveň ochrany životného prostredia a zlepšovanie kvality životného prostredia sa musia začleniť do politik Únie a zabezpečiť v súlade so zásadou trvalo udržateľného rozvoja.

Článok 38

Ochrana spotrebiteľa

Politiky Únie zabezpečia vysokú úroveň ochrany spotrebiteľa.

HLAVA V - OBČIANSTVO

Článok 39

Právo voliť a byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu

1. Každý občan Únie má právo voliť a byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu v

členskom štáte, v ktorom má bydlisko, a to za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci toho štátu.

2. Poslanci Európskeho parlamentu sú volení vo všeobecných, priamych a slobodných voľbách tajným hlasovaním.

Článok 40

Právo voliť a byť volený vo voľbách do orgánov samosprávy obcí

Každý občan Únie má právo voliť a byť volený vo voľbách do orgánov samosprávy obcí v členskom štáte, v ktorom má bydlisko, a to za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci toho štátu.

Článok 41

Právo na dobrú správu vecí verejných

1. Každý má právo, aby inštitúcie, orgány, úrady a agentúry Únie vybavovali jeho záležitosti nestranne, spravodlivo a v primeranej lehote.

2. Toto právo zahŕňa najmä:

a) právo každého na vypočutie pred prijatím akéhokoľvek individuálneho opatrenia, ktoré by sa ho mohlo nepriaznivo dotýkať;

b) právo každého na prístup k spisu, ktorý sa ho týka, za predpokladu rešpektovania oprávnených záujmov dôvernosti a služobného a obchodného tajomstva;

c) povinnosť administratívy odôvodniť svoje rozhodnutia.

3. Každý má právo na náhradu škody spôsobenej inštitúciami alebo zamestnancami Únie pri výkone ich funkcií v súlade so všeobecnými zásadami spoločnými pre právne poriadky členských štátov.

4. Každý sa môže obrátiť na inštitúcie Únie v jednom z jazykov zmlúv a musí dostať odpoveď v rovnakom jazyku.

Článok 42

Právo na prístup k dokumentom

Každý občan Únie, ako aj každá fyzická osoba, ktorá má bydlisko, alebo každá právnická osoba,

ktorá má sídlo v členskom štáte, má právo na prístup k dokumentom inštitúcií, orgánov, úradov a agentúr Únie bez ohľadu na ich nosič.

Článok 43

Európsky ombudsman

Každý občan Únie, ako aj každá fyzická osoba, ktorá má bydlisko, alebo každá právnická osoba, ktorá má sídlo v členskom štáte, má právo oznámiť európskemu ombudsmanovi prípady nesprávneho úradného postupu inštitúcií, orgánov, úradov a agentúr Únie, s výnimkou Súdneho dvora Európskej únie v rámci výkonu jeho súdnych právomocí.

Článok 44

Petičné právo

Každý občan Únie, ako aj každá fyzická osoba, ktorá má bydlisko, alebo každá právnická osoba, ktorá má sídlo v členskom štáte, má právo obrátiť sa s petíciou na Európsky parlament.

Článok 45

Sloboda pohybu a pobytu

1. Každý občan Únie má právo na slobodný pohyb a pobyt na území členských štátov.
2. Sloboda pohybu a pobytu sa môže priznať v súlade so zmluvami štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí sa oprávnene zdržiavajú na území členského štátu.

Článok 46

Diplomatická a konzulárna ochrana

Každý občan Únie má na území tretej krajiny, v ktorej sa nenachádza zastúpenie členského štátu, ktorého je štátnym príslušníkom, právo na poskytnutie ochrany diplomatickými alebo konzulárnymi orgánmi ktoréhokoľvek iného členského štátu za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci takéhoto štátu.

HLAVA VI - SPRAVODLIVOSŤ

Článok 47

Právo na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý

proces

Každý, koho práva a slobody zaručené právom Únie sú porušené, má za podmienok ustanovených v tomto článku právo na účinný prostriedok nápravy pred súdom.

Každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom. Každý musí mať možnosť poradiť sa, obhajovať sa a nechať sa zastupovať.

Právna pomoc sa poskytuje osobám, ktoré nemajú dostatočné prostriedky v prípade, ak je táto pomoc potrebná na zabezpečenie efektívneho prístupu k spravodlivosti.

Článok 48

Prezumpcia nevinny a právo na obhajobu

1. Každý, kto je obvinený, sa považuje za nevinného, kým jeho vina nebola preukázaná zákonným spôsobom.

2. Každý, kto je obvinený, má

zaručené právo na obhajobu.

Článok 49

Zásady zákonnosti a primeranosti trestných činov a trestov

1. Nikoho nemožno odsúdiť za konanie alebo opomenutie, ktoré v čase, keď bolo spáchané, nebolo podľa vnútroštátneho alebo medzinárodného práva trestným činom. Takisto nesmie byť uložený trest prísnejší, než aký bolo možné uložiť v čase spáchania trestného činu. Ak po spáchaní trestného činu zákon ustanovuje miernejší trest, uloží sa tento trest.
2. Tento článok nebráni súdeniu a potrestaniu osoby za konanie alebo opomenutie, ktoré v čase, keď bolo spáchané, bolo trestné podľa všeobecných právnych zásad uznávaných spoločenstvom národov.
3. Prísnosť trestov nesmie byť neprimeraná trestnému činu.

Článok 50

Právo nebyť stíhaný alebo potrestaný v trestnom konaní

dvakrát za ten istý trestný čin

Nikoho nemožno stíhať alebo potrestať v trestnom konaní za trestný čin, za ktorý už bol v rámci Únie oslobodený alebo odsúdený konečným rozsudkom v súlade so zákonom.

HLAVA VII - VŠEOBECNÉ USTANOVENIA UPRAVUJÚCE VÝKLAD A UPLATŇOVANIE CHARTY

Článok 51

Rozsah pôsobnosti

1. Ustanovenia tejto charty sú pri dodržaní zásady subsidiarity určené pre inštitúcie, orgány, úrady a agentúry Únie, a tiež pre členské štáty výlučne vtedy, ak vykonávajú právo Únie. V dôsledku toho rešpektujú práva, dodržiavajú zásady a podporujú ich uplatňovanie v súlade so svojimi príslušnými právomocami a pri zachovaní obmedzení právomocí Únie, ktoré boli na ňu prenesené zmluvami.
2. Táto charta nerozširuje rozsah pôsobnosti práva Únie nad rámec

právomocí Únie, ani nezakladá žiadnu novú právomoc ani úlohu pre Úniu, ani nemení právomoci a úlohy vymedzené v zmluvách.

Článok 52

Rozsah a výklad práv a zásad

1. Akékoľvek obmedzenie výkonu práv a slobôd uznaných v tejto charte musí byť ustanovené zákonom a rešpektovať podstatu týchto práv a slobôd. Za predpokladu dodržiavania zásady proporcionality možno tieto práva a slobody obmedziť len vtedy, ak je to nevyhnutné a skutočne to zodpovedá cieľom všeobecného záujmu, ktoré sú uznané Úniou, alebo ak je to potrebné na ochranu práv a slobôd iných.

2. Práva uznané v tejto charte, ktoré sú predmetom ustanovení zmlúv, sa vykonávajú za podmienok a v medziach vymedzených týmito zmluvami.

3. V rozsahu, v akom táto charta obsahuje práva, ktoré zodpovedajú právam zaručeným v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných

slobôd, zmysel a rozsah týchto práv je rovnaký ako zmysel a rozsah práv ustanovených v uvedenom dohovore. Toto ustanovenie nebráni tomu, aby právo Únie priznávalo širší rozsah ochrany týchto práv.

4. V rozsahu, v akom táto charta uznáva základné práva vyplývajúce z ústavných tradícií spoločných pre členské štáty, sa tieto práva musia vykladať v súlade s týmito tradíciami.

5. Ustanovenia tejto charty, ktoré obsahujú zásady, môžu byť vykonávané legislatívnymi a exekutívnymi aktmi prijatými inštitúciami, orgánmi, úradmi a agentúrami Únie, a aktmi členských štátov, ak tieto vykonávajú právo Únie, pri výkone svojich príslušných právomocí. Možno sa ich dovolávať pred súdom len na účely výkladu a preskúmania zákonnosti týchto aktov.

6. Vnútroštátne právne predpisy a prax sa musia zohľadniť v plnej miere tak, ako je to vymedzené v

tejto charte.

7. Súdy Únie a členských štátov náležite prihliadajú na vysvetlivky vypracované s cieľom poskytnúť usmernenia pri výklade tejto charty.

Článok 53

Úroveň ochrany

Žiadne ustanovenie tejto charty sa nesmie vykladať tak, že obmedzuje alebo poškodzuje ľudské práva a základné slobody uznané v rámci príslušného rozsahu ich pôsobnosti, právom Únie, medzinárodným právom a medzinárodnými zmluvami, ktorých zmluvnou stranou je Únia alebo všetky členské štáty, a najmä Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj ústavami členských štátov.

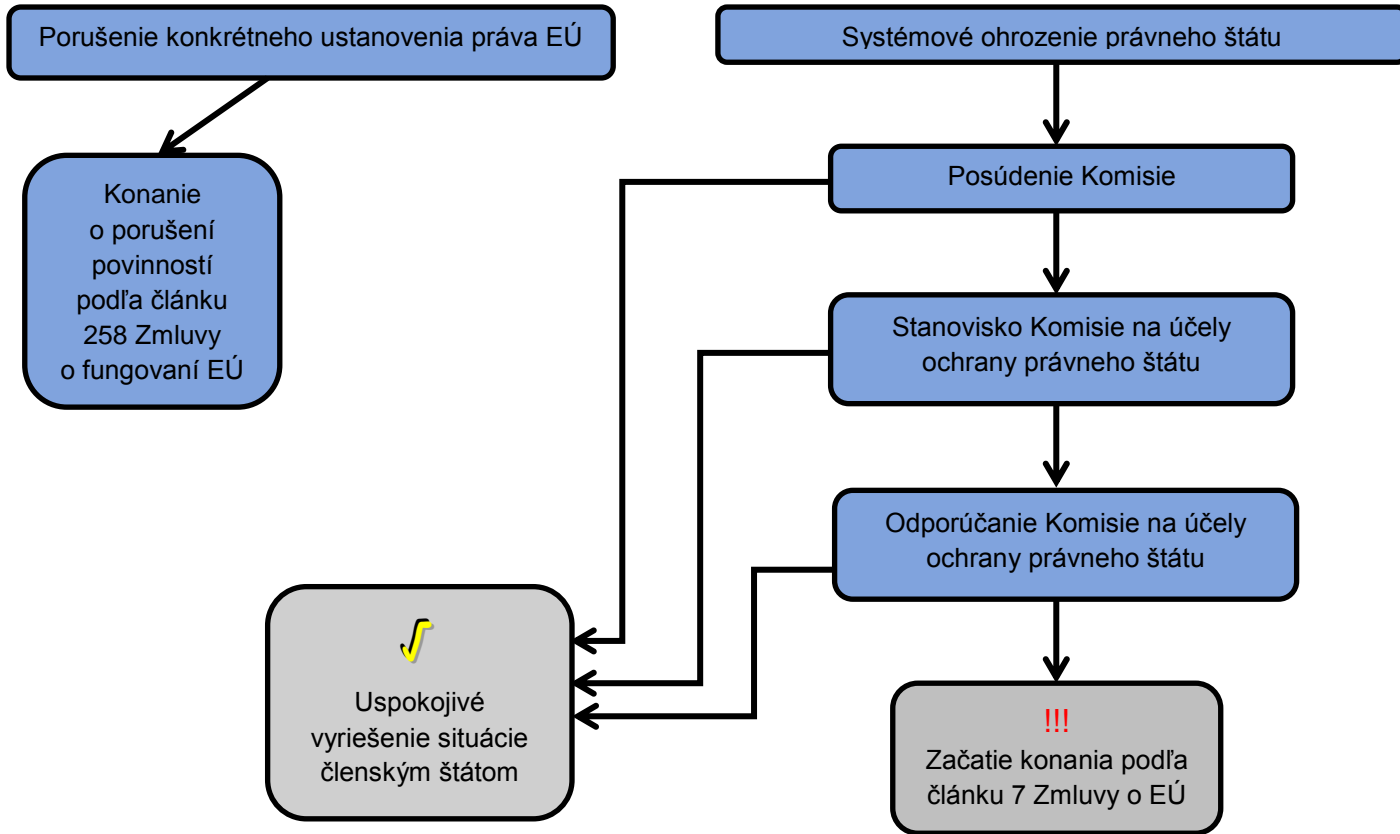
Článok 54

Zákaz zneužívania práv

Žiadne ustanovenie tejto charty sa nesmie vykladať tak, že zahŕňa právo vyvíjať činnosť alebo dopúšťať sa činov zameraných na

poškodenie práv a slobôd uznaných v tejto charte alebo na ich obmedzenie vo väčšom rozsahu, ako je ustanovený v tejto charte.

Príloha 4: Nový rámec EÚ na posilnenie právneho štátu

**SPRIEVODCA ĽUDSKOPRÁVNymi TĚMAMI
SÚVISIACIMI S ĆLENSTVOM SLOVENSKEJ
REPUBLIKY V EURÓPSKEJ ÚNII**

Pavlíčková Zuzana

Pániková Nina

Technická úprava

Juráková Natália

Vydalo Slovenské národné stredisko pre ľudské práva
v Bratislave v roku 2016

ISBN 978-80-89016-84-6

PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva bolo zriadené zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva s účinnosťou od 1. januára 1994 ako národná inštitúcia na ochranu a podporu ľudských práv. Od roku 2004 je činnosť Strediska úzko spätá s uplatňovaním antidiskriminačnej legislatívy v SR, kedy antidiskriminačný zákon ustanovil Stredisko za jediný slovenský antidiskriminačný orgán, t.j. pre posudzovanie dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona.

www.snslp.sk

ISBN 978-80-89016-84-6

9 788089 016846 >

Slovenské národné
stredisko pre
ľudské práva
2016